

**Lastensuojeluilmoituksen tekemisen herättämät tunteet sekä
niiden vaikutus opettajan toimintaan**

Pro gradu -tutkielma

Veera Rutanen

Kasvatustieteen tiedekunta

Luokanopettajan kandidaatti- ja maisteriohjelma

Lapin yliopisto

Syksy 2024

Tiivistelmä

Lapin Yliopisto

Tiedekunta: Kasvatustieteen tiedekunta

Työn nimi: Lastensuojeluilmoituksen tekemisen herättämät tunteet sekä niiden vaikutus opettajan toimintaan

Tekijä: Veera Rutanen

Koulutusohjelma: Luokanopettajan kandidaatti- ja maisteriohjelma

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 87

Vuosi: 2024

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää lastensuojeluilmoituksen tekemisen aiheuttamia tunteita opettajissa sekä sitä, miten nämä tunteet lopulta vaikuttavat opettajien toimintaan heidän työssään. Tutkimuskysymys tässä tutkimuksessa on ”*Millaisia tunteita lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää opettajissa?*”. Tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut paljon viimeisten vuosien aikana, jonka myötä lastensuojeluilmoituksen tekeminen on yhä useammin osa opettajien työtä. Tekemällä lastensuojeluilmoituksen väistämättä puuttuu perheiden elämään. Tämä aiheuttaa opettajissa erilaisia tunteita. Tärkeää onkin ymmärtää, millaisia tunteita lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää, jotta voidaan miettiä ratkaisuja, joilla tuetaan opettajia heidän kokemiensa tunteiden kanssa.

Tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa on hyödynnetty fenomenologista tutkimusotetta. Aineisto tutkimukselle kerättiin sähköisen lomakkeen avulla, jossa opettajilta kysyttiin heidän kokemistaan tunteista lastensuojeluilmoituksen tekemisen aikana.

Lisäksi heiltä kysyttiin, millä tavoin he kokivat tunteiden vaikuttavan heidän työskenteleensä opettajana. Aineisto oli julkisesti saatavilla kaikilla Suomessa toimiville opettajilla. Kyselyyn vastasi 18 opettajaa. Saatu aineisto luokiteltiin sisällönanalyysin sekä Amadeo Giorgin fenomenologisen psykologian perustulkintamenetelmän mukaisesti. Lopulta aineistosta muodostui viisi teemaa, joiden pohjalta tutkimustulokset saatiin.

Tutkimustulosten perusteella opettajat kokevat tilanteessa pääosin negatiivisia tunteita. Eniten koetaan jännitystä, pelkoa ja epävarmuutta. Lisäksi opettajat kokevat paljon huolta lapsen tilanteesta. Huoli saakin opettajat tekemään lastensuojeluilmoituksen mahdollisesta haastavasta tilanteesta huolimatta. Pelko, jännitys ja epävarmuus saavat opettajan vahvasti keskittymään, sillä heillä on halu tehdä asiat mahdollisimman hyvin vaikeassa tilanteessa. Toisaalta negatiivisilla tunteilla on jonkin verran vaikutusta siihen, että lastensuojeluilmoituksen tekemistä halutaan vältellä. Opettajat haluavat tilanteessa myös enemmän tukea kollegoiltaan. Lisäksi negatiiviset tunteet vaikuttavat heikentävästi opettajien työssäjaksamiseen.

Tämän tutkimuksen tutkimustulosten sekä aiempien tutkimusten valossa olisi aiheellista miettiä lastensuojeluilmoituksen tekemisen vaikutusta opettajien työssäjaksamiseen. Opettajien keskuudessa vallitsee yhä tietämättömyyttä laista, mikä johtaa siihen, että tilanne tuntuu vaikeammalta. Osa opettajista pelkää tilannetta, jossa lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Tämä johtaa herkästi tilanteen välttelyyn sekä työssäjaksamisen heikkenemiseen. Siksi olisi tärkeää kehittää keinoja, joilla työssäjaksamista voitaisiin vahvistaa. Opettajia tulisi jatkokouluttaa esimerkiksi lastensuojeluun liittyvistä asioista sekä toimimaan haastavissa vuorovaikutustilanteissa. Myös tarvittavan tuen takaaminen haastavissa tilanteissa on opettajille tärkeää. Se onnistuu esimerkiksi panostamalla moniammatillisen yhteistyön toteuttamiseen sekä toimivaan johtamiseen kouluissa. Yhteiskunnan tasolla olisi tarpeellista miettiä millaisin sanamuodoin laissa ja yleisissä keskusteluissa puhutaan lastensuojelusta, jotta ihmisten oletukset lastensuojeluun liittyen olisivat positiivisemmat. Sillä voisi myös olla positiivinen vaikutus opettajien työssäjaksamiseen.

Tässä tutkimuksessa avaan tarkemmin tutkimustuloksia sekä pohdin aiemman tutkimuksen pohjalta, millaisin keinoin opettajia voisi tukea sekä mitä asioita lastensuojelujärjestelmässä tulisi muuttaa, että se toimisi entistä paremmin lasten hyvinvoinnin edistämisen tukena.

Sisällys

Tiivistelmä	2
1. Johdanto.....	5
2. Lastensuojeluilmoitus lastensuojelulaissa	7
2.1 Lastensuojeluilmoitus	14
2.2 Ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen.....	18
3. Moniammatillinen viranomaisten välinen yhteistyö	22
4. Tunteet ja niiden vaikutus toimintaan.....	29
4.1 Huolen ottaminen puheeksi lapsen perheen kanssa	34
4.2 Vaikeutuneen yhteistyön kanssa toimiminen	41
5. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	45
6. Tutkimuksen toteutus.....	46
6.1 Aineiston keruumenetelmä.....	48
6.2 Aineiston kuvailu ja tulkinta	50
6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	53
7. Tutkimustulokset	56
7.1 Lastensuojeluilmoituksen tekemisen herättämät tunteet ja syyt niiden syntymisen taustalla	56
7.2 Negatiivisten tunteiden heikentävä vaikutus työssäjaksamiseen.....	59
7.3 Pelko, jännitys ja epävarmuus saavat opettajan keskittymään toimintaansa	61
7.4 Negatiiviset tunteet saavat opettajan herkästi välttelemään tilannetta sekä hakemaan tukea.....	62
7.5 Huoli saa opettajat tekemään lastensuojeluilmoituksen	64
8. Pohdinta	65
8.1 Tutkimustulosten yhteenveto	65
8.2 Tutkimustulosten menetelmällinen ja eettinen pohdinta.....	67
8.3 Pohdintaa tuloksista	70
8.4 Jatkotutkimus	79
Lähteet	82

1. Johdanto

”Mitä mieltä olet, pitäisikö tästä tilanteesta tehdä lastensuojeluilmoitus? Vai meneekö yhteistyö vain hankalaksi sen jälkeen?”. Tällaista pohdintaa olen päätenyt todistamaan useaan kertaan työssäni opettajana, ja siitä sainkin kipinän toteuttaa tämän tutkimuksen. Lastensuojeluilmoituksia tehdään tällä hetkellä ennätysellisen paljon ja yhä useampi opettaja joutuu miettimään sen tekemisen tarpeellisuutta omassa työssään. Olen itse vastannut opettajan urani alussa ja silti olen päätenyt jo useamman kerran tilanteeseen, jossa huomaan itseni tai muiden opettajien pohtivan lastensuojeluilmoituksen tekemisen tarpeellisuutta. Suomalaisessa yhteiskunnassa lastensuojelu herättää ihmisissä vahvojakin tunteita, sillä perinteisesti täällä ei ole herkästi puututtu muiden perheiden asioihin. Huomasin tälle tutkimukselle olevan tarvetta, sillä opettajat selvästi pohtivat paljon lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyviä asioita. Haluan tämän tutkimuksen avulla selvittää, millaisia tunteita opettajat kokevat lastensuojeluilmoitusta tehdessään ja miten nämä tunteet vaikuttavat heidän toimintaansa opettajana.

Lastensuojelun tarkoitus on auttaa lapsia, jotka eivät jostain syystä saa omassa arjessaan tarpeeksi huolenpitoa heidän kasvunsa ja kehityksensä tueksi. Lastensuojeluilmoitus on keino kertoa viranomaisille lapsista, joiden kasvu ja kehitys ovat vaarantuneet. Koulussa toimivilla ammattilaisilla on lain mukaan velvollisuus tehdä lapsesta lastensuojeluilmoitus, mikäli he työssään huomaavat lapsen hyvinvoinnissa puutteita. Tämä velvollisuus on toteutettava, sillä muuten ammattilainen syyllistyy virkavirheeseen. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on siis lailla velvoitettua toimintaa, mutta siihen liittyy asioita, jotka haastavat opettajan ammattitaitoa. Esimerkiksi suomalaisessa yhteiskunnassa on normi, ettei toisten perhe-elämään puututa turhaan. Opettajan tehdessä lastensuojeluilmoitusta hän kuitenkin puuttuu ihmisten perhe-elämään ja hän joutuu pohtimaan, miten yhteistyö toteutuu perheen kanssa lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen.

Tutkimuksen alussa avaan tarkemmin lastensuojelua lastensuojelulain näkökulmasta. Lisäksi käsittelen lastensuojeluilmoituksen tarkoitusta ja sen tekemistä. Tästä etenen

käsittelmään aiempaa tutkimusta ilmoitusvelvollisuuden toteutumisesta sekä moniammatillisen yhteistyön merkityksestä ja tarkoituksesta. Lopuksi avaan myös tunteisiin liittyvää tutkimusta ja haastavia vuorovaikutustilanteita, joita opettajilla saattaa tulla vastaan lastensuojeluilmoitusta tehdessä. Selvitän myös opettajan työhyvinvointiin liittyviä asioita vaikeissa yhteistyötilanteissa sekä sitä, miten opettajan jaksamista voitaisiin tukea. Tutkimuksen loppupuolella peilaan tutkimustuloksia aikaisempaan tutkimukseen. Pohdin sitä, mitä asioita voitaisiin muuttaa lainsäädännön tasolla, jotta opettajien työ helpottuisi. Mietin myös sitä näkökulmaa, mikä tukisi paremmin lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin toteutumista.

Tämä tutkimus on tärkeä, sillä lastensuojeluilmoitus on edelleen asia, jota useat ihmiset kammoksuvat, vaikka sen tarkoitus on saada perheille apua haastavissa tilanteissa. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen vaikuttaa merkittävästi opettajien työssäjaksamiseen silloin, kun yhteistyö perheiden kanssa on haastavaa. Mielestäni on tärkeää tuoda tätä asiaa esille, jotta tämä voidaan ottaa huomioon opettajien koulutuksessa ja työelämässä. Itselleni tämä aihe on tärkeä, sillä koen, että lasten etu ei voi täysin toteutua, ennen kuin tästä asiasta tulee niin vanhemmille kuin opettajillekin neutraalimpi asia. Mielestäni olisi tärkeää, että kaikki osapuolet voisivat nähdä lastensuojeluilmoituksen tekemisen huolen esille tuomisena niin, että tarjotaan yhteistyötä ja apua perheelle. Sen sijaan, että tarkoitus on kritisoida perheen toimintaa lapsen kasvattamisessa.

2. Lastensuojeluilmoitus lastensuojelulaissa

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, kehitykseen tasapainoisella tavalla sekä erityiseen suojeluun sellaisissa tilanteissa, joissa lapsesta huolehtiva aikuinen ei siihen pysty. Tällainen tilanne voi aiheuttaa lapselle vaaraa tai sen uhkaa sekä haitata lapsen kehitystä. Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulaissa alle 18-vuotiasta. (Taipale 2006, 165; Araneva 2022, 261, 267.) Vanhemmilla tarkoitetaan oikeudellisesta näkökulmasta katsottuna lapsen biologisia- tai adoptiovanhempia, isyyslain mukaan vahvistettua isää tai äitiyslain nojalla vahvistettua äitiä. Huoltajalla tarkoitetaan henkilöä, joka huolehtii lapsen huoltamisesta tosiasiallisen huollon, päätöksentekovallan sekä lapsen edustamiseen liittyvissä asioissa. (Araneva 2018, 205, 210.) Lapset ovat riippuvaisia aikuisista heidän ympärillään, sillä he tarjoavat lapsille mahdollisuuden kiintymyssuhteeseen, jonka kautta voi onnistua, epäonnistua, kysyä, saada vastauksia sekä ihmetellä elämää. Mikäli tämä tilanne ei muuten toteudu, yhteiskunnan tulee viimekädessä ottaa vastuu näistä lapsista. (Heinonen 2016, 243.)

Lastensuojelulla tarkoitetaan institutionaalista tapaa puuttua lapsiin, hänen vanhempiinsa sekä muihin perheen jäseniin liittyviin asioihin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin. Se perustuu määriteltyihin lakeihin sekä kansainvälisiin sopimuksiin. Siksi lastensuojelun kaikkien päätösten taustalla tulee olla aina perus- ja ihmisoikeuksien huomioiminen. (Pätäri ym. 2018, 10; Araneva 2018, 19.) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö korostaa lapsen edun toteutumista tärkeänä perusteena puuttua ihmisten perhe-elämän suojaan. Myös YK:n lastenoikeuksien sopimus korostaa perheen tärkeyttä lapsen kasvu-ympäristönä. Se tarkoittaa sitä, että siihen ei saa puuttua, ellei se ole lapsen edun kannalta paras mahdollinen ratkaisu. (Sormunen 2016, 308–309; Araneva 2022, 291.) Lastensuojelu on lopulta lapsen huolenpitoon liittyvissä asioissa viimesijainen keino turvata hyvinvointia (Hakalehto 2016, 23). Lastensuojelun asema ei ole täysin ristiriidaton juuri siitä syystä, että sitä kautta viranomaisilla on suurta valtaa puuttua perheiden elämään (Heinonen 2016, 244).

Lastensuojeluun liittyvä ideologia ja sitä myötä myös toimintatavat ovat muuttuneet historian saatossa paljonkin. Esiteollisessa Suomessa esimerkiksi köyhiä lapsia ei pidetty väestönä, jota tulisi suojella erityisesti. Lapsia saatettiin jopa huutokaupata rengeiksi tai piioiksi, mikäli heillä ei ollut kotia tai mahdollisuutta oman talouden ylläpitämiseen. Ihmiset eivät kannattaneet lastenkotien perustamista. Suomen alkaessa teollistua, lapset olivat osa työvoimaa, jolloin heidän oikeuksiaan alettiin huomioimaan paremmin. Vain perheet, joilla oli varoja, laittoivat lapsensa opiskelemaan töiden tekemisen sijaan. Pikkujätkä alettiin kuitenkin enemmän ajattelemaan niin, että lapsuus on erityinen kehitysvaihe, jota tulee suojella. 1800-luvulla lasten työntekoon alettiin puuttumaan lainsäädännön avulla. (Pätäri ym. 2018, 15–18.)

Kun koululaitos alkoi kehittymään, oli sillä suuri vaikutus ajatukseen siitä, että sivistys ja lasten kouluttaminen on tärkeää. Alkuun kouluttautuminen oli kuitenkin kallista ja perheet jättivät lapsensa herkästi pois koulusta. Vaikeuksien ilmetessä 1800-luvulla lasten koettiin olevan parhaiten turvassa, kun heidät erotettiin perheestään ja sijoitettiin suunnitelmallisen kasvattamisen piiriin. Vasta vuonna 1922 säädettiin virallinen oppivelvollisuuslaki, joka velvoitti lapset oppivelvollisuuteen. Lisäksi vähävaraisia lapsia tuli lain mukaan avustaa kunnan toimesta. Vuonna 1923 perustettiin erillisiä köyhäinhoitolautakuntia. Kaikkia taloudellisissa vaikeuksissa olevia tuli siis tukea, mutta erityisesti alle 16-vuotiaita, mikäli heillä ei ollut huoltajaa. Lama-aikana lasten huostaanotot lisääntyivät, jonka seurauksena lastenkotien perustaminen yleistyi. (Pätäri ym. 2018, 19–24.)

Neuvolatoiminta muuttui kuntien tehtäväksi vuonna 1922. Myöhemmin vuonna 1937 aloitettiin myös äitiysavustusjärjestelmä. Kaiken tämän tarkoituksena oli vähentää lapsikuolleisuutta. Vuodesta 1994 äitiysavustusjärjestelmän ylläpitäminen on ollut Kansaneläkelaitoksen (KELA) hoidettavana. Ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin vuonna 1936 ja se tuli voimaan vuonna 1937. Se sisälsi kuitenkin pääsääntöisesti lakeja liittyen huostaanottoihin. Lastensuojelulaki kuitenkin korosti lasten aseman tärkeyttä ja tarvetta heidän huolehtimiselleen. Siinä korostettiin myös vanhempien oikeusturvaa, esimerkiksi heidän kuulemisensa, päätösten tiedoksiannon sekä muutoksen hakemisen osalta. Sitä seuraava lastensuojelulaki säädettiin vasta vuonna 1983. Vasta tässä laissa mainittiin ensimmäisen kerran lapsen oikeus vaikuttaa häntä koskevissa asioissa. (Pätäri ym. 2018, 25–29; Hakalehto 2016, 28.) Ensimmäinen lastensuojelulaki muutti perheiden tilannetta

olennaisesti olemalla ensimmäinen laki, joka näin radikaalisti vaikutti perheiden itsemääräämisoikeuteen. Ensimmäisellä lastensuojelulailla oli suuri merkitys lastensuojelutyöhön vielä useiden vuosikymmenien ajan. (Heinonen 2016, 244–245.)

Vuonna 1959 hyväksyttiin lapsen oikeuksien julistus, joka muuttui 1989 lapsen oikeuksien yleissopimukseksi. Se ratifioitiin vuonna 1991, jonka myötä YK:n lapsen oikeuksia valvova komitea alkoi tarkkailemaan, miten lapsiin liittyviä päätöksiä Suomessa tehtiin. (Pätäri ym. 2018, 31.) Suomi oli sopimuksen ratifioinnissa edelläkävijöiden joukossa. Sopimus velvoitti huomioimaan erityisesti lapsen edun, oikeuden elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittamisen. (Heinonen 2016, 245.) Se edellytti lastensuojeluun liittyvien lakien uudelleen arvioimista lapsen oikeuksien julistuksen näkökulmien valossa. Etenkin lapsien oman äänen kuulumattomuus päätöksissä nostettiin esille. (Hakalehto 2016, 30.)

Lastensuojelulakia päädyttiin uudistamaan 2000-luvun alussa, kun huomattiin, että asiakasmäärät nousevat ja silloinen laki ei enää riittänyt vastaamaan lastensuojelun tarpeisiin (Heinonen 2016, 246). Laki säädettiin lopulta vuonna 2007, mutta se tehtiin kiireellä juuri ennen eduskuntavaaleja. Sen vuoksi se perustui vahvasti vuoden 1983 lakiin. Seuraavan kerran lastensuojelulaista säädettiin vuonna 2014. Tällöin korostettiin erityisesti lapsen asemaa lastensuojeluprosessissa. (Pätäri ym. 2018, 38, 41.) Vasta vuonna 2015 säädettiin sosiaalihuoltolaki, joka korostaa perheiden oikeutta saada auttavia palveluita jo ennen lastensuojelun asiakkuutta. Ennakoinnin merkitys siis korostui. (Heinonen 2016, 247.) Savisaloon (2024) mukaan yhteiskunnallinen keskustelu lastensuojelun ympärillä on monipuolistunut viimeisen 20 vuoden aikana. Keskusteluun on tullut mukaan kriittisempiä näkökulmia lastensuojelua kohtaan. Sen kautta on nostettu esille myös lastensuojelutarpeen syitä, seurauksia sekä toimenpiteiden valvontaa. Keskustelussa tulee esille vahvasti niin sosiaalityöntekijöiden kuin heidän asiakkaidensa ääni. (Saviso 2024, 150–151.)

Nykyisen lastensuojelulakimme pohjalla toimii Suomen perustuslaki. Sen mukaan keskeisimpiä perusoikeuksia, jotka vaikuttavat sosiaalihuollon järjestämiseen, ovat yhdenvertaisuus, oikeus elämään, vapauten sekä koskemattomuuteen, riittävään oikeusturvaan ja ihmisarvoisen elämän takaavaan toimeentuloon sekä huolenpitoon. Lastensuojelulakia sovellettaessa on erityisesti pidettävä huoli jokaisen ihmisen oikeudesta elämään, yhdenvertaisuuteen, lapsen itsemääräämisoikeuteen, henkilökohtaiseen vapauteen sekä

koskemattomuuteen, liikkumisvapauteen, yksityiselämän suojaan, omaisuuden suojaan, sivistyksellisiin oikeuksiin sekä sosiaaliturvaan. (Araneva 2022, 31.) Kaikki perus- ja ihmisoikeudet eivät ole kuitenkaan täysin ehdottomia, sillä joskus oikeudet voivat olla risiititaisia ja voidaan joutua rajoittamaan niitä lapsen hyvinvoinnin takaamiseksi (Araneva 2018, 22). Lastensuojelulain mukaan lastensuojeluasias tulee vireille hakemuksesta tai, kun sosiaalityöntekijä on saanut tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Kokonaisuudessaan lastensuojeluasias voi tulla vireille joko lapsen huoltajan tekemästä hakemuksesta, yhteydenotosta tuen tarpeen arvioimiseksi, lastensuojeluilmoituksen kautta tai jollain muulla tavalla tarpeen ilmenemisestä sosiaalihuollolle. (Saastamoinen 2016, 104, 108.)

Lastensuojelulaissa sanotaan, että lapsen tilanteeseen tulee puuttua mahdollisimman varhain. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen kanssa toimivien viranomaisten tulee tukea sekä tarjota apua perheelle. Heidät on tarvittaessa ohjattava lastensuojelun palveluiden piiriin. Pääpaino toimenpiteissä tulisi olla ennaltaehkäisevässä toiminnassa, jotta perheiden kohtaamat haasteet saataisiin ratkaistua mahdollisimman lievien toimenpiteiden avulla. (Saastamoinen 2016, 41; Araneva 2022, 52–53.) Viranomaisten on siis päätöksiä tehdessään mietittävä, mitkä toimenpiteet turvaavat laissa kirjatut lasten oikeudet. Lastensuojelun keskeisenä periaatteena on se, että kaikkien päätösten tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys sekä hyvinvointi. Lisäksi tulee turvata lapselle läheiset ja pysyvät ihmissuhteet. Lapsen tulee saada osakseen ymmärrystä, hellyyttä sekä ikään ja kehitystasoon sopivaa huolenpitoa sekä valvontaa. Kaikilla lapsilla tulee olla oikeus saada koulutusta, turvallinen kasvuympäristö sekä koskemattomuus niin ruumiillisesti kuin henkisesti. Lapsien tulee pystyä kasvamaan itsenäisiksi sekä vastuullisiksi yksilöiksi. Heidän tulee myös pystyä vaikuttamaan omiin asioihinsa sekä heidän oma kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta tulee aina huomioida. (Saastamoinen 2016, 38.)

Lastensuojelulain toisen pykälän mukaan pääasiallinen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen huoltajilla. Lisäksi viranomaisten, jotka toimivat perheen kanssa yhteistyössä, tulee tarjota perheille heidän tarvitsemaansa apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi perhe tulee tarpeen tullessa ohjata lastensuojelun piiriin. Lastensuojelulain kolmannen pykälän mukaan lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaisia toimia, joilla autetaan perhettä. Niitä ovat esimerkiksi avohuollon tukitoimet. (Räty 2023, 2–4;

Araneva 2022, 280.) Lastensuojelulain tavoite on siis tukea lapsen huoltajia heidän kasvatustehtävässään tarjoamalla heille heidän tarvitsemaansa perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua (Taipale 2006, 165). Sosiaalihuoltolaki täsmentää tätä painottamalla perheen oikeutta saada viipymättä lapsen kehityksen sekä terveyden kannalta oleelliset sosiaalipalvelut. Palveluiden tulee vastata lapsen tarpeita, jotta niistä olisi estämään lapsen tilanteen kriisiytyminen. (Saastamoinen 2006, 45.)

Sosiaalihuollon keskeinen periaate on taata jokaiselle oikeus sosiaaliturvaan sekä hyvään kohteluun ilman syrjintää (Araneva 2022, 67). Lastensuojelun periaate on edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia suotuisempaan suuntaan. Periaatteena on toimia mahdollisimman hienovaraisesti sekä ensisijaisesti avohuollon tukitoimien kautta. Sijaishuoltoa toteutetaan, mikäli se katsotaan lapsen edun mukaiseksi. Lastensuojelussa pätee siis lievimmän toimenpiteen ensisijaisuus. (Räty 2023, 9, 11.) YK:n lapsia koskevan yleissopimuksen sekä sosiaalihuollon asiakaslain lähtökohtana on aina ottaa huomioon lapsen edun toteutuminen. Muiden asianosaisten edun toteutuminen on toissijaista. (Mahkonen 2003, 31; Sormunen 2016, 313; Araneva 2022, 285.) Laissa todetaan, että lapsi tulee aina ottaa mukaan päätöksentekoon sekä hänen mielipiteensä päätöksiin liittyen tulee selvittää (Räty 2023, 18; Araneva 2022, 305). Laissa määrätään myös erikseen siitä, että 12-vuotiaasta lasta tulee aina kuulla virallisessa kuulemistilaisuudessa häntä koskeviin asioihin liittyen, jotta hänen oma etunsa voi toteutua (Räty 2023, 225). Tämän ikäisellä lapsella on myös oikeus itse vaatia lastensuojelun palveluita itselleen (Räty 2023, 276).

Lapsella on oikeus hallita omia oikeuksiaan. Lapset eivät ole lain silmissä täysivaltaisia, mutta heillä on kuitenkin aikuisten lailla samanlaiset juridiset oikeudet. (Saastamoinen 2016, 8.) Osallisuuden toteutuminen edellyttää asiakkaan osallistumista palveluiden suunnitteluun sekä niiden toteuttamiseen (Araneva 2022, 70). Lapsen tulee saada riittävästi tietoa siitä, millaisia ratkaisut ovat, jotta hän pystyy esittämään oman mielipiteensä mahdollisimman hyvin (Heinonen 2016, 253). Mahkonen (2003) lisää vielä, että lapsen edun toteutuminen ei aina tarkoita sitä, että samalla toteutuisi aikuisenkin etu. Siksi lastensuojeluun liittyvät tilanteet voivat tuntua aikuisista kohtuuttomilta. (Mahkonen 2003, 47.) Hakalehto (2016) lisää, että kohtuuttomuuden kokemusta lisää juuri se, että puututaan ihmisten näkemykseen heidän suojatuista oikeuksistaan (Hakalehto 2016, 27). Lapsen oikeudet toteutuvat, kun huolehditaan sekä turvataan kaikki hänelle kuuluvat

oikeudet. Lasten oikeus vaikuttaa omiin asioihinsa taataan myös perustuslaissa sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklassa. (Saastamoinen 2016, 8–9; Araneva 2022, 301.)

Hyvinvointialueen velvollisuus on siis huolehtia ehkäisevästä lastensuojelusta sekä lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta (Räty 2023, 68). Lastensuojelu voidaan jakaa eri tasoihin. Kunta ja hyvinvointialue järjestävät yhdessä ehkäisevää lastensuojelua perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojeluksi kutsutaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, johon kuuluu lapsikohtaisen asiakassuunnitelman tekeminen sekä avohuollon tukitoimien järjestäminen. Lisäksi toteutetaan tarpeen mukaan kiireellisiä sijoituksia sekä huostaanottoja. Sijoitetuille lapsille tarjotaan myös jälkihuoltoa. (Räty 2023, 4.) Ennaltaehkäisevän lastensuojelun lähtökohtana on toiminnan suunnittelu niin, että perheet saavat arkeensa tukea lasten kasvattamiseen liittyen. Ennaltaehkäisevällä työllä on myös toinen tavoite. Sen tarkoituksena on kartoittaa perheiden tuen tarpeita, jotta niihin voitaisiin vastata mahdollisimman aikaisin ja mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Mikäli perheille onnistutaan tarjoamaan tukitoimia riittävän varhain, vähentää se korjaavien palvelujen määrää, turvattomuuden kokemuksia, yksinäisyyttä, lapsiperheköyhyyttä, eriarvoisuutta sekä sosiaalisten verkostojen puutetta. (Taipale 2006, 165–166; Heinonen 2016, 253–255; Pölkki 2016, 264–265.)

Lastensuojelun toimissa on keskeistä toimia erityisen hienovaraisesti aina perheen parhaaksi. Ensisijainen keino vastata haasteisiin on aina avohuollon tukitoimien hyödyntäminen, elleivät muut keinot ole lapsen edun kannalta toimivampia. (Saastamoinen 2016, 53; Sormunen 2016, 315.) Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on esimerkiksi opetuksessa annettava yleinen, tehostettu ja erityinen tuki, nuorisotyö, päivähoito, äitiys- ja lastenneuvolan palvelut sekä sosiaali- ja terveydenhuolto. Kaikilla kunnan viranomaisilla on siis vastuu ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön toteuttamisesta sekä turvaamisesta. (Saastamoinen 2006, 46–47.) Lapsen ja perheen elämässä mukana olevien viranomaisten vastuu on siis ennaltaehkäisevien palveluiden tarjoaminen, perheiden ohjaaminen lastensuojelun palveluiden piiriin. Lisäksi heidän tehtävänsä on toimia osana tarjottavia palveluita silloin, kun perhe on lastensuojelun asiakkaana. Tällä tavalla saadaan parhaimmalla ja tehokkaimmalla tavalla suojeltua lapsia. (Saastamoinen 2006, 49.) Opettajan vastuu lapsen tilanteesta ei lopu, vaikka hän tekisi lastensuojeluilmoituksen. Sen sijaan tulisi

alkaa rakentamaan yhteistyötä eri ammattilaisten välille. Tästä yhteistyöstä käytetään nimitystä moniammatillinen yhteistyö. (Eriksson, Bruno & Näsman 2013, 54.)

Avohuollon tukitoimilla tarkoitetaan lastensuojelun asiakkaisiksi päätyneiden perheiden saamia tukipalveluita. Ne ovat siitä erityisiä, että niiden hyödyntämisen tulee olla aina ensisijainen tukimuoto. Ne voivat olla esimerkiksi perheen tukemista taloudellisesti tai avun tarjoamista arkeen. Lisäksi voidaan auttaa asuin- ja elinolojen parantamisessa. Keinojen tulisi olla sellaisia, jotka mahdollisimman vähän vaikuttavat perheen omaan päätöksentekoon sekä yksityisyyteen. (Taipale 2006, 166–167; Araneva 2022, 293.) Kaikille lastensuojelun asiakkaille tulee laatia asiakassuunnitelma, jossa määritellään mihin asioihin pyritään vaikuttamaan. Suunnitelmasta tulee tulla ilmi, miten tavoitteisiin päästään, millaisilla palveluilla ja kuinka kauan ne kestävät sekä milloin ne toteutetaan. Tukitoimien tulee olla lapsen edun mukaisia. (Räty 2023, 294.)

Alle 12-vuotias lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimen perusteella lyhytaikaisesti. Tätä sijoitusta voidaan jatkaa sen jälkeen uudella perustellulla päätöksellä, mutta lasta ei saa sijoittaa toistuvasti, ellei lapsen etu sitä välttämättä vaadi. (Räty 2023, 399; Araneva 2022, 262.) Yli 12-vuotaiden lasten kohdalla sijoitus voidaan tehdä vain hänen omalla suostumuksellaan, mutta alle 12-vuotiaiden suostumusta ei tarvita, vaikka hänen mielipiteensä asiasta kuullaan (Räty 2023, 393). Kaikista avohuollon sijoitukseen liittyvistä asioista tulee aina neuvotella lapsen huoltajien kanssa, sillä heillä on päätösvalta lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvattamisesta sekä valvonnasta. Avohuollon tukitoimien kohdalla lapsen rajoittaminen ei ole samalla tavalla mahdollista kuin huostaanoton kohdalla, sillä vanhemmilla on edelleen oikeus päättää lapsensa asioista. (Taipale 2006, 166–167; Heinonen 2016, 255.) Lasten oikeus vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin ei rajoitu siihen, että heitä kuultaisiin kerran päätöstä tehtäessä. Sen tulee olla jatkuvaa vuoropuhelua hänen sekä viranomaisen välillä. Lasta ja hänen toimintaansa tilanteessa tulee myös seurata. (Saastamoinen 2016, 10.)

Huostaanotolla tarkoitetaan hyvinvointialueen oikeutta ja velvollisuutta ottaa huostaan lapsi, mikäli tämän huolenpidossa tai kodin olosuhteissa ilmenee sellaisia puutteita, jotka voisivat vaarantaa tämän terveyttä tai kehitystä. Sama oikeus pätee myös silloin, jos lapsi itse vaarantaa vakavasti omaa terveyttään. (Räty 2023, 436.) Huostaanotto tulee kysymykseen myös silloin, kun avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai ne eivät ole

riittävällä tavalla vaikuttaneet lapsen hyvinvointiin (Räty 2023, 447; Heinonen 2016, 255). Huostaanottoa valmisteltaessa tulee järjestää virallinen kuulemistilaisuus 12 vuotta täyttäneelle lapselle sekä tämän huoltajille ja vanhemmille. Alle 12-vuotiaan mielipide asiassa on selvitettävä. Mikäli huoltajat vastustavat huostaanottoa, se menee hallinto-oikeuden käsiteltäväksi ja päätettäväksi. (Räty 2023, 497, 529.) Sijoitus voidaan tehdä kiireellisenä, mikäli lapsi on välittömässä vaarassa, hän käyttäytyy itselleen vaarallisella tavalla tai siihen ilmenee muuten kiireellistä tarvetta. Esimerkiksi, jos lapsi ei saa tarvitsemaansa huolenpitoa. (Räty 2023, 410–413; Araneva 2022, 468.) Kiireellisellä sijoituksella puututaan nopeasti ja voimakkaasti lapsen sekä tämän perheen perus- ja ihmisoi-keuksiin (Araneva 2022, 466). Sijoittamisen kohdalla tulee aina muistaa myös se, että lapsi on erityisen herkässä tilassa ja altis esimerkiksi mielenterveysongelmille sekä sioemotionaaliseen käyttäytymiseen liittyville häiriöille (Heinonen 2016, 256).

2.1 Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojelulaissa puhutaan velvollisuudesta ilmoittaa sosiaalihuollosta vastaavalle taholle lapsesta, joka voisi olla lastensuojelun tukitoimien tarpeessa. Tästä puhutaan arkikielessä nimellä ”*lastensuojeluilmoitus*”. Sen tarkoitus on turvata lapselle turvallinen lapsuus. Lastensuojeluilmoitus on siitä erityinen, että se syrjäyttää miltei kaikki laissa määritellyt salassapitosäännökset. Tästä poikkeuksena ovat rippi sekä sielunhoito, joita tämä ilmoitusvelvollisuus ei koske. (Saastamoinen 2016, 124.) Tämä ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen tai luottamustoimen alaisuudessa toimivia henkilöitä (Hietala ym. 2010, 134; Pölkki 2016, 265). Tavoitteena on sujuvoittaa viranomaisten välistä yhteistyötä sekä ohjata apua tarvitsevat mahdollisimman nopeasti oikeanlaisen avun piiriin. Virkavastuulla tarkoitetaan laajempaa ja tehostetumpaa oikeudellista vastuuta. Se perustuu virkahenkilöiden julkisen vallan käyttämiseen sekä julkisen hallintotehtävän hoitamiseen. Henkilön, joka hoitaa julkista hallintotehtävää, tulee toteuttaa sitä laillisesti, luotettavasti sekä objektiivisesti. (Araneva 2022, 39, 175.) Lisäksi lastensuojeluilmoituksen tarkoitus on koota lapsen tilanteesta tietoa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Saastamoinen 2016, 127).

Lastensuojeluilmoitukset ovat yhä useammin osa lapsen kasvatukseen osallistuvien työtä, sillä lastensuojelun asiakkaiden määrä on lisääntynyt. Syynä voi olla lasten huonovointisuuden lisääntyminen, peruspalveluiden toimimattomuus tai tietoisuuden lisääntyminen lapsien oikeuksista sekä viranomaisten velvollisuudesta puuttua lasten perheiden haastaviin elämäntilanteisiin. (Saastamoinen 2016, 44, 129.) Terveystieteiden tutkimuskeskuksen lastensuojelutilaston mukaan vuonna 2023 lastensuojeluilmoituksia tehtiin eri lapsista 110 269 kertaa. Yhteensä lastensuojeluilmoituksia tehtiin 214 638 kertaa. Se tarkoittaa, että 10,2 % lapsista tehtiin ilmoitus lastensuojelulle. Edelliseen vuoteen verrattuna lastensuojeluilmoituksia tehtiin 11 % enemmän. Eniten ilmoituksia tehtiin 13–15-vuotiaista lapsista (15,8 %). (Forsell 2024.)

Lastensuojelulain 25 § mukaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli he tehtävässään huomaavat, että lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käytös edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa virkavelvollisuuden rikkomiseen. Lapsen tai tämän vanhemman kielteinen suhtautuminen asiaan tai työhön liittyvä salassapitovelvollisuus eivät ole sopivia syitä jättää lastensuojeluilmotusta tekemättä. On hyvän hallinnon mukaista ilmoittaa asianosaisille lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Ilmoituksen sisältöä ei tule kirjata ylös koulun asiakirjoihin, ellei se olennaisesti liity koulutuksen järjestämiseen. (Räty 2023, 246–247; Araneva 2022, 137–138.) Myöskään tieto siitä, että lapsen tilanteesta on aiemmin tehty ilmoitus toisen henkilön toimesta, ei saa estää lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Rikoslain mukaan virkavelvollisuuden rikkominen voi johtaa sakkoihin tai jopa yhden vuoden mittaiseen vankeuteen. On myös mahdollista, että henkilö laitetaan viralta pantavaksi. (Saastamoinen 2016, 127, 131.)

Vanhempien kielteinen suhtautuminen avun hakemiseen ei saa olla esteenä lastensuojeluilmoituksen tekemiselle, jos katsotaan, että sen tekeminen olisi lapsen edun ja turvallisuuden takaamiseksi olennaista (Hietala ym. 2010, 134). Savisaloon (2024) tutkimuksen perusteella keskustelu lastensuojeluun liittyvien asioiden ympärillä on värikästä ja välillä hyvinkin negatiivista. Keskustelu on ollut esimerkiksi hyvin kärkeästä ja jopa sisältänyt kuvauksia siitä, ettei apua lastensuojelusta saa. (Saviso 2024, 100–103.) Lain mukaan lastensuojeluilmoitus ei ole kuitenkaan ehtona lastensuojeluasian vireille panemisessa

(Saastamoinen 2016, 107). Mahdollisuuksien mukaan yhteydenotto kannattaa tehdä yhteistyössä vanhempien kanssa, jotta yhteistyö on toimivampaa. Lisäksi se kertoo sen, että perhe on itse ymmärtänyt tilanteen sekä avun tarpeen. (Araneva 2022, 141.)

Lastensuojelulain 25 § ei tuo esille sitä, milloin lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Kyse on kuitenkin aina lapsen hyvinvoinnin varmistamisesta. Ilmoitus tulee siis tehdä viipymättä ja jättää asian tutkiminen lastensuojeluviranomaisten tehtäväksi. Riittää, että henkilöllä on huoli siitä, että lapsen hyvinvointi ja kehitys voi olla vaarassa. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi koulunkäynnin laiminlyöminen, lapsen kohtuuton rasite esimerkiksi hänen läheisen ihmisensä tarpeista huolehtimisen kautta tai lapsen heitteillejättö. (Räty 2023, 251, 253–254.) Araneva (2022) lisää, että uudessa lastensuojelulaissa on pyritty sanamuodoilla, kuten ”*mahdollisen lastensuojelun tarpeen selvittäminen*” korostamaan sitä, että ilmoittajan ei tarvitse osata itse arvioida, tuleeko tilanteessa aloittaa palvelutarpeenarviointia. Sen selvittäminen on sosiaalihuollon viranomaisten tehtävä. (Araneva 2022, 145.) Lapsen hoidon laiminlyönti voi tarkoittaa esimerkiksi fyysisen tai emotionaalisen hoidon antamatta jättämistä tietoisesti. Se voi tapahtua myös passiivisesti esimerkiksi silloin, jos vanhempi on masentunut ja ei siksi kykene tarjoamaan tarvittavaa hoivaa lapselle. (Hentilä ym. 2017, 129–130.) Saastamoinen (2016) avaa kirjassaan, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen on oleellista silloin, kun lapsen hoidon tai huollon tarve, kehitykseen vaikuttavat olosuhteet ovat vaarantuneet tai lapsen oma käytös edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnystä on pyritty madaltamaan entisestään lastensuojelulaissa. (Saastamoinen 2016, 124, 140).

Konkreettisia tilanteita, joiden vuoksi huolen lapsesta tulisi herätä ovat esimerkiksi vetäytyminen kaveripiiristä, eristäytyminen muista, harrastuksista pois jättäytyminen, haluttomuus puhua omista asioista, käyttäytymisen ja tunne-elämän poikkeavuus normaalisti, jatkuva väsymys, ärtymys ja vihaisuus, epäsosiaalisuus tai vaikeudet riittävän unensaannin kanssa. Asiaan tulee puuttua esimerkiksi lastensuojeluilmoituksella, mikäli ongelmat eivät häviä parin viikon aikana, vaan ne jatkuvat tai pahenevat. Jos lapsella on viiltelyjälkiä, tulee siitä tehdä välittömästi lastensuojeluilmoitus. Mikäli aikuisella on tiedossa, että lapsi käyttää päihteitä, tulee siitä kirjata myös lastensuojeluilmoitus. Opettajalla on mahdollisuus havaita koulussa ilmeneviä oireita, jotka voivat kertoa lastensuojelun tarpeesta. Esimerkiksi äkillinen poissaolojen lisääntyminen sekä koulumenestyksen

heikkeneminen voivat kertoa siitä. Myös keskittymisvaikeudet, sosiaalisten tilanteiden pelko, käytöksellään muiden häiritseminen, passiivisuus, oma-aloitteisuuden puute, vaikeudet ihmissuhteissa, vähäinen halukkuus liittyä ikäistensä joukkoon, ruokailutottumusten äkillinen muutos, jatkuvat päänsäryt, vatsavaivat, rintakivut, hengenahdistus, painonvaihtelu sekä sekavuus ovat asioita, joiden takia opettajan huolen tulisi herätä. Tällöin opettajan on alettava miettimään lastensuojeluilmoituksen tekemisen tarpeellisuutta. (Hietala ym. 2010, 61–62.)

Mahkonen (2003) lisää kirjassaan, että ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisen kynnyks on usein liian korkealla. Usein viranomaiset ajattelevat lastensuojeluilmoitusta tehdessään, että ilmoituksen tulisi aina johtaa toimenpiteisiin. Suomessa vallitsee myös ajatus siitä, että kyse olisi miltei aina huostaanottoon liittyvistä toimenpiteistä. Kuitenkin lähtökohdana on ensisijaisesti aina hyödyntää avohuollon toimenpiteitä lapsen ja perheen tukemiseksi. Mahkonen lisää, että kysymys on sosiaalitoimen informoinnista. Ei ole opetus-toimen henkilöstön velvollisuus tietää, johtaako ilmoitus lastensuojelun toimenpiteisiin. Sen sijaan riittää, että asianosaisella on huoli siitä, että toimenpiteet voisivat mahdollisesti tulla tarpeeseen perheen tilanteessa. (Mahkonen 2003, 15–16, 190.) Myös Eriksson ja Arnkil (2005) tuovat esille sen, että muilla kuin lastensuojelun ammattilaisilla ei ole tarvetta tehdä analyysiä siitä, onko lastensuojeluilmoitus aiheellinen. Mikäli ammattilaisella herää huoli, tulee se aina tehdä, jotta sosiaaliviranomaiset voivat arvioida lapsen ja tämän perheen tilanteen. Näin mahdollisesti tarvittavaa apua saadaan mahdollisimman varhain perheelle. (Eriksson ja Arnkil 2005, 34.)

Lastensuojeluilmoitus voidaan tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Hyvän hallinnon kannalta asia tulisi kuitenkin hoitaa kirjallisesti. On huomattava, että ilmoitusvelvollisilla ei ole oikeutta tehdä lastensuojeluilmoitusta anonymisti. Tämä turvaa asianosaisten oikeusturvaa. Lapsen tilanteesta voi kuitenkin keskustella anonymisti lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa ennen ilmoituksen tekemistä. Lastensuojeluilmoitukset tulee käsitellä mahdollisimman nopeasti ja toimenpiteisiin tulee ryhtyä välittömästi, mikäli ilmoituksesta käy ilmi, että lapsen hyvinvointi ja kasvu on vaarassa. Kun ilmoitus saapuu, sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä lapsen huoltajiin ja keskustelee ilmoituksen sisällöstä heidän kanssaan. Tarvittaessa keskustellaan myös lapsen kanssa. Tämän pohjalta tehdään palvelutarpeenarviointi, jossa määritellään mahdolliset toimenpiteet. Nämä mahdolliset

toimenpiteet tulee antaa huoltajien tietoon. Ilmoitus voidaan todeta myös tarpeettomaksi, jolloin lastensuojeluilmoitus ei johda toimenpiteisiin. (Räty 2023, 251, 255–257, 259; Saastamoinen 2016, 146–149.) Lastensuojeluilmoituksen sisällöstä pyritään keskustelemaan mahdollisimman rakentavasti lapsen sekä tämän perheen kanssa, jotta toimiva yhteistyö mahdollistuu (Taipale 2006, 169). Toimiva keskusteluyhteys lapsen vanhempien kanssa on tärkeää, mutta se ei saa mennä lapsen edun edelle missään tilanteessa (Hentilä ym. 2017, 130).

2.2 Ilmoitusvelvollisuuden toteutuminen

Lasten kasvattaminen on suomalaisessa perinteessä katsottu hyvin usein olevan vanhempien tehtävä. Keskustelu vanhempien onnistumisesta kasvatustehtävässä suhteutetaan siihen, millaisia asioita pidetään edellytyksenä sekä hyvinä asioina yhteiskunnan näkökulmasta. Keskustelusta ei tule kuitenkaan unohtaa sitä, että aina kyse ei ole siitä, että vanhempi tietoisesti vaarantaisi lapsen kasvun ja kehityksen. Kyse voi olla esimerkiksi vanhemman heikentyneestä jaksamisesta. (Rimpelä 2013, 43.) Ritala-Koskisen (2005) mukaan lastensuojeluun liittyy hyvin usein negatiivinen julkisuus ja kritiikki. Harvemmin julkisuuteen nousee lastensuojelussa tehty positiivinen ja hyvinvointia edistävä työ. (Ritala-Koskinen 2005, 103–104.) Lastensuojeluilmoitus herättää osapuolissa siis helposti negatiivisia ajatuksia, jotka voivat vaikeuttaa opettajan työtä lastensuojeluilmoitusta tehdessä. Pölkin (2016) mukaan Suomessa vallitsee normeja perheiden asioihin puuttumisesta. Nämä normit saavat alkunsa kulttuuristamme sekä lainsäädännöstä. Usein ajatellaan, että liian hätiköidysti tehty puuttuminen perheiden elämään voisi vain lisätä heidän pahaa oloansa sekä häiritä heitä. Akuuteissa tilanteissa apua tarvitaan kuitenkin välittömästi. (Pölkki 2016, 261.)

Kun huoli lapsesta herää, koulussa lapsen kanssa toimivien aikuisten tulee tehdä tilanearvio, jossa he peilaavat lapsen toimintaa muihin samanikäisiin lapsiin. Arviossa tulee myös huomioida lapsen aikaisempi käytös ja nyt ilmennyt mahdollinen muutos siinä. Lisäksi arvioidaan nuoren senhetkistä kehitystasoa sekä ympäristön luomia normeja. Ensimmäinen

on tärkeää keskustella lapsen kanssa asiasta. Sopimus yhteydenotosta vanhempiin tulisi mahdollisuuksien mukaan tehdä yhteisymmärryksessä. Kun vanhempiin otetaan yhteyttä, he tekevät päätöksen siitä, lähtevätkö he millä tavalla yhteistyötarjoukseen mukaan. Mikäli vanhemmat eivät suostu yhteistyöhön, heille tulee selkeästi ilmaista, että tarvittaessa tilanteesta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus. (Hietala ym. 2010, 59.) Mikäli vanhemmat eivät koe haluavansa lähteä mukaan yhteistyöhön, voi esiintyä ongelmallista vuorovaikutusta. Negatiivinen vuorovaikutus sekä käyttäytyminen opettajan sekä huoltajien välillä voivat näkyä konkreettisesti esimerkiksi toisen mustamaalaamisena. Se tarkoittaa toisesta pahaa puhumista sekä uhkailua. Se voi näkyä kuitenkin myös nonverbaaleina viesteinä, kuten eleinä tai ilmeinä, jotka viestivät toisen kyseenalaistamista, fyysisenä väkivaltana tai häirintänä. (Perkka-Jortikka 2007, 23–24.)

Lastensuojeluilmoituksen tekemisessä viranomaisen tulee aina pohtia oman salassapito- sekä ilmoitusvelvollisuuden välillä, miten toimisi tilanteessa. Ilmoittamatta jättäminen on rikoslaissa kriminalisoitua. Sen sijaan ilmoittaminen on taas laissa määrättyä. Virkavirheeseen ei voi siis syyllistyä, mikäli huolestaan ilmoittaa, vaikka salassapitovelvollisuutta joutuisikin rikkomaan. (Mahkonen 2003, 138, 157.) Suomessa on vakiintunut yleisesti termi ”*varhainen puuttuminen*”, joka jo terminä herättää herkästi ajatuksen siitä, että tilanteeseen puututaan ulkoa päin pakottamalla ja sekaantumalla ihmisten omiin asioihin. Muualla käytetään termejä, kuten ”*varhainen tuki*” tai ”*varhainen vastuunotto*”, jotka korostavat selkeästi enemmän yhteistyön merkitystä. (Pölkki 2016, 264.)

Lastensuojeluilmoituksen tekemistä estää pelko ilmoituksen tarpeettomuudesta sekä sen johtamisesta lapsen huostaanottamiseen (Eriksson & Arnkil 2005, 33). Mahkonen (2003) mukaan lastensuojeluilmoitus jätetään usein tekemättä, vaikka se laissa yksiselitteisesti määrätään tekemään. Tähän vaikuttaa esimerkiksi vaillinainen tietämys laista ja sen asettamasta velvollisuudesta ilmoittaa huolesta. Koulun henkilökunnalla ei myöskään ole mahdollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitusta nimettömästi, vaan ilmoituksen tekijän nimi tulee aina lapsen huoltajan tietoon. Lisäksi suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee usein näkemys siitä, että ei puututa toisten perheiden asioihin. Lastensuojelulla on myös hyvin negatiivinen maine, joka vaikuttaa siihen, miten aktiivisesti lastensuojeluilmoituksia tehdään. Usein ajatellaan, että lastensuojelun tehtävä olisi toteuttaa vain vastentahtoisia huostaanottoja. Myös lasten ja nuorten kohtaamat haasteet ovat muuttuneet, sillä yhä

useammin niihin liittyy erilaisia päihteitä sekä huumeita. (Mahkonen 2003, 10–12.) Lastensuojeluilmoitukseen liittyy usein myös huoli siitä, että yhteistyö lapsen huoltajien kanssa vaikeutuu lastensuojeluilmoituksen tekemisen myötä (Humppi & Ellonen 2010, 206).

Lastensuojeluilmoitusta saatetaan pitää epäluottamuksen osoituksena lapsen huoltajille. Ilmoituksen tehneet saattavat ajatella vanhempien epäonnistuneen lapsensa kasvattamisessa. Toisaalta vanhempi saattaa kokea syyllisyyttä ja epäonnistumisen tunteita, kun hän saa kuulla ilmoituksesta. Tunteita koetaan, johtaa lastensuojeluilmoitus toimenpiteisiin tai ei. Toki etenkin silloin, kun ilmoitus ei johda toimenpiteisiin, saatetaan se kokea ilmoittajan puolelta erityisen loukkaavana. On mahdollista, että vanhempi kokee tulleen sellaisella tavalla väärinkohdelluksi, että hän päättää kostaa toimen ilmoituksen tehneelle. Ilmoitus vaikuttaa aina väistämättä eniten asianosaiseen perheeseen. Sen vuoksi olisi erityisen tärkeää saada perhe vakuutettua, että ilmoitus ja siitä mahdollisesti seuraavat toimenpiteet tulevat olemaan oikeudenmukaisia ja reiluja heitä kohtaan. (Mahkonen 2003, 55, 73, 137.)

On tärkeää muistaa, ettei ammattilainen voi koskaan täysin tietää, mitä lapsen kotona tapahtuu. Esimerkiksi tapauksissa, joissa lasta selvästi kohdellaan kaltoin, ei voida tietää välttämättä mitään siitä, paljonko vanhemmat rakastavat lasta tai välittävät hänestä. Todennäköisesti tilanteeseen liittyy paljon vaikeita tunteita sekä häpeää, joka estää avun ottamisen vastaan. Emme voi myöskään tietää, mitkä tapahtumat menneisyydessä ovat johdaneet tähän tilanteeseen. Välillä perheet kokevat, että ammattilaiset eivät uskalla ottaa vaikeita asioita pelon takia esille ennen kuin tapahtuu jotain peruuttamatonta ja vakavaa. (Paavilainen & Keiski 2021, 181, 184, 193.)

Lähtökohtaisesti asianosaisilla, joihin lastensuojeluilmoitus kohdistuu, on oikeus saada tietää ilmoituksen sisältö ja tieto siitä, kuka ilmoituksen on tehnyt. Vain joissain poikkeuksissa, kun yksityishenkilö on tehnyt ilmoituksen, lastensuojeluilmoituksen tekijän tietoja ei anneta, sillä tarkoituksena on suojella ilmoituksen tehnyttä henkilöä. Tällainen tilanne voi olla, jos pyritään turvaamaan erittäin tärkeää yleistä tai lapsen etua. Myös silloin salaaminen voi tulla kyseeseen, mikäli kertominen vaarantaisi ilmoituksen tehneen etuja, oikeuksia ja turvallisuutta. Viranomaisten kohdalla tämä anonyymisti toimiminen ei lähtökohtaisesti tule kysymykseen, sillä perustuslain 21§ mukaan hyvä hallinto

edellyttää toiminnan avoimuutta. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen nimettömänä ilmentää perheen ja ilmoituksen tehneen viranomaisen välistä epäluottamussuhdetta. Tämän taustalla voi olla pelko siitä, että perhe, johon ilmoitus kohdistuu, kostaa sen tekijälle jollain tavalla. (Mahkonen 2003, 19–20, 163, 167.) Rädyn (2023) mukaan lastensuojelulakiin on kirjattu mahdollisuus ottaa yhdessä oppilaan huoltajien kanssa yhteyttä sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. Tämä edellyttää lapsen huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Tällöin lastensuojeluilmoitusta ei ole tarpeen erikseen tehdä. Tässä tilanteessa ilmoitusvelvollisuuden omaavan tahon tulee ilmoittaa syyt, jotka ovat johtaneet pyynnön tekemiseen. Rätty (2023) toteaa, että tällöin yhteistyö lapsen huoltajien kanssa voi olla sujuvampaa. (Rätty 2023, 268.)

3. Moniammatillinen viranomaisten välinen yhteistyö

Monialainen yhteistyö mainitaan sosiaalihuoltolain 41 §:ssä. Moniammatillisuutta tulee hyödyntää lastensuojelun palveluiden sekä tukitoimien tarpeen arvioimisessa, toteuttamisessa sekä päätöksien tekemisessä. Moniammatillisen viranomaisten välisen yhteistyön tarkoituksena on edistää asiakkaan edun toteutumista yhteistyön kautta. Tavoite on, että asiakas saa mahdollisimman nopeasti juuri sellaista apua, jota hän tarvitsee oman tilanteensa edistämiseksi. Monialaisen yhteistyön toteuttaminen edistää asiakkaan edun toteutumista sekä mahdollisimman laajojen tukitoimien toteutumisen ammatilliset rajat ylittävästi. Se voi olla myös edellytys lapsen edun toteutumiseksi. Hyvinvointialueen tehtävä on huolehtia siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytössään tarvittavien ammattilaisten näkemys. (Araneva 2022, 176, 178–179, 379, 381; Nyrhinen 2016, 82.) Koulujen tehtävä on taas muuttunut pelkästä opettamisen toteuttamisesta kasvatuskumppanuuden toteuttamisen suuntaan (Lämsä 2013, 56). Koulun rooli yhteistyön toteuttamisessa tulisi olla monipuolista. Opettajien tulisi myös tunnistaa avun tarpeessa olevat lapset sekä tietää, mitä sellaisissa tilanteissa tulee tehdä. (Eriksson ym. 2013, 54.)

Lastensuojelun viranomaisilla ei ole oikeutta jakaa ilmoituksen tehneelle henkilölle siihen liittyviä yksityiskohtia. Viranpuolesta lastensuojeluilmoituksen tehnyt taho saatetaan kuitenkin kutsua mukaan moniammatilliseen verkostoon, jossa lapsen asioita käsitellään. (Taipale 2006, 169.) Vastaavan sosiaalityöntekijän tulee ilmoittaa perheelle etukäteen, mitä asioita moniammatillisessa tiimissä tullaan käsittelemään. Lähtökohtaisesti moniammatillinen yhteistyö järjestetään asiakkaan suostumuksella, mutta mikäli suostumusta ei saada ja se olisi kuitenkin asiakkaan edun mukaista, voidaan moniammatillista yhteistyötä silti toteuttaa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kokoaa tämän moniammatillisen tiimin eli hän arvioi, mitkä tahot ovat olennaisia osallistumaan siihen. Moniammatilliseen keskusteluun osallistuvilla viranomaisilla on lain mukaan oikeus luovuttaa tietoa, joka on oleellista lapsen asioiden selvittämisen kannalta. (Araneva 2022, 180, 383, 389.)

Moniammatillinen yhteistyö ei ole uusi asia, sillä se esiintyy asiantuntijoiden tekemissä yhteistyön kuvauksissa jo 1980-luvun loppupuolelta saakka. Se kuitenkin vakiintui vasta 1990-luvulla. (Isoherranen 2007, 33.) Mahkonen (2003) mukaan moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan useamman eri ammatin edustajan tekemää yhteistyötä. Näiden toimijoiden toteuttamat toiminnot ovat eri aikaisia ja ne voivat ajoittua pitkälle aikavälille. (Mahkonen 2003, 109.) Moniammatillista yhteistyötä voidaan toteuttaa hyvin eri tavoin, mutta yhteistä näille tavoille on eri ammattiryhmien edustajien jakama ongelma, johon pyritään yhteistyön keinoin saamaan ratkaisu (Isoherranen 2007, 33). Tavoitteena on, että asiakas saa parempaa palvelua, kun ammattilaiset tekevät yhteistyötä keskenään (Pehkonen ym. 2019, 89). Toiminnan tulee olla joustavaa ja käytettävien menettelytapojen yksinkertaisia sekä tilanteeseen sopivia. Voi olla hyödyllistä, että moniammatillisen tiimin jäsenet saavat etukäteen pohtia käsiteltäviä asioita. (Araneva 2022, 387–388.)

Moniammatillinen yhteistyö perustuu vastavuoroiseen suhteeseen, joka taas perustuu toimivaan vuorovaikutukseen ryhmän jäsenien välillä (Mönkkönen ym. 2019, 51). Jokaisella ryhmän jäsenellä tulee olla yhtäläinen mahdollisuus tuoda omia ajatuksiaan esille (Isoherranen 2007, 34). Aaltonen (2011) lisää, että moniammatillisessa yhteistyössä korostuu siihen osallistuvien viranomaisten ammattitaito (Aaltonen 2011, 26). Jokaisella viranomaisella on tehtävänä huolehtia omista lakisääteisistä tehtävistä, kuitenkin niin, että toimitaan omien toimivaltuuksien mukaisesti. Toimivan lapsen tilannetta auttavan yhteistyön tärkein asia on aikuisten vahva tahtotila vaikuttaa lapsen asioihin. Yhteistyön tulee olla toimivaa sekä saumatonta. Toimiva yhteistyö myös toteuttaa perustuslain toteutumista turvaamalla lapselle välttämättömän huolenpidon, hyvinvoinnin sekä kasvun. Virassa olevilla henkilöillä on myös hallintolain mukainen velvoite avustaa toista viranomaista tämän pyynnöstä hänen virkatehtävänsä suorittamisessa. Virassa olevilla on myös velvollisuus edistää viranomaisten välistä yhteistyötä. (Saastamoinen 2016, 57–59; Rimpelä 2013, 45.) Toimivaan kasvatuskumppanuuteen pyrkiminen on siis oleellista lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, sillä pelkästään vanhempien läsnäolo ei siihen riitä (Rimpelä 2013, 31). Toimiva kasvatuskumppanuus vaatii aina vuorovaikutusta ammattilaisten kesken. Yksin toimivaa yhteistyötä ei voi tehdä. (Lämsä 2013, 49.) Toimiva moniammatillinen yhteistyö ehkäisee syrjäytymistä (Aaltonen 2011, 85).

Toimiva yhteistyö voidaan kiteyttää seuraaviin asioihin. Viranomaistyössä tulee hyödyntää asiantuntijakonsultaatiota, viranomaisten tulee ymmärtää ilmoitusvelvollisuuden merkitys, palvelutarpeenarvioinnin sekä asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä tulee toteuttaa viranomaisten välistä yhteistyötä sekä palveluita tulee tarjota yhteistyössä, jotta niiden vaikutus on mahdollisimman tehokasta. (Saastamoinen 2016, 64–72.) Lastensuojelulain mukaan sosiaalityöntekijällä on velvollisuus järjestää neuvotteluja lapsen, hänen huoltajiensa sekä muiden kasvatuksesta ja hoidosta vastaavien viranomaisten kanssa, jotta voidaan selvittää lastensuojelun tarvetta. Sosiaalihuollolla on lisäksi oikeus saada viranomaisilta lausuntoja lapsen tilanteesta, mikäli ne ovat oleellisia huostaanoton valmistelussa, siitä päätettäessä tai sitä järjestettäessä. (Saastamoinen 2016, 76–77.) Moniammatillisessa yhteistyössä on keskeistä asiakaslähtöisyys. Se korostaa kaikessa toiminnassa lähtökohtana asiakkaan kunnioittamista, yksilöllisyyttä sekä kuulluksi tulemisen tärkeyttä kaikissa päätöksissä. (Kekoni ym. 2019, 17.) Asiakaslähtöisyyden toteuttamisen keskiössä tulee olla myös ihmisarvon kunnioittaminen (Pehkonen ym. 2019, 90). Kun osallisuuden kunnioittaminen toteutuu, asiakas saa tunteen siitä, että hänelle tarjotaan apua juuri hänen lähtökohdistaan käsin (Pehkonen ym. 2019, 92).

Toimivalla moniammatillisella yhteistyöllä voidaan yhdistää monien eri alojen ammattilaisten osaamista sekä palveluita yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, joka palvelee juuri niitä tarvitsevia henkilöitä. Jos yhteistyötä ei toteuteta, on se niin palveluita tarvitsevalle yksilölle kuin koko palvelujärjestelmälle kuormittavaa, sillä resursseja ei käytetä järkevimällä mahdollisella tavalla. Tärkeä osa toimivaa yhteistyötä on se, että kaikki osapuolet tietävät tarkkaan oman tehtävänsä palveluverkossa. Viranomaisella on myös velvollisuus ohjata lapsi sellaisen viranomaisen palveluiden piiriin, joita hän tarvitsee. (Saastamoinen 2016, 60, 73.) Sosiaalityöntekijällä on vielä tämän lisäksi erityinen velvollisuus huolehtia ammattilaisten tarjoaman avun yhdistämisestä lapsen edun parhaaksi (Nyrhinen 2016, 92–93). Viranomaisten velvollisuus on perehtyä oman toimialansa palveluihin, velvollisuuksiin sekä oman toimivallan rajoihin. On myös tärkeää perehtyä siihen, millaisia palveluita muilla viranomaisilla on tarjottavana lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi. On todettu, että mahdollisimman laaja osaaminen sekä aikaisempi työkokemus auttavat yhteistyön toteuttamisessa. Toisaalta moniammatillinen yhteistyö vaatii siihen osallistuvilta myös rohkeutta kyseenalaistaa ja muuttaa omia toimintatapoja. On myös pystyttävä luottamaan muiden ammattilaisten osaamiseen. (Aaltonen 2011, 27.) Halu kehittää omaa

ammattitaitoa moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta on olennaista toimivan yhteistyön luomiseksi (Rekola 2008, 148).

Moniammatillista yhteistyötä voidaan kuvata esimerkiksi seuraavan teoreettisen mallin mukaan. Mallin tavoitteena on selkeyttää, mitä asioita toimivaan yhteistyöhön tarvitaan. Ensimmäinen asia on keskinäinen riippuvuus, joka kuvaa sitä, kuinka jokaisen ammattilaisen tulee tunnistaa oma roolinsa osana yhteistyötä. Lisäksi on tärkeää luottaa muihin toimijoihin. Tämä mahdollistaa uusien toimivampien toimintatapojen rakentamisen, mikä edelleen lisää asiakkaan saamaa hyötyä moniammatillisesta yhteistyöstä. Toinen näkökulma on tavoitteiden yhteinen omistajuus, joka korostaa ammattilaisten sekä perheen jaettua vastuuta tilanteesta. Moniammatillisessa yhteistyössä olennaista on myös prosessin reflektointi, jotta tulevaisuudessa toiminta olisi entistä tehokkaampaa ja toimivampaa. Olennaista yhteistyössä on myös oma myönteinen ammattirooli. Jos käsitys omasta osaamisesta on hyvällä tasolla, on helpompi olla osana moniammatillista tiimiä. Myös suotuisat rakenteelliset tekijät, kuten yhteisen ajan järjestäminen ovat tärkeitä sujuvassa yhteistyössä. Moniammatillinen yhteistyö on lopulta ryhmätyötä, johon vaikuttaa ryhmän aikaisempi toiminta sekä ryhmän jäsenten persoonallisuus. (Kekoni ym. 2019, 18–20.)

Perusopetuslain mukaan moniammatillinen yhteistyö sosiaalitoimen kanssa on mahdollista, mikäli seuraavat edellytykset täyttyvät. Tietojen antaminen opetuksen järjestämisestä vastaaville henkilöille ja tahoille on välttämätöntä, ja sen tulee tähdätä opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. (Mahkonen 2003, 128.) Moniammatillisessa työskentelemissäkin tulee ottaa huomioon eri osapuolia koskevat määräykset siitä, kuinka tietoa saa jakaa eteenpäin. Tässä yhteisten palaverien rooli korostuu, sillä silloin voidaan paremmin ottaa huomioon kaikkien osapuolten vaatimukset yhteistyölle. (Jakonen 2006, 159.) Koulun näkökulmasta vaatimus yhteistyölle on oppilashuoltokertomuksen laatiminen tapaamisten sisällöistä (Hentilä ym. 2017, 134). Sosiaalihuoltolaki sekä lastensuojelulaki takaavat, että välttämättömät tiedot moniammatillisen yhteistyön onnistumiselle voidaan jakaa eri ammattilaisten kesken. Sen tulee kuitenkin noudattaa lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta sekä oikeuksista. (Saastamoinen 2016, 57.)

Moniammatillinen yhteistyö voi estyä, mikäli toiminnasta puuttuu organisointi, yhteistyö asettaa liikaa lisävelvoitteita, vallalla on liiallinen ammattiyylpeys, toimijat eivät tule toimeen keskenään, yhteistyössä mukana oleviin tahoihin ei luoteta, toimintatavat

poikkeavat olennaisella tavalla toisistaan tai lain koetaan estävän yhteistyön toteutuminen (Mahkonen 2003, 112). Saastamoinen (2016) lisää, että yhteistyötä voi vaikeuttaa lastensuojelun kohtuuton työmäärä sekä pätevien sosiaalityöntekijöiden vähäisyys. Jotta yhteistyö voisi toimia, kaikkien osapuolien on oltava tietoisia siitä, millainen rooli jokaisella on. (Saastamoinen 2016, 60, 62.) Yhteistyötä voivat estää myös rakenteelliset haasteet, kuten yhteisen ajan puuttuminen sekä taloudelliset resurssit. Lisäksi yhteistyötä voivat haastaa myös eri ammattien väliset valtakysymykset. (Kekoni ym. 2019, 21, 23.) Toimivan moniammatillisen yhteistyön avain on siinä, että halutaan reflektoida ryhmän toimintaa sekä syitä haasteiden takana (Isoherranen 2008, 162).

Yhteistyö edellyttää siis aina tiimeissä työskentelyä. Ryhmätyöskentely voi toteutua hyvin eri tavoin, riippuen siitä millaisia ihmisiä yhteistyötä on toteuttamassa. Tutkimusten kautta on huomattu ryhmissä olevan ainakin seuraavanlaisia toimintatapoja. Tiimit voivat olla ristiriitaisia, jolloin keskustelu ihmisten kesken jakautuu epätasapainoisesti. Hierarkkisesti toimivissa tiimeissä eniten sijaa keskustelulle saivat ne, joilla oli suurin valta-asema ryhmässä. Keskusteluilmastosta saattoi olla myös konformistinen, jolloin eriäviä mielipiteitä ei ilmaistu. Dialogisesti keskustelemissa tiimeissä saatiin eniten hyötyä monien eri ammattien edustajien läsnäolosta, jolloin asiakkaasta saatiin monipuolisempi kuva. (Isoherranen 2007, 88–89.) Ryhmien sisälle muodostuu herkästi tietyt hyvin muuttumattomat roolit. Nämä roolit ovat tärkeitä tiedostaa toimintaa kehitettäessä. Se vähentää myöhemmin mahdollisesti esiintyviä rooliristiriitoja. (Isoherranen 2007, 94, 97.)

Koulun sisällä toteutettavalla moniammatillisella oppilashuollolla tarkoitetaan eri ammattilaisten, kuten rehtorien, opettajien, kouluterveydenhuollon työntekijöiden, psykologien, sosiaalityöntekijöiden sekä muiden oppilaan hyvinvoinnista sekä oppimisesta vastaavien ammattilaisten tekemiä toimia lapsen fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin eteen. Oppilashuollon toiminta edellyttää sitä, että sitä kehitetään moniammatillisissa oppilashuoltoryhmän kokouksissa. Vastuu oppilaan kasvusta ja kehityksestä on lopulta moniammatillisen ryhmän kaikkien toimijoiden vastuulla. (Jakonen 2006, 159.)

Sosiaalityöntekijät kuvaavat tutkimuksessa heidän ja koulun työntekijöiden yhteistyötä toimivaksi tilanteessa, jossa lastensuojeluilmoitus tehdään. Vuoropuhelu toimijoiden kesken oli sujuvaa ja tarpeen mukaan pystyi hyvin järjestämään palaverit lapsen tilanteeseen liittyen. He myös korostivat kuraattoreiden ammattitaidon tärkeyttä, sillä he

erityisesti ymmärtävät sosiaalityön rakennetta. (Humppi & Ellonen 2010, 219.) Sujuva vuoropuhelu vaatii hyvin pienien asioiden huomioimista keskustelussa, sillä jokainen viesti tulkitaan aina sen vastaanottajan toimesta. Keskustelussa tulee olla siis tarkka, jotta se oikeasti vie yhteistyötä sujuvaan suuntaan. Sujuva yhteistyö vaatii myös jokaisen ammattilaisen sosiaalisen tunnustuksen. Jos yksi ammattiryhmä edustaa selkeästi muita enemmän kokouksissa, saattavat muiden ammattien edustajien näkemykset jäädä pahimassa tapauksessa varjoon, vaikka niissä olisi lapsen tilannetta olennaisesti koskevaa sisältöä. (Mönkkönen ym. 2019, 63, 69.) Lisäksi sujuvuus edellyttää hyviä sosiaalisia taitoja, jotta voidaan ottaa kaikki osapuolet tasapuolisesti huomioon ymmärtämällä toisen rooli keskustelussa (Isoherranen 2007, 42).

Sosiaali- ja terveysministeriö on todennut vuonna 2013, että lastensuojeluilmoitus toimii liian usein vain vastuun siirtämisen välineenä. Tällöin ilmoituksen tehnyt henkilö kokee, että hän voi jättää lastensuojeluilmoitukseen liittyvän yhteistyön lapsen sekä perheen kanssa, sillä hän on siirtänyt vastuun lastensuojelulle. Usein yhteistyö viranomaisten välillä voisi auttaa lasta paremmin sen sijaan, että vastuu on täysin yksin lastensuojelun. Lapsen kanssa toimivien viranomaisten tulisi tämän sijaan arvioida lapsen kokonaistilanne ja tehdä suunnitelma siitä, millaista tukea hänelle tarjotaan. Kunnalla on tässä suuri merkitys, sillä siellä voidaan luoda viranomaisten välille toimivat toimintatavat. Sen viranomaisen, joka on havainnut mahdollisen lastensuojelun tarpeen, tulisi olla aktiivisesti mukana lapsen tilanteen arvioimisessa. Mikäli näin ei ole, antaa se perheelle vääränlaista viestiä sekä vaikeuttaa lastensuojelun työtä perheen parhaaksi. (Saastamoinen 2016, 49, 62, 107.) Ylipäänsä on tärkeää huomata, että jokaisella ammattilaisella on tietynlainen kontakti lapseen, jolloin hän saa selville erilaista tietoa kuin muut. Kun nämä tiedot yhdistetään, saadaan monipuolisempi kuva siitä, millainen lapsen tilanne on. (Eriksson & Arnkil 2005, 24.)

Viranomaisten välisen yhteistyön tärkein huomioitava asia on lapsen edun toteutuminen. Kun yhteistyö on toimivaa, lapsen elämässä mukana olevat riskitekijät voidaan kartoittaa ja minimoida mahdollisimman varhain. Lapselle pystytään silloin myös tarjoamaan oikeanlaisia palveluita juuri silloin, kun hän niitä tarvitsee. Toinen tärkeä osa toimivaa viranomaaisyhteistyötä on ilmoitusvelvollisuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tahto toteuttaa sitä. Toimiva viranomaisten välinen yhteistyö ei kuitenkaan poista

lastensuojeluilmoituksen tekemisen vaatimusta. (Saastamoinen 2016, 61, 125.) Toimivan moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen vaatii aina mahdollisuuden kehittää yhteistyötä parempaan suuntaan. Se taas vaatii tarvittavan määrän aikaa sekä resursseja. (Kekoni ym. 2019, 25.) Yhteistyön toimivuus voi lopulta olla kiinni esimerkiksi toimimattomista kokouskäytännöistä. Kun ne saadaan toimimaan, saattaa yhteistyö alkaa sujumaan paremmin. (Mönkkönen ym. 2019, 58.) Toimiva ja lapsen sekä tämän huoltajien huomioon ottava yhteistyö on tärkeää, jotta kenellekään ei syntyisi epäluottamusta viranomaisia kohtaan. Jo yksikin huono kokemus viranomaisen kanssa voi aiheuttaa epäluottamuksen esimerkiksi koulua tai lastensuojelua kohtaan. (Hentilä ym. 2017, 137.)

4. Tunteet ja niiden vaikutus toimintaan

Olennaista on ymmärtää, että kaikki kokemuksemme kulkevat meidän itsemme kautta. Oma itsetuntemuksemme siis vaikuttaa siihen, miten näemme ympärillämme tapahtuvat asiat. Rakennamme siis itse koko ajan kuvaa siitä, millainen maailma on. Ihmisen psyyke voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen, joiden tavoite on viedä meitä eteenpäin kohti erilaisia tavoitteita. Ensimmäinen ulottuvuus on ajatteleminen, joka on luonteeltaan tietoista ja selkeää tiedostamista. Ajatteleminen antaa ihmiselle mahdollisuuden arvioida asioiden syitä ja seuraamuksia. Toinen ulottuvuus on tunteminen. Se tarkoittaa mielihyvän sekä mielipahan kokemuksia, joita ihminen saa erilaisista tilanteista. Tilanteet synnyttävät tunteita, jotka ovat juuri miellyttäviä tai epämiellyttäviä. Kolmas ulottuvuus on tahtominen, joka on hyvin tiedostamatonta toimintaa, joka saa ihmisen vartalon liikkeelle. Se saa siis meidät tekemään tarvittavia asioita tahtomme eteen. Ihminen toteuttaa oman mielen johtamista eli itsetuntemusta, jonka tavoitteena on oman potentiaalin johtaminen niin, että pääsemme kohti tavoitteita sekä menestymistä. (Dunderfelt 2006, 21, 33–35.)

Tunteilla tarkoitetaan kokemusta eri tilanteista, joka riippuu siitä, millaisina olemme oppineet tietyt tunteet käsittämään. Ihmiset eivät ymmärrä tunteita samalla tavalla, vaan niiden kokemus vaihtelee kulttuurin opettamista tavoista tulkita niitä. (Puolimatka 2004, 19; Kokkonen 2010, 141–142.) Myös ihmisen perimä vaikuttaa kokemukseen tunteista (Mlodinow 2023, 224). Emme voi siis koskaan täysin ymmärtää, millä tavalla ihminen on tilanteen kokenut (Dunderfelt 2016, 69). Tunteet voivat olla suuruudeltaan pieniä tai vastaavasti hyvin suuria. Ne voivat myös muuttua nopeasti tunteesta toiseen. Ne ovat myös henkilökohtaisia kokemuksia, jonka vuoksi samassa tilanteessa olevat ihmiset eivät välttämättä jaa samoja tunteita. (Dunderfelt 2006, 60; Mlodinow 2023, 220–221.)

Jokainen ihminen tekee koko ajan havaintoja sekä tulkintaa muiden ihmisten toiminnasta. Lopulta ihmiset peilaavat näitä havaintoja oppimiinsa käyttäytymismalleihin ja tekevät sitä kautta tulkinnan siitä, millä tavalla toinen osapuoli on toimimassa ja miten hän itse tulee suhtautumaan tilanteessa. Näiden käyttäytymismallien vuoksi ei tulisi koskaan liian

nopeasti arvioida kommunikaation toisen osapuolen ajatuksia, sillä on mahdollista, että henkilön tarkoitusperä on ristiriidassa opitun toimintamallin kanssa. Tällöin viestin koko merkitys saatetaan ymmärtää väärin ja yhteistyö lähtee sen vuoksi väärään suuntaan. (Dunderfelt 2016, 74–76.) Tunteet vaikuttavat siis aina väistämättä ajatteluun. Ihmisen kokemalla tunteella on siis merkitystä siinä, mitä hän alkaa ajattelemaan kyseisestä tilanteesta, jossa hän on. (Mlodinow 2023, 25.)

Kasvatuksella on suuri merkitys tunteiden kokemisessa, sillä siinä tunteille annetaan tiettyjä merkityksiä. Näistä käsityksistä katsottuna tilanteet tuntuvat eri ihmisistä erilaisilta ja eriarvoisilta. Tunteita voidaan tarkastella erilaisten teorioiden kautta, mutta keskityn tässä tutkimuksessa kognitiivisesti painottuvaan yhdistelmäteoriaan, sillä se on Puolimatkan (2004) mukaan teoria, jonka kautta tunteiden ymmärtäminen mahdollistuu parhaiten. Yhdistelmäteorian mukaan tunteet muodostuvat useamman erilaisen tekijän pohjalta. Tunne lähtee siitä, että ajatellaan itselle tapahtuvan jotakin positiivista tai negatiivista. Se synnyttää ihmisessä tilanteesta riippuen miellyttävän tai epämiellyttävän kokemuksen. Se johtaa tunteelle tyypillisiin muutoksiin fysiologiassa. Lopulta tunteeseen kuuluu ominainen tapa toimia, jonka ihminen joko toteuttaa tai päättää olla toteuttamatta. (Puolimatka 2004, 19–20, 29.) Tunteet auttavat ihmisiä tekemään moraalisia päätöksiä, joten kasvatus on olennainen osa myös sitä, miten tällaisissa tilanteissa myöhemmin toimii (Kokkonen 2010, 12).

Tunteet tuntuvat erilaisilta. Esimerkiksi häpeä saa aikaan epämiellyttävän tunteen. Tunteet syntyvät hyvin spontaanisti nopeissakin tilanteissa. Tunteilla on aina myös jokin kohde. Esimerkiksi läheisen poismeno tai ilo hyvästä kelistä suhtautuvat aina tiettyyn kohteeseen. Ihmisellä vallitsevat arvot vaikuttavat myös siihen, millaisia ja kuinka vahvoja tunteita tilanne herättää. Myös ihmisen maailmankatsomus vaikuttaa tunteisiin, joita he kokevat. Esimerkiksi talous ei ole kaikissa kulttuureissa samalla tavalla tärkeä asia. Sama koskee myös esimerkiksi perheeseen liittyviä arvoja. Usein tunteet saavat aikaan myös fysiologisia muutoksia. Se voi näkyä esimerkiksi punastumisena, kiihtyvänä sykkeenä tai hikoiluna. Tunteet saavat ihmiset tyypillisesti käyttäytymään juuri sille tunteelle ominaisella tavalla. Esimerkiksi pelko saa aikaan tarpeen suojautumisesta ja puolustautumisesta. (Puolimatka 2004, 30–32.) Lähtökohtaisesti kaikki tunteet ovat ihmisille hyviä, sillä ne suuntaavat meidän toimintaamme. Se ei kuitenkaan ole enää hyvä asia, jos

tunteet ovat niin suuria, että ne alkavat hallitsemaan elämää. (Mlodinow 2023, 228; Dunderfelt 2024, 93.)

Greenspan (2003) tuo esille, että ei ole olemassa negatiivisia tunteita, vaan ihmisillä on taitamattomia tapoja toimia sellaisten tunteiden kanssa, jotka koetaan sietämättömiksi (2003). Tällaisessa tilanteessa syntyy psykologista ärsyyntymistä, jossa ihmisessä syntyy voimakas ja hankalasti johdettava reaktio (Mlodinow 2023, 49). Mikäli tunteiden säätely epäonnistuu, ihmisen on vaikeaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla sekä hallita tunteen vaikutuksia omaan ajatteluun. Omien tunteiden säätely liittyy tunne-elämän tasapainoisuuteen. Kun ihmisellä on asiat omassa elämässään kunnossa, hänen on helppo käsitellä vaikeita tunteita. Ihmisen on silloin helppo myös myötäelää toisen kokemia tunteita. Mikäli tunteet ovat liian voimakkaita ihmisen sen hetkisiin voimavaroihin verrattuna, aiheuttaa se kuormitusta, joka voi pahimmillaan johtaa mielipahan kokemuksiin. Lopulta se voi aiheuttaa alakuloa, masennusta, ahdistusta, kateutta, epävarmuutta, surua ja pelkoa. On tärkeää kuitenkin tiedostaa, että jokaisella ihmisellä tulee vastaan hetkiä, jolloin tunteiden säätely ei onnistu odotusten mukaisesti. Tällaiset tilanteet ovat täysin normaaleja, mutta niihin voi liittyä ikäviäkin tilanteita, kuten väkivaltaa. Tilanne voi näyttäytyä myös esimerkiksi tavaroiden tai ovien paiskomisena. Tällainen toiminta ei laannuta tunnetta, vaan saattaa päinvastoin kasvattaa sitä. (Kokkonen 2010, 19–20, 26, 28, 59.)

Tunteita voidaan tutkia eri näkökulmista, sillä ne ilmenevät myös kolmen eri tavan kautta. Ensimmäinen niistä on kehollisuus. Tunteet herättävät ihmisen hermojärjestelmässä tiettyjä reaktioita. Toinen näkökulma on kokemuksellisuus, sillä kaikki kokevat tunteet omalla tavallaan. Kolmas näkökulma on sosiaalinen toiminta. Tunne saa ihmisen aina toimimaan tietyllä tavalla käyttäytymisen sekä puheen kautta. (Dunderfelt 2006, 65.) Tunteet saavat ihmisen toimimaan. Positiiviset tunteet saavat ihmisen hakeutuman sellaisen tekemisen pariin, joka tuo hyvää oloa. Negatiivisia tunteita, kuten pelkoa herättävät tilanteet, taas saavat ihmisen ottamaan etäisyyttä tällaisesta toiminnasta. Ilman tunteita emme voisi toimia nopeasti muuttuvissa tilanteissa. Lopulta hyvä tunteiden säätelykyky ihmisellä on, sitä paremmin hän voi suhtautua toisen ihmisen esille tuomaan huoleen sekä avun tarjoamiseen (Kokkonen 2010, 11–12, 21, 62; Mlodinow 2023, 61–62.)

Ilo on tunteista hienoin, sillä silloin elämän koetaan sujuvan hyvin, ihmisellä on turvallisuuden tunne ja lämmin olo muiden ihmisten keskuudessa. Ihminen pystyy silloin myös

kokemaan luottamusta tulevaa ja muita ihmisiä kohtaan. Silloin on myös helppo innostua ja tehdä pitkäjänteisesti töitä asioiden eteen. Ilosta puhutaan usein positiivisena tunteena ja muut päinvastaiset tunteet nimitetään negatiivisiksi. (Dunderfelt 2006, 74–75.) On hyvä huomata, että positiivisilla tunteilla on hyvä vaikutus ihmisiin tilanteissa, joissa on kokenut kielteisen tunnekokemuksen. Positiivinen tunne nimittäin auttaa palautumaan tästä rasituksesta. (Kokkonen 2010, 12.)

Vihan tunne voidaan jakaa väliaikaiseen ja pysyvään vihan tunteeseen. Väliaikaisessa vihan tunteessa on tapahtunut jokin epämieluisa teko sellaisen henkilön toimesta, johon aiemmin on suhtauduttu positiivisesti. Vihaa saatetaan kokea myös silloin, kun ihmistä estetään tekemästä jotain, minkä hän kokee tärkeäksi. Pysyvä vihan tunne on kokonaisvaltaisempi tunne siitä, että henkilön ominaisuudet aiheuttavat vihaa. Vihan tunnetta voi heikentää oikean tiedon saaminen henkilöstä. On kuitenkin tyypillistä, että vihaa kokeva ihminen ei halua vastaanottaa tätä tietoa, vaan torjuu sen. Viha voi myös johtaa siihen, että ihminen alkaa tietoisesti tekemään toimia asian puolesta. Se voi myös varoittaa vaarasta. (Puolimatka 2004, 89–91.) Vihan tunteelle on ominaista yleensä se, että henkilön reaktio on suhteettoman suuri verrattuna tilanteeseen, jossa se esiintyy (Mlodinow 2023, 241). Vihalla voi olla myös positiivinen vaikutus, sillä se auttaa huomaamaan epäkohtia, joihin tulisi kiinnittää huomiota. Lopulta vihasta pystyy etenemään lievempiin tunteisiin, jotka mahdollistavat toimimisen tilanteessa. (Dunderfelt 2006, 84.)

Hermostuneisuus tarkoittaa tunnetta, jonka aikana ihminen on hyvin jännittynyt tulevasta ja saattaa ärsyntyä tilanteessa herkästi. Muut ihmiset aistivat hermostuneisuuden herkästi, sillä negatiivisuus tulee herkästi ilmi ihmisen eleistä, vaikka yrittäisimme pysyä rauhallisina. Hermostuneisuuteen verrattuna lievempi tunne on huolestuneisuus. Tunne on edelleen epämiellyttävä, mutta ajatuksissa on jonkin verran tilaa myös tyytyväisyydelle, mikäli huolet eivät juuri sillä hetkellä ole mielessä. On mahdollista, että ihminen kokee olotilan, jossa millään ei tunnu olevan mitään väliä. Silloin olo ei ole erityisen hyvä, muttei pahakaan. Ihminen voi olla apaattinen, mutta toisaalta myös rento tilanteen mukaan. Pikkuhiljaa hällä-väliä oloon saattaa tulla kiinnostuneisuuden tunnetta, joka alkaa suuntaamaan henkilön toimintaa kohti jotain tavoitetta. Tästä syntyy optimismia ja sitä kautta toivoa asioiden muuttumisesta paremmaksi. Tästä taas syntyy voiman tunnetta,

joka lisää ihmisen pystyvyyden kokemusta sekä synnyttää sisäistä rauhaa sekä tyytyväisyyttä elämään. (Dunderfelt 2006, 76–77.)

Huolella tarkoitetaan tulevaisuuteen suuntautuvaa subjektiivista ennakointia jostain asiasta. Esimerkiksi kasvatusalan ammattilaisilla huoli herää heidän tekemien havaintojen pohjalta, joita he tekevät työssään lapsesta. Näitä havaintoja peilataan ammattilaisen omaan osaamiseen ja tietoon sekä aiempiin kokemuksiin lapsen kanssa työskentelystä. Jokaisella ihmisellä on erilainen käsitys moraalista, joka lopulta saa meidät tekemään päätöksen siitä, onko tilanne sellainen, että siihen tulisi puuttua esimerkiksi juuri lastensuojelun kautta. Myös eri osapuolien tunteilla on vaikutusta siihen, millaisena tilanne koetaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 21–22.) Puolimatka (2004) tuo kirjassaan esille sen, että tilanne, jossa ihmisen kokemukseen totuudesta puututaan ja aiheutetaan epävarmuutta, saattaa tuntua hyvinkin sietämättömältä. Ihmiselle on tärkeää onnellisuuden tavoittelemisen sekä tavoite mielihyvän tason pitämisestä mahdollisimman korkeana. On luontaista suunnata huomio johonkin muuhun asiaan, kuin siihen, joka uhkaa tätä mielihyvän kokemusta. (Puolimatka 2004, 149, 173–174.)

Omatunto on keskeistä pohdittaessa sitä, miten kasvattaja toimii havaitessaan huolta lapsesta. Omatunnolla tarkoitetaan tunteita, jotka ohjaavat eettisiä päätöksiämme. Omatunnon avulla voimme ymmärtää ihmisen käytöstä tilanteissa, joissa hän reagoi vastoin oikeana pitämäänsä tapaa toimia. Omatunto muuttuu kehityksen mukana ja siihen vaikuttaa tunteiden lailla kulttuuri, jossa elämme. Omatuntoon vaikuttaa saatavilla oleva eettinen tieto tilanteesta, eettinen tahto toimia tilanteessa sekä eettinen käsitys hyvästä ja pahasta. Ihminen voi kokea siis huonoa omatuntoa siitä, jos hän toimii tilanteessa vastoin omaa eettistä käsitystään. Huonon omatunnon edellytys on se, että ihminen on tehnyt tekoja, joista hän on itse vastuussa. Lisäksi edellytyksenä toimii myös se, että ihminen tietää mahdollisuuden voineensa toimia eri tavalla tilanteessa. Mikäli ihminen kokee jonkin tekonsa vääräksi, hänelle tulee välittömästi oma henkilökohtainen tunnekokemus, joka heijastelee hänen käsitystään tilanteen vakavuudesta (Puolimatka 2004, 247, 251–252, 264, 272).

Väärän tekemisen kokemus aiheuttaa myös syyllisyyden tunnetta. Syyllisyyden tarkoitus on saada ihminen toimimaan tilanteissa, joissa moraaliset vaatimukset ovat erilaiset kuin ihmisen henkilökohtaiset halut. Se auttaa siis tunnistamaan jokaisen henkilökohtaisen

moraalisen vastuun omista teoista. (Puolimatka 2004, 266.) Syyllisyys liittyy empaattiseen toisen ihmisen kohtaamiseen ja sitä kautta toiselle anteeksi antamiseen (Kokkonen 2010, 13). Syyllisyys on yhteydessä myös katumuksen tunteeseen. Tilanteen muistaminen on katumuksen tunteen edellytys. Se antaa ihmiselle mahdollisuuden aloittaa uudestaan vaikean tilanteen jälkeen, sillä ihminen ymmärtää, että hän olisi voinut toimia toisella tavalla. Se suuntaa ihmisen toimintaa tulevaisuudessa eri suuntaan. Katumus on lopulta edellytys suunnan muuttamiselle elämässä. Kun mietitään tunteita, jotka vaikuttavat omaan tuntoon, lopulta ne kaikki johtavat katumukseen ja sitä kautta ajavat ihmistä muutosta kohti. (Puolimatka 2004, 280–281.)

Ahdistuneisuus syntyy ihmisen havaitseman uhan kautta (Mlodinow 2023, 238). Ahdistuneisuus tarkoittaa ihmisen ajattelua, joka sisältää huolia ja epävarmuutta. Lisäksi siihen liittyy olennaisesti uhan kokemus. Se heijastuu ihmisen ajatuksiin juuri huolena sekä epävarmuutena liittyen tulevaan sekä mahdollisen pahan asian tapahtumiseen. Konkreettisesti se näkyy ihmisestä ulospäin tihentyneenä sydämen sykkeenä, hikoiluna, vapinana sekä lihasjännityksen lisääntymisenä. (Kokkonen 2010, 34.) Pelko taas on reaktio johonkin varmasti tunnistettuun vaaraan. Ahdistuksessa tällaista vaatimusta ei ole. Pelon tunne saa ihmisessä aikaan taistelee ja pakene -reaktioita, joka häviää pelon myös hävittyä. Pelko on siis ahdistusta lyhyempiaikainen tunne. (Mlodinow 2023, 238.) Synkin mahdollinen tunne on masennus, jossa ihminen on menettänyt kaiken toivon. Elämä tuntuu silloin arvottomalta ja turhalta, eikä tilanteessa tunnu olevan mitään mahdollisuutta muuttaa sitä parempaan suuntaan. Ilon ja masennuksen välille mahtuu satoja erilaisia tunteita. Ne muodostavat ikään kuin janan, jolle tunteet voidaan sijoittaa. Ne ovat kuitenkin kaikki olennaisia ihmisen toiminnan kannalta. (Dunderfelt 2006, 74–75.)

4.1 Huolen ottaminen puheeksi lapsen perheen kanssa

Koulu on kodin jälkeen tärkein yhteisö lapselle. Koulun tavoitteena on kasvattaa lapsia osana vertaisryhmää aikuisten keskellä. Koulussa toteutuvat normit ja säännöt puuttuvat lapsen elämään eri tavalla kuin kotona. Opettaja tekee koulupäivien aikana oppilaan

vertaamista muihin samanikäisiin ja tekee päätöksen siitä, milloin lapsen poikkeava käytös vaatii puuttumista lisäselvitysten ja arviointien kautta. Luokanopettajan on tärkeää pitää huolta toimivasta yhteistyöstä sekä pitää yhteyttä lapsen perheen kanssa. Tällöin mahdollisten isojen ongelmien ilmetessä yhteistyön hyvänä pysyminen on todennäköisempää. (Hietala ym. 2020, 20–21, 23–24.) Myös Lämsä (2013) korostaa toimivan yhteistyön rakentamista heti alusta alkaen. Jos ongelmia myöhemmin ilmenee, ne on helpompi ottaa puheeksi, kun ei tarvitse huolehtia hankalasta yhteistyöstä. (Lämsä 2013, 56.) Toimivan yhteistyön lähtökohta on avoin ja läpinäkyvä viestintä, joka toimii molemmille osapuolille (Karhuniemi 2013, 71). Dunderfelt (2024) nostaa kirjassaan esille viisi toimivan yhteistyön edellytystä, jotka ovat konkreettisuus, kuuntelemisen tärkeys, omien tarpeiden selkeä ilmaisu, positiivisuus sekä yhteiset tavoitteet (Dunderfelt 2024, 33–37).

Ammattilaisessa heräävät huolet kannattaa aktiivisesti kirjata ylös. Kun huolesta puhuttaessa huolet ovat konkreettisia, ne on helpompi ymmärtää, jolloin tilanteen vastaanotto on parempi. Tällainen toimintatapa myös vähentää toisen osapuolen vähättelemistä sekä arvostelemista. Konkreettisiin haasteisiin on helpompi myös lähteä etsimään toimivia apukeinoja. Ammattilaiset voivat toteuttaa ennakointia, jossa pohditaan parasta mahdollista tapaa ottaa asia esille ja mahdollisia seurauksia siitä. Tämä yleensä selkeyttää ammattilaisen toimintaa haastavassa tilanteessa. Tilanne ei aina kuitenkaan mene niin kuin olisi etukäteen ajatellut. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää miettiä rauhassa, miten asiassa lähtee etenemään, jotta yhteistyö pysyy silti hyvänä. (Eriksson & Arnkil 2005, 22–23, 27–28.) Ongelmallinen yhteistyö perheen kanssa johtuu yleisesti siitä, että kommunikatiivissa on ongelmia. Silloin syntyy herkästi väärinymmärryksiä, suhtautuminen toiseen on kielteistä ja luottamus vähäistä. (Palonen 2021, 29.) Etenkin vaikeiden asioiden kohdalla viestimisen tulisi tapahtua mieluiten kasvokkain, jolloin väärin ymmärtämisen vaara on kaikkein pienintä (Karhuniemi 2013, 72–73).

Koululla tulisi olla selkeät kirjatut toimintatavat siitä, miten huoli otetaan puheeksi vanhempien kanssa sekä miten ennen sitä ja sen jälkeen toimitaan (Hietala ym. 2010, 27). Eriksson ja Arnkil (2005) tuovat tutkimuksessaan esille sen, että ilmoituksen tekijän kannattaa tuoda esille oma huolensa sen sijaan, että hän nostaisi esille lapsen tai perheen ongelmat. Näin kannattaa tehdä, vaikka huolen puheeksi ottaminen voi tuntua vaikealta. Tämä todennäköisemmin mahdollistaa yhteistyön jatkumisen, sillä vuoropuhelun sävy on

positiivisempi ja vähemmän syyttävä. Huolesta avoimesti puhuminen on tärkeä osa kunioittavaa varhaista puuttumista. (Eriksson & Arnkil 2005, 7.) Viestinnässä on siis tärkeää olla mahdollisimman avoin, oma-aloitteinen, nopea sekä luotettava. Huoltajille tulee kertoa mahdollisimman tarkkaan kaikki asiaan liittyvät tapahtumat, mikäli se vain on mahdollista. (Karhuniemi 2013, 146.)

Huoltajat tekevät tilanteessa aina huomioita siitä, miten ammattilainen suhtautuu aiheeseen ja puhuuko hän asiasta suoraan kiertelemättä ja mitään pois jättämättä. Oleellista huolen puheeksi ottamisessa on luottamuksellinen keskustelu, ohjaus, neuvonta sekä kannustaminen. Keskustelusta tulee saada voimavaroja sekä tukea. Ei kritiikkiä sekä uhan tunnetta. Mikäli osapuolilla on eri näkemys ongelmasta, saatetaan päätyä herkästi tuomaan esille vain sitä, miten itse omassa roolissaan selviytyisi tilanteesta. Tämä ei mahdollista hyvää kommunikaatiota ja yhteistyötä. (Eriksson & Arnkil 2005, 18–20, 24.)

Lasta koskevaa huolta ei ole välttämättä helppo ottaa puheeksi. Siihen vaikuttaa esimerkiksi pelko siitä, että vanhempi loukkaantuu ja suuttuu tilanteesta. Tilanteessa saatetaan alkaa jopa epäilemään omien havaintojen oikeellisuutta. (Eriksson & Arnkil 2005, 10.) Niin opettaja kuin vanhemmatkin voivat kokea epäonnistuneensa kasvatustehtävässä, mikä voi myös nostaa kynnystä asiasta keskustelemisessä (Lämsä & Karhuniemi 2013, 164). Erikssonin ja Arnkilin (2005) tutkimuksessa vuosina 1996–2004 kerätyn aineiston perusteella kävi ilmi, että huoltajat kokivat keskusteluissa uhkana heidän vanhemmuutensa arvostelun sekä työntekijän valta-aseman heihin verrattuna. He pelkäsivät, että työntekijän liiallinen tieto heidän tilanteestaan saattaa johtaa esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Perheet pelkäsivät myös jonkin verran leimautumista, huostaanottoja, paljastumista, pakottamista sekä painostamista. Ammattilaisten kohdalla taas puheeksi ottamista oli estänyt pelko yhteistyön katkeamisesta tai huononemisesta, vasta alkanut melko tuntematon asiakassuhde, pitkittynyt asiakassuhde, konkreettisen näytön puuttuminen sekä käytännön ongelmat, kuten yhteisen sopivan ajan puuttuminen. (Eriksson & Arnkil 2005, 48–50.)

Tutkimuksesta kävi ilmi myös, että ammattilaiset kokivat omia voimavarojaan edistävinä asioina lapsen vahvuuksien ilmenemisen, positiivisen kehityksen vaikeassa tilanteessa, välittämisen lapsista, halun saada lapsen asiat parempaan suuntaan, huoltajien positiivisen suhtautumisen yhteistyöhön, oman vanhemmuuden, ympärillä olevan tukiverkon

sekä yrittämishalun. Tutkimuksen perusteella valtaosa keskusteluista vanhempien kanssa johtaa hyvään keskusteluun perheen tilanteesta ja sitä kautta tuen saamiseen. Kielteiset reaktiot olivat pääsääntöisesti vain alussa tapahtuvia reaktioita, joiden jälkeen keskustelu oli ollut hyvää. Tutkimuksen aikana yksikään keskustelu ei johtanut yhteistyön vaikeutumiseen tai katkeamiseen. Tunnelma keskustelussa oli kuitenkin pääsääntöisesti jännittynyt, mutta keskustelun jälkeen se vaihtui suurimmassa osassa tapauksia helpottuneeksi. (Eriksson & Arnkil 2005, 51–52.)

Mikäli vanhempien ja koulun aikuisten välillä vallitsee epäluottamussuhde, estää se vuorovaikutuksen syvenemisen. Tämän tilanteen muuttamisessa olennaista on jokaisen osapuolen tahto puhua asioista rehellisesti, ymmärrettävästi sekä avoimesti. (Hietala ym. 2010, 10.) Haastaviin tilanteisiin valmistautumisessa kannattaa huomioida, miten toisille mahdollisimman selkeästi oppilaan edun tilanteessa. Se on asia, jonka niin vanhemmat kuin opettaja jakavat. On tärkeää myös miettiä etukäteen, mihin lopputulokseen haluaa keskustelun kautta päästä ja millä tavalla haluaa nämä asiat tuoda ilmi. Opettajan on otettava tarkkaan selvää tapahtumien kulusta ennen keskustelua, ettei tule vahingossa vietyä keskustelua väärään suuntaan. Etukäteen on hyvä myös varautua vanhempien mahdolliseen voimakkaaseen tunnereaktioon ja muistaa, että sellainen on täysin luonnollista yllättävässä tilanteessa. Joissain tilanteissa on hyvä pyytää kollega mukaan keskusteluun. (Lämsä & Karhuniemi 2013, 169.)

Dunderfelt (2016) korostaa kirjassaan seuraavia asioita onnistuneen kommunikaation takana. Ensimmäisenä asiana hän nostaa esille tietoisien läsnäolon merkityksen. On oleellista, että on keskustelussa niin henkisesti kuin fyysisesti paikalla. Silloin keskustelu voi muodostua aidosti toisen huomioon ottavaksi. Toisena asiana hän korostaa sanattoman viestinnän merkitystä. Ihmiset tekevät jatkuvasti tulkintaa toisten ihmisten sanattomista eleistä. Myös sanattoman viestinnän tulee olla toista osapuolta kunnioittavaa, jotta yhteistyö voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla. (Dunderfelt 2016, 125–127.) Kokkonen (2010) lisää, että onnistuneen vuorovaikutuksen kannalta olisi olennaista muuttaa toisen ihmisen tunnetilaa myönteisemmäksi kuuntelemalla, mitä toisella ihmisellä on sanottavaa. Myös aiemmista hyvistä tilanteista puhuminen ja niiden esille tuominen voivat tuoda toiselle positiivisia tunteita. Mitä aiemmin tunteisiin päästään vaikuttamaan, sitä

helpommilla keinoilla se onnistuu. Jos tunteet ovat päässeet voimistumaan täyteen mitaansa, niiden laannuttaminen on paljon vaikeampaa. (Kokkonen 2010, 29, 53.)

Ihmisen tunteisiin voi vaikuttaa esimerkiksi seuraavin keinoin. Hänen huomionsa voi pyrkiä suuntaamaan asian positiivisiin puoliin tai vastaavasti kokonaan siitä pois. Tätä positiivisiin puoliin suutautumista voi toteuttaa pohtimalla henkilön kanssa järkiperustaisesti tilannetta positiivisessa valossa. On hyvä, jos henkilön saa pohtimaan omia tunteita erillisenä tilanteesta. Silloin niihin voi helpommin suhtautua rakentavasti. (Kokkonen 2010, 56–57.) Lämsän ja Karhuniemen (2013) mukaan uhkiin ja ongelmiin keskittyvä viestintä vahvistaa ongelmia, sen sijaan, että niitä saataisiin ratkaistua (Lämsä ja Karhuniemi 2013, 166).

Huoli tulisi ottaa puheeksi esimerkiksi seuraavan menetelmän kautta. Tavoitteena on kunnioittava asian esille ottaminen ja vahvan liiton synnyttäminen ammattihenkilön ja huoltajien välille. Ensin tulee pohtia mistä ollaan huolissaan ja mitä voi tapahtua, mikäli asiaa ei oteta puheeksi. Sen jälkeen tulisi pohtia, miten asian saisi esitettyä huoltajille arvostavaan sävyyn sekä niin, että yhteistyö heidän kanssaan mahdollistuu. Tavan tulee olla myös henkilölle itselleen luonteva. On tärkeää pohtia, voiko jokin tietty asia näyttäytyä huoltajalle uhkaavana toimintana. Tapaamisen jälkeen taas on tärkeää pohtia, miten keskustelu meni ja millaisia tunteita se herättää itsessä. Ylipäänsä toiminnassa on oleellista ennakoida omien valintojemme ja tekojemme seurauksia. Mikäli huoleen liittyvät asiat ovat laajoja, kannattaa pohtia sitä, voisiko huolesta puhua useammassa erässä sen sijaan, että kaikki asiat tuodaan heti ilmi. Näin huoltajilla on parempi mahdollisuus pohtia kuulemiaan asioita, ja esille tuotu huoli ei tunnu mahdottoman suurelta. (Eriksson & Arnkil 2005, 12–15, 23.)

Tiivistäen huolen ottamisen puheeksi tulee lähteä liikkeelle siitä, että ammattilainen pohdii huolen merkitystä ja sitä, missä asioissa tarvitaan vanhempien apua huoleen vastaamisessa. Sen jälkeen tulee muistaa pohtia myös niitä asioita, jotka ovat lapsen sekä hänen vanhempiansa kanssa toimiessa jo toimivia asioita. On tärkeää pystyä tuomaan esille myös hyvät asiat. On hyvä hieman ennakolta miettiä, miten huoltajat tulevat reagoimaan huolen esille ottamiseen. Voi olla hyödyllistä jopa miettiä sanamuotoja sekä esittämisen tapaa etukäteen. Tässä kollegan apu voi olla hyvinkin merkittävä apu. Huolen puheeksi ottajalla tulee olla valmius kohdata mahdolliset negatiiviset tunteet. Tällöin tulee olla

lyhyelläkin varoitusaajalla valmis muuttamaan omaa ajattelutapaa sekä keinoja, joilla asian tuo esille. Huolta ei kannata ottaa esille, ennen kuin on luonut vanhempien kanssa hyvän luottamussuhteen. Myös aika ja paikka, jossa huoli nostetaan esille, on tärkeää huomioida. Ammatilaisen tulee muistaa olla tilanteessa myös joustava sekä mahdollistaa aito keskustelu aiheesta. (Eriksson & Arnkil 2005, 18.)

Lopulta oleellista on perheen voimavarojen tunnistaminen ja huolen puheeksi ottaminen niin, että heidän voimavaransa riittävät ottamaan vastaan tiedon. Tällöin yhteistyö pysyy hyvänä jatkossakin. On myös tärkeä miettiä, millaista tukea ja voimavaroja voi omasta työtehtävästä käsin tarjota perheelle. (Eriksson & Arnkil 2005, 29–30.) Ongelmiin puuttuessa tulisi lähteä liikkeelle siitä, että ensin kirjattaisiin ylös perheen voimavarat ja lopulta tarjottaisiin konkreettista tukea perheen haasteisiin. Voimavaroja kartoitettaessa voidaan lähteä pohtimaan oppilaan vahvuuksia, asioita, joista lapsi saa voimaa omaan jaksamiseensa sekä tunteita, jotka vaikuttavat lapsen arkeen. Näiden asioiden lisäksi on tärkeää pohtia yhdessä, ketkä ovat henkilöitä, jotka tuovat lapselle tukea arjessa. Etenkin kriisiytyneissä tilanteissa on tärkeää tuoda ilmi, että tukea on edelleen saatavilla. (Hietala ym. 2010, 27–31, 35.)

Tuki, jota perheelle tarjotaan, voidaan jakaa kahteen erilaiseen kategoriaan. Tuki voi olla joko voimaannuttavaa tai alistavaa. Voimaannuttavalla tuella tarkoitetaan voimavarojen yhdistämistä tavoitteen saavuttamiseksi, oman näkökulman sekä ymmärryksen jakaminen sekä kannustaminen tilanteessa. Voimaannuttavaa tukea toteuttava ammatilainen luo rajat ei-toivotulle käytökselle, mutta antaa samalla tukea näiden rajojen saavuttamiseksi. Alistava tuki taas tarkoittaa vaatimusten esille tuomista ilman, että tunnistetaan riittävän herkästi toimintakulttuurien erilaisuutta tai tilanteiden ainutlaatuisuutta. Sopivat rajat ovat siis osa kasvatusta, mutta lapsi tarvitsee myös tukea niiden saavuttamiseen. Perheen tilannetta voi olla helpompi ymmärtää, kun pyrkii samaistumaan siihen. Ammatilaisen tulee kuitenkin muistaa vetää raja siihen, ettei liikaa myötäile perheen ajatuksia, sillä silloin varteenotettava huoli saattaa jäädä viemättä eteenpäin. Tämä ei vie tilannetta eteenpäin kohti mahdollista ratkaisua. Lopulta huoleen liittyvän keskustelun päätteeksi tavoitteena on päästä yhteisymmärryksessä toteamaan, että tarvitseeko tilanne selvitäkseen muidenkin ammattilaisten tukea. Mikäli näin on, esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen

tekemisen ymmärtäminen on helpompaa ja se saatetaan tehdä jopa yhteisymmärryksessä. (Eriksson & Arnkil 2005, 32, 35, 40.)

Mikäli huoli on otettu puheeksi ja perheen kanssa on otettu käyttöön keinoja, joilla on pyritty muuttamaan tilannetta, eivätkä ne ole tuoneet muutosta, tulee ammattilaisen miettiä, miten hänen omaa toimintaansa voisi muuttaa. Tässä olennaista on miettiä, mitä aiemmista tukikeinoista on seurannut ja peilata sitä uusien keinojen pohtimiseen. Tässä tulee kuitenkin jälleen olla sensitiivinen, sillä uusien tukimuotojen ehdottaminen vaikuttaa jälleen ammattilaisen ja huoltajien välisiin suhteisiin. Mikäli perheellä ei esimerkiksi ole voimavaroja toteuttaa uutta tukimuotoa, voivat he kokea tilanteen uhkaavaksi, jolloin yhteistyö hankaloituu tai pahimmassa tapauksessa estyy kokonaan. Perheen voimavaroja tulee siis miettiä myös pitkin tuen tarjoamisen ajanjaksoa. Dialogisuuteen pyrkiminen on jälleen tärkeää, jotta osapuolet ymmärtävät, mitä he ovat toimillaan tarkoittamassa. (Eriksson & Arnkil 2005, 36–37.) Hyvässä kommunikaatiossa jokaisella on mahdollisuus tuoda omat näkemykset esille (Palonen 2021, 31). Perheen kanssa on myös tärkeää keskustella tunteista avoimesti. Perheen tilanne voi olla hyvinkin vaikea ja siksi tilanne aiheuttaa laajan kirjon erilaisia tunteita. Avoin keskustelu niistä voi luoda pohjaa toimivalle yhteistyölle, sekä auttaa lapsen huoltajia eteenpäin vaikeassa tilanteessa. (Hietala ym. 2010, 37.)

Jotta kasvattaja voi saada tietoa kasvatettavasta, tulee heidän välillään vallita läheinen tunnesuhde. Mikäli sitä ei ole, lasta ei voida tuntea eikä ohjata. Kasvattajan on myös tärkeää muistaa, että hän ei voi tietää keskustelematta, mitä lapsi tuntee. Lasta ei saa siis yksipuolisesti analysoida, sillä se vie hänen mahdollisuutensa tuoda esille omia tunteita. (Puolimatka 2004, 63.) Onnistunut keskustelu perheen tilanteesta sekä selkeän ja molempia osapuolia tyydyttävän selkeän suunnitelman myötä, ammattilainen voi kokea uskoa ja toiveikkuutta tulevaisuudesta. Kun perheen tueksi valitut tuen muodot ja ammattilaisen teot lisäävät lapsen hyvinvointia, lisää se myös ammattilaisen kokemusta omasta hyvinvoinnistaan sekä uskoa oman työn vaikuttavuudesta. (Eriksson & Arnkil 2005, 38–39.)

Opettajan työn luonne altistaa tutkitusti stressille, masentuneisuudelle, työuupumukselle ja työtyytymättömyydelle, sillä vahvat tunteet koettelevat työidentiteettiä ja itsetuntoa (Kokkonen 2010, 120). Omia voimavaroja voi edistää oman itsetuntemuksen hyödyntäminen vaikeissa tilanteissa. Itsetuntemuksella tarkoitetaan oman psyyken toiminnan

ymmärtämistä ja sellaisten tekojen edesauttamista, jotka tuovat yksilölle hyvää oloa. Itsetuntemus auttaa meitä myös ymmärtämään paremmin itseämme ja sitä, mitä tulevaisuudeltamme haluamme. Hyvä itsetuntemus antaa ihmiselle myös tilaa huomioida paremmin muita ympärillä olevia ihmisiä. (Dunderfelt 2006, 18, 54.) Omia voimavaroja voi edistää myös mahdollisuus saada työnohjausta, jossa käsitellään luottamuksellisesti työssä esiintyviä vaikeita asioita. Se tapahtuu aina koulutetun työnohjaajan vetämänä. Onnistunut työnohjaus tutkitusti vähentää työuupumusta ja auttaa jaksamaan omassa työssä. (Hietala ym. 2010, 63.) Työuupumusta vähentävät myös hyvät tunteiden säätelämisen taidot. Mitä paremmin osaa säädellä omia tunteita, sitä helpommin pystyy käsittelemään stressaavia tilanteita sekä kielteisiä tunteita. Silloin työuupumukseen vaikuttavat asiat, kuten väsymys, kyynistyminen sekä ammatillisen itsetunnon heikkeneminen eivät pääse liiaksi vaikuttamaan ihmiseen. (Kokkonen 2010, 119.)

Ammattilaisen on vaikeassa tilanteessa tärkeää muistaa, että tunteiden ääripäistä ei ole helppo päästä nopeasti toiseen ääripäähän, vaan se vaatii aikaa. Ärsyyntynyt huoltaja voi tarvita tilanteessa pienen tauon, jonka aikana tunne voi lieventyä ja asiassa päästään rakentavammin eteenpäin. (Dunderfelt 2006, 84, 99; Dunderfelt 2024, 74.) Opettajan on myös itse tärkeää muistaa, että omat tunteet voivat helposti päästä pintaan. Tutkimusten perusteella kielteisten tunteiden kanssa tulisi toimia niin, että päätyy miettimään jotain muuta tai pohtii asiaa myönteisemmässä valossa. On tärkeää myös hyväksyä tilanne ja se, ettei välttämättä pysty itse tekemään asialle juuri nyt mitään. Tilanteessa johonkin läheiseen turvautuminen voi olla hyödyllistä, sillä se tutkitusti lisää mielen hyvinvointia. (Kokkonen 2010, 134.)

4.2 Vaikeutuneen yhteistyön kanssa toimiminen

Ammattilaisen usko omiin vaikuttamisen mahdollisuuksiin on yleensä erittäin hyvä, kun huoli lapsesta on pientä. Mikäli huoli alkaa kuitenkin toistumaan, voi se vaikuttaa kokeemukseen omista vaikuttamisen mahdollisuuksista. Ne koetaan silloin kuitenkin yhä hyvinä. Ammatilliselle voi tulla myös tarve etsiä itselle lisää voimavaroja tilanteeseen. Kun huoli toistuu edelleen useammin, siirrytään ”harmaalle vyöhykkeelle”, jossa usko omiin

vaikutusmahdollisuuksiin heikkenee ja ammattilainen alkaa toivomaan tilanteeseen lisää voimavaroja sekä kontrollin mahdollisuuksia. Huoli koetaan tällöin tuntuvaksi ja omat voimavarat ehtyviksi. Kun huoli muuttuu suureksi, se on läsnä jokapäiväisessä arjessa hyvin voimakkaasti. Tällöin voidaan tuntea, että lapsi on konkreettisessa vaarassa ja omat vaikutusmahdollisuudet ovat loppuneet. Apua tilanteeseen on saatava välittömästi, jotta lapsen tilanne saadaan muuttumaan ja ammattilainen ei uuvu. (Eriksson ja Arnkil 2005, 25; Lämsä ja Karhuniemi 2013, 164–165.)

Mikäli lapsen huoltajat opettajan sensitiivisestä kohtaamisesta huolimatta, toimivat negatiivisen käyttäytymisen mukaisesti, voi se johtaa erilaisiin käyttäytymistapoihin. Osa ihmisistä hyökkää tilanteessa takaisin, osa puolustautuu ja osa alistuu. Tilanne voi johtaa siihen, että opettaja kokee jopa henkistä väkivaltaa. (Perkka-Jortikka 2007, 25–28.) Englannissa on tehty tutkimusta siitä, kuinka paljon opettajat kokevat väkivaltaa työssään. Tutkimuksen mukaan kolmasosa opettajista oli kokenut aggressiivista käytöstä oppilaan vanhempien kanssa toimiessa. (Eriksson ym. 2013, 58). Sen seurauksia opettajalle ovat oireilu psyykkisesti sekä somaattisesti, itseluottamuksen väheneminen, hyvinvoinnin sekä jaksamisen heikkeneminen, työn kokeminen vaikeammaksi, sairastuminen sekä siitä seuraavat sairaslomat, mahdollinen ennenaikainen eläköityminen sekä vaikutukset lähipiiriin. Tilanteessa, jossa kokee henkistä väkivaltaa, tulisi mahdollisimman nopeasti nostaa asia puheeksi ja ilmaista, että ei hyväksy tällaista toimintaa. On tärkeää pyytää joku muu tueksi, mikäli tilanne tuntuu itselle vaikealta. Etenkin esihenkilön on tärkeää tietää tilanteesta. Tilanteesta tulisi siitä pitää kirjaa, jotta on esittää tarpeen tullen faktoja omien ajatusten tueksi. (Perkka-Jortikka 2007, 25–28.) Opettajan hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, ettei tukahduta tunteita tai välttele niitä. Myös tunteiden kieltäminen voi olla mielen terveydelle haitallista. Tunteet tulisi aina kohdata sekä käsitellä, jotta niiden kanssa pääsee mahdollisimman rakentavasti eteenpäin. (Kokkonen 2010, 135.)

Hankalasti käyttäytyvän ihmisen kohtaamisessa kannattaa miettiä, kuka koululta on se henkilö, joka aloittaa keskustelun huoltajien kanssa. Kuitenkin pääsääntöisesti huoli tulisi tulla ilmi siltä henkilöltä, joka asian on huomannut. Kollegoiden tuki on kuitenkin oleellista tilanteessa. (Lämsä & Karhuniemi 2013, 170.) Vaikka tilanne olisi haastava, kannattaa pitää omia puolia, jotta ei muutu toisen osapuolen silmissä mitättömäksi. Toiselle osapuolelle kannattaa antaa mahdollisuus rauhoittua, mikäli hän on hyvin kiihtyneessä

tilassa. Mikäli keskustelu etenee niin, ettei siinä saa kohteliaalla tavalla lainkaan puheenvuoroa, voi olla tarpeen pysäyttää keskustelu. Muuten se saattaa edetä vain toisen osapuolen vähättelemiseksi. Keskustelu saattaa edetä paremmin istualtaan, jolloin useimmat ihmiset toimivat vähemmän hyökkäävästi. On tärkeää kertoa omista näkökulmista niin, ettei samalla tule osoittaneeksi toisen näkemystä oikeaksi tai vääräksi. Keskustelun toisen osapuolen kanssa ei myöskään tule alkaa kisaamaan siitä, kumpi on asiassa oikeassa. (Perkka-Jortikka 2007, 50–53.) Mikäli tilanne kärjistyy ja muuttuu uhkaavaksi, tulisi aina olla etukäteen mietittynä, missä on lähin vapaa poistumistie luokasta. Kesken jääneet riskit tulevat kuitenkin aina selvittää. (Lämsä & Karhuniemi 2013, 174.)

Haastavat tunteet, kuten pelko, saattavat vaikeuttaa asian katsomista laajemmasta näkökulmasta. Siksi olisi tärkeää onnistua rauhoittamaan omaa mieltä, jolloin toimiminen tilanteessa on helpompaa. (Dunderfelt 2024, 18, 21.) Oman asian voi ottaa esille esimerkiksi kertomalla konkreettisia esimerkkejä tapahtumista. Sen jälkeen toiselle osapuolelle tulee antaa mahdollisuus kertoa oma näkemys siitä, mitä on tapahtunut. Toiselle osapuolelle on reiluinta, että asiasta puhutaan suoraan ja kiertelemättä niin, että oma näkemys tulee selkeästi esitettyä. On hyvä, että viestintään otetaan mukaan myös positiivisia asioita ja rohkaistaan eteenpäin tilanteessa. Keskustelun toinen osapuoli on myös tärkeää ottaa mukaan miettimään, miten tilanteessa voisi jatkossa toimia. (Dunderfelt 2016, 132–133.) Kiihtynyt henkilö saattaa rauhoittua, kun hänelle tulee tunne, että hänen näkemystään kuullaan ja hän saattaa jopa luopua aiemmista vaatimuksistaan. Ratkaisukeskeisyys on hyvä pitää mielessä, sillä silloin ihminen ei jää pelkästään voivottelemaan tilanteessa. (Dunderfelt 2024, 31–32, 76.)

Voimakkaita tunteita sisältävä viestintä on tavallista kommunikointia voimakkaampaa ja saattaa siksi tuntua siltä, että asiat eivät ole hallinnassa. Ihminen saattaa kokea myös fyysisiä reaktioita, kuten ihon punoitusta, sydämen nopeutuvan pulssin, käsien hikoilua tai mahakipua. Tilanteen jälkeen saattaa tuntua, että ei muista tarkalleen, mitä edes tapahtui. Opettajat, jotka eivät ole vielä kohdanneet tällaista vahvoja tunteita sisältävää viestintää, voivat kokea sen raskaammaksi. Myöhemmin elämäkokemuksen karttuessa se muuttuu helpommaksi, sillä voi helpommin ymmärtää itseä sekä muita. (Dunderfelt 2016, 94–95.)

Stressiä ja mahdollista ahdistusta, joka tällaisesta viestinnästä herkästi syntyy, pystyy paremmin käsittelemään kollegoiden tuen ja vahvan me-hengen avulla. Se lisää se

jaksamisen kokemuksia ja minäpystyvyyden tunnetta vaikeissa vuorovaikutustilanteissa. (Dunderfelt 2016, 96.) Karhuniemi (2013) lisää, että kollegoiden tuki sekä selkeä vastuunjako sekä tieto, miten toimia eri tilanteissa, lisää henkilökunnan jaksamista vaikeissa tilanteissa (Karhuniemi 2013, 77). Haastavien tilanteiden purkaminen on tärkeää työssä-jaksamisen kannalta. Myös työnohjauksesta voi olla apua, kun se toteutetaan mahdollisimman aikaisin. (Lämsä & Karhuniemi 2013, 178.) Esihenkilön rooli on merkittävä työpaikan myönteisen ilmapiirin luomisessa, työn imun kokemisen mahdollistamisessa, rakentavan palautteen saamisessa, kannustamisessa sekä tuen saamisessa. (Kokkonen 2010, 129.) Mikäli opettaja jää yksin vaikeassa tilanteessa, voi se pahimmillaan johtaa pysyvään työkyvyttömyyteen (Lämsä & Karhuniemi 2013, 178).

Opettaja on ammattina erityinen, sillä se on vahvasti tunnetyötä. Vaikeissa ihmissuhdetilanteissa toimiminen vaatii opettajalta taitoa valikoida sanomisiaan sekä välillä pitää tunteet kokonaan poissa tilanteesta. Erityisen kuormittavaa on tarve säädellä omia tunteita haastavissa tilanteissa. Opettaja voi joutua myös esittämään tunteita, joita hän ei todellisuudessa itse oikeasti koe. Tämä aiheuttaa opettajassa vahvan ristiriitaisuuden tunteen. Tällaisen tunteiden käsittelyn on todettu olevan yhteydessä ahdistukseen, vihaan, turhautumiseen sekä vähäisempään työstä nauttimiseen. (Kokkonen 2010, 119–122.) Zhangin ja Zhun (2008) kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu opettajien olevan sitä onnellisempia omassa työssään, mitä avoimemmin he saavat näyttää omia tunteitaan peittelemättä niitä (Zhang & Zhu 2008, 105–122).

Lopulta tärkein asia hankalan ihmisen kohtaamisessa on ymmärtää se, että häntä ei voi muuttaa, vaan tulee löytää keinoja, joiden avulla yhteistyö alkaisi sujumaan vaikeasta tilanteesta huolimatta (Perkka-Jortikka 2007, 188). Jokaisella ihmisellä on taustalla itselle merkityksellinen syy kokea sen hetkisiä tunteita. Ammatilaisen tehtävä on siinä vaiheessa muistaa, että jokaisella on oikeus omiin tunteisiinsa. Se onnistuu hyväksymällä tilanteen ja olemalla arvostelematta toisen ihmisen tunnereaktiota. (Dunderfelt 2024, 95.) Tilanteessa ei tule provosoitua, vaan aktiivisesti kuunnella toista osapuolta (Lämsä ja Karhuniemi 2013, 171). Toista ihmistä kuuntelemalla voidaan saada aikaan paljon hyvää tulevan yhteistyön kannalta. Tämä viestii toiselle osapuolelle sitä, että olemme avoimesti keskustelussa mukana ja haluamme kuulla myös hänen mielipiteensä. (Dunderfelt 2016, 140.)

5. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia tunteita lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää luokanopettajissa ja mistä nämä tunteet syntyvät. Lisäksi selvitän, miten nämä tunteet vaikuttavat opettajan toimintaan lastensuojeluilmoitukseen liittyvissä työtehtävissä. Kuten aiemmin tästä tutkimuksesta on käynyt ilmi, lastensuojeluilmoituksia tehdään tällä hetkellä enemmän kuin koskaan aiemmin. Siksi on tärkeää ottaa huomioon, millaisia tunteita viranomaistehtävissä toimivien keskuudessa esiintyy, sillä kyseessä on asia, joka velvoittaa lakien ja rangaistusten uhalla toimimaan vaikeissakin tilanteissa. Vaikeat tilanteet voivat pahimmillaan johtaa opettajien heikentyneeseen työsäjäksämiseen, joten myös siksi aihe on tutkimuksen kannalta merkittävä.

Tutkimuksen merkittävyyttä siis lisää se, että kasvatustalan henkilöstöllä on lakisääteinen velvollisuus tehdä huolen herätessä lastensuojeluilmoitus. Ilmoitusta ei voi ammattihenkilönä tehdä nimettömästi ja muun muassa siksi se saattaa aiheuttaa monenlaisia tunteita sen tekijässä. Vaikka tilanne oppilaan ja tämän perheen kanssa olisi kuinka vaikea tai uhkaava, viranomaisen on tehtävä ilmoitus omalla nimellään. Lisäksi Suomessa lastensuojeluilmoitukseen liitetään edelleen usein negatiivisia tunteita ja ennakko-oletuksia. Lastensuojelun toiminnasta ei myöskään yleensä tiedetä kovin paljoa, joka lisää näitä ennakkoluuloja. Siksi myös yhteistyö koetaan haastavana.

Tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteiden ja teoriapohjan perusteella tutkimuskysymykseksi muodostui:

- Millaisia tunteita lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää opettajissa?

Pääkysymyksen alakysymyksiksi taas muodostuivat:

- Mikä vaikuttaa näiden tunteiden syntymiseen?
- Vaikuttavatko nämä tunteet opettajan työhön jollain tavalla?

6. Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkimus toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Alasuutarin (2011) mukaan laadullisissa analyysissä aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena, jolloin voidaan ymmärtää jonkin tietyn ilmiön rakennetta paremmin. Laadullisessa tutkimuksessa edetään havaintojen pelkistämisestä lopulta tutkimuskysymyksen ratkaisemiseen. (Alasuutari 2011, 38–39.) Tarkemmin määriteltynä tutkimus on fenomenologinen, koska tarkoituksena on tutkia subjektiivisia kokemuksia. Kokemuksilla tarkoitetaan tarkemmin ihmisen elämystä jostain tilanteesta. Nämä elämykset ovat aina todellisia ja sitä kautta tutkittavissa. Kokemusten tutkiminen on empiiristä, sillä se perustuu muiden ihmisten kokemusmaailman tutkimiseen tutkijan itsensä ulkopuolella. Vaikka tutkimus on tutkijan omista kokemuksista vapaata, vaatii tutkimus muodostuakseen tutkijan, joka on kuitenkin osa empiiristä kokemusmaailmaa. Tutkijan on juuri siksi oltava tarkka omien käsitystensä vaikutuksesta tutkimuksen toteuttamiseen ja sulkeistettava nämä ilmiöön liittyvät ennakoajatukset pois. (Perttula 2009, 116, 134, 145; Hirsjärvi & Hurme 2008, 168–169.)

Alasuutarin (2011) mukaan tutkimusmetodilla tarkoitetaan niitä käytäntöjä, joiden avulla havaintoja voidaan tuottaa sekä edelleen tulkita, jotta niistä voidaan tehdä päätelmiä tutkimusongelman ratkaisemiseksi (Alasuutari 2011, 82). Kokemuksen tutkimuksessa valitun metodin tulee olla sellainen, että sen kautta ilmiötä pystytään tutkimaan objektiivisesti. Kokemuksia voidaan selvittää esimerkiksi puheesta, tekstistä, piirroksista tai valokuvista. Tutkimustilanteen tulisi olla mahdollisimman neutraali ja tutkija ei saa vaikuttaa tutkittavan vastauksiin. Tutkimukseen valittavien henkilöiden kohdalla tulee muistaa, että heidän tulee oikeasti haluta osallistua tutkimukseen. Tutkija etsii sellaisia ihmisiä osallistumaan, joiden elämäntilanteeseen tutkittava aihe sisältyy. (Perttula 2009, 136, 140–141, 153.) Esimerkiksi tässä tutkimuksessa hain vastaajiksi opettajia, joilla on kokemus tilanteesta, jossa heidän on täytynyt tehdä lastensuojeluilmoitus.

Tavoitteenani on tutkia opettajien kokemuksia, joten lähdän liikkeelle siitä, että pohdin, millaisin keinoin voin tutkia mahdollisimman luotettavasti ihmisten kokemusmaailmaa.

Tutkittavan tulee pystyä haastattelutilanteessa ikään kuin elämään tilanne mahdollisimman aidon tuntuisesti uudelleen. Kysymysten ei tule olla myöskään liian kahlitsevia, vaan sen sijaan niiden tulee olla avoimia ja antaa tilaa henkilön omille kokemuksille. Kokeusten tutkimisessa olennaista on kiinnostus muiden ihmisten kokemusmaailmasta, sopivan menetelmän valitseminen sekä lopulta ihmisten kokemusten ymmärtäminen juuri niin kuin tutkittava on sen ajatellut. (Perttula & Latomaa 2009, 13–14.)

Aloitin tutkimuksen tekemisen perehtymällä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mukaan tarkoin tehty kirjallisuuskatsaus luo tutkimuksen tekemiselle hyvän teoreettisen perustan sekä kertoo, miten aihetta on aiemmin tutkittu ja mitä vielä tulisi tutkia aiheeseen liittyen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 13). Tämän perusteella muodostin tutkimusongelman. Sen pohjalta voidaan tehdä päätökset käytettävistä metodeista, aineiston hankinnan tavoista sekä tavoista analysoida aineistoa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 15). Laadullisessa analyysissä edetään havaintojen pelkistämisestä tutkimusongelman ratkaisemiseen. Kun aineistosta havaitaan poikkeavuuksia, ne suhteutetaan kokonaisuuteen, jolloin päästää varsinaisen tutkimusongelman ratkaisun jäljille. Erot ihmisten näkemyksissä antavat siis ratkaisuja tutkittavaan ongelmaan. (Alasuutari 2011, 39, 41, 43.) Tutkijana minun on olennaista tunnistaa omat ennakkoajatukseni aiheesta ja siirtää ne tietoisesti syrjään. Muuten ne voivat vaikuttaa olennaisesti tutkimuksen tekemiseen (Perttula & Latomaa 2009, 14.)

Tämä tutkimus perustuu ihmisten kokemusten ja niihin liittyvien tarinoiden tutkimiseen. Olennaista kertomusten tutkimisessa on se, että ne ymmärretään todellisesti koettuina. Olennaista on ymmärtää, miten tutkittava jäsentää kertomusten avulla kokemaansa. (Perttula & Latomaa 2009, 15.) Lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää henkilössä itsessään monenlaisia tunteita ja tutkittavien kertomusten kautta niitä on mahdollista ymmärtää paremmin. Kertomukset ikään kuin laittavat asiat järjestykseen suhteessa toisiinsa, jolloin myös niiden merkityssuhteita voidaan tutkia. Tutkijan on oleellista esittää sellaisia kysymyksiä, joiden kautta vastaukseksi saa haastateltavan kertomuksia aiheesta. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 190–191.) Toisaalta ihmiselle on luontaista kertoa asioista kertomusten avulla. Ihminen ei siis lähtökohtaisesti kerro tilanteesta loogis-tieteellisesti vaan narratiivisesti. Siksi se on sopiva tapa tutkia ihmisten tunteita ja kokemuksia. (Perttula & Latomaa 2009, 15.)

Latomaan (2009) mukaan mieli rakentuu kokemuksista eli havainnoista, tunne-elämyksistä, mielikuvista, kuvitelmista, uskomuksista, ajatuksista, mielipiteistä, käsityksistä ja arvostuksista. Ihmisen mieleen liittyviä asioita voidaan siis tutkia vain, jos tutkittava antaa siihen mahdollisuuden. Mieli ja sen tapahtumat ovat siis vahvasti kokemuksellisia, jolloin ne ovat vain yksilölle itselleen havaittavissa. On myös huomattava, että psykologiaan liittyvissä tutkimuksissa, tutkimuskohteeseen liittyy olennaisesti sen jo ennalta itessään sisältämä merkitys. Myöhemmin tutkija antaa sille vielä oman merkityksensä. (Latomaa 2009, 17, 24–25.)

Latomaan (2009) mukaan esitämme suhdettamme asioihin mielessämme erilaisten merkien kautta. Hän on esitellyt kirjassaan Charles Peircesin teoriaa merkkiopista, joka selittää tapaamme esittää mielessämme olevaa todellisuutta sekä suhdetta siihen. Nämä merkit voidaan jakaa kolmeen erilaiseen kategoriaan. Ensimmäinen on ”ikoni”. Se tarkoittaa sitä, että tietty merkki on kohteensa kaltainen eli keräämme mieleen muistikuvia esimerkiksi toisista ihmisistä. Toinen kategoria on ”indeksi”. Mieleen liitettynä se tarkoittaa koettujen tunteiden voimakkuutta. Kolmantena kategoriana mainitaan ”symboli”, joka tarkoittaa merkkejä, joilla ei ole lopulta yhteyttä kohteeseen. Tästä tyypillinen esimerkki on sanojen käyttäminen kokemuksen selkiyttämisen edellytyksenä. Kokemuksia ilmentään aina näiden symbolien avulla, esimerkiksi tekstin muodossa. Yksilön tuottaman tekstin merkitys on sama asia kuin se, minkä tekstin tuottaja on sille halunnut antaa. Se johtuu siitä, että teksti on aina tuotettu yksilön oman kokemusmaailman kautta. Toisaalta tekstin merkitys on aina juuri se, jonka tulkitsija saa. Jokaisen ihmisen tulkinta on aina subjektiivista ja siksi jokainen tulkinta on yhtä oikea. (Latomaa 2009, 26, 28.)

6.1 Aineiston keruumenetelmä

Aineisto kerättiin pyytämällä opettajilta kirjoituksia heidän kokemuksistaan liittyen lastensuojeluilmoituksen tekemisen herättämistä tunteista ja siitä, miten ne vaikuttivat heidän toimintaansa. Perttulan (2009) mukaan tutkijan on arvioitava, onko kokemukset parempi kerätä dialogissa vai niin, ettei tutkija millään tavalla vaikuta vastauksen antamiseen (Perttula 2009, 155). Erkkilän (2009) mukaan osallistuneet edustavat kokemustensa

kautta objektiivista todellisuutta tutkittavasta ilmiöstä (Erkkilä 2009, 198). Valitsin tässä tutkimuksessa käytettäväksi lomakehaastattelun, sillä aihe voi olla hyvin henkilökohtainen ja siihen liittyvät vahvasti salassapitoon liittyvät asiat. Ajattelin, että haastateltavien on helpompaa kertoa kokemuksista täysin nimettömänä, niin, etten edes minä tutkijana tiedä, kuka on vastauksen antanut. Lehtomaa (2009) korostaa sitä, miten tärkeää on, että kaikki osallistujat ovat saaneet päättää osallistumisestaan vapaaehtoisesti. Heille on myös kerrottava, mistä tutkimuksessa on kyse. (Lehtomaa 2009, 169.) Toteutin tutkimuksen tarkoituksesta kertomisen tutkittaville tekemällä kirjeen, jossa kerroin tutkimuksen tarkoituksesta sekä siihen osallistumisesta ja vastausten käyttämisestä jatkossa. Liitin tämän kirjeen mukaan sähköiseen tutkimuslomakkeeseen.

Tarinat eivät ole täydellisen suora kuvaus maailmasta, mutta haastattelun aikana kertoja yhdistelee omaa kokemustaan ympäröivän maailman tilanteeseen, jolloin voidaan ajatella, että kertomus kuvaa yleisesti tutkittavaa asiaa. On siis ymmärrettävä, että kysymyksenasettelu vaikuttaa siihen, millaisia tarinoita saamme. Kysymyksen asettelussa ei tule olla liian paljoa haastateltavaa kahlitseva, vaan tulee antaa mahdollisuus kertoa kokemuksesta mahdollisimman avoimesti. (Latoma 2009, 202, 205–207.) On siis tärkeää miettiä tarkkaan, millaisia kysymyksiä esitetään tutkimukseen osallistuville. Tuomi ja Sarajärvi (2018) tuovat myös esille sen, että lomakehaastattelussa tulee tarkkaan valita kysymykset, joita halutaan esittää sen perusteella, mitä halutaan saada tietää (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Alasuutari (2011) korostaa lomakehaastattelussa sitä, että tutkija rajaa valituilla kysymyksillä sitä, millaisia vastauksia kyselyyn tulee. Liian tarkat kysymykset rajoittavat vastaajien vapautta kertoa omista kokemuksistaan. (Alasuutari 2011, 51.)

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan lomakehaastattelussa on olennaista pitäytyä sellaisissa kysymyksissä, jotka vastaavat juuri tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Siksi tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten pohjalta haastattelukysymyksiksi muodostuivat seuraavat kysymykset:

- Kun teit lastensuojeluilmoituksen, millaisia tunteita se sinussa herätti?
- Mitkä tekijät mielestäsi vaikuttivat näiden tunteiden syntymiseen?
- Vaikuttivatko nämä tunteet toimintaasi jollain tavalla?

Pyysin opettajia vastaamaan kyselyyn sosiaalisessa mediassa. Korostin kirjeessäni opettajille sitä, että he voivat vastata kyselyyn luottamuksellisesti ja täysin anonymisti. Koska jaoin kutsun sosiaalisessa mediassa, vastaajina saattoivat siis olla opettajat ympäri Suomea. En kysynyt lomakkeella opettajien sukupuolta, sillä en pitänyt sitä tutkimustulosten kannalta olennaisena. Etenkin, kun aineisto tulisi olemaan vastaajamäärältä suppeahko. Myöskään opettajien työskentelypaikkakuntaa ei kysytty, sillä se olisi näin suppeassa aineistossa paljastanut liikaa opettajien henkilöllisyydestä. Sillä ei myöskään ollut tulosten kannalta väliä, sillä aihe on kaikkia ammattilaisia samalla tavalla lain kautta sitova asia. Vastauksia tuli lopulta kahdeksantoista, joista kaikissa oli kerrottu omia kokemuksia selkeästi. Vastausten pituus vaihteli opettajien välillä, mutta keskimäärin opettajat kirjoittivat noin 150 sanan vastauksia. Käytän vastaajista myöhemmin lyhenteitä V1, V2 ja niin edelleen.

6.2 Aineiston kuvailu ja tulkinta

Aineisto käsiteltiin sisällönanalyysin menetelmän mukaisesti. Hyödynsin lisäksi Amadeo Giorgin fenomenologisen psykologian perustulkintamenetelmää, jotta analyysistä saatava tieto olisi mahdollisimman kattavaa (Latomaa 2009, 52). Sisällönanalyysin avulla voidaan jäsenellä juuri esimerkiksi ihmisten kirjoituksia tietystä aiheesta. Tuomi ja Sarajärvi (2018) korostavat, että tarkoitus on saada tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa analyysissä ei ole tarkoitus tehdä tilastollisia yleistyksiä. Sen sijaan tarkoituksena on kuvata jotain tiettyä aihetta sekä ymmärtää, mitä sen taustalla on. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98, 117.) Tutkimuksen läpinäkyvyyden kannalta olennaista on tuoda esille myös lukumäärinä sitä, kuinka usein tunteet esiintyvät opettajien kertomuksissa.

Perustulkintamenetelmän ensimmäisessä vaiheessa keskitytään aineiston hyvään valmisteluun. Se muutetaan tekstimuotoon ja siihen aletaan tutustumaan tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Tässä vaiheessa on tärkeää tiedostaa omat ennakkoajatukset aiheesta ja sulkea ne kokonaan pois. (Latomaa 2009, 52.) Myös sisällönanalyysi korostaa aloituksessa sitä, että tutkijan tulee päättää sitovasti, mitä hän haluaa aineistosta tietää. Sen

jälkeen aineistosta aletaan korostamaan näitä asioita. Tämän vaiheen jälkeen kaikki muu jätetään aineistosta pois. Jäljelle jäänyt aineisto kerätään erilleen ja sitä luokitellaan, teemoitellaan ja tyypitellään. Lopulta tästä kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.)

Luokittelulla tarkoitetaan sitä, että aineistosta eritellään luokkia, joiden määriä voidaan laskea. Teemoittelu taas tarkoittaa merkitysten ja sanoman esille tuomista näistä luokituksista. Tyypittelyssä tiettyjen teemojen sisältä havainnoidaan yleistyksiä aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107.) Myös Latomaa (2009) korosti tulkintamenetelmässä olevan olennaista korostaa aineistosta merkitykselliset asiat (Latomaa 2009, 52). Kun aineisto on luokiteltu, se kvantifioidaan eli tarkastellaan, kuinka monta kertaa tietyt maininnat ovat esiintyneet aineistossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 135.) Minä olen toteuttanut juuri tätä kaavaa omassa tutkimuksessani. Tein aluksi tiedoston, johon laitoin kaiken materiaalin. Lähdin lukemaan materiaalia useaan kertaan ja pyrin keskittymään siihen, että havainnoisin aineistosta vastauksia tutkimuskysymykseen. Tämän jälkeen aloin korostamaan eri värein olennaisia asioita aineistosta. Lopulta sain luokiteltua erilaisia tunteita vastauksista. Näiden tunteiden esiintymistä pystyn esittämään myös numeerisessa muodossa.

Luokittelun jälkeen halusin saada myös vastauksia tutkimuksen alakysymyksiin, joten päädyin teemoittelemaan aineistoa. Tavoitteena oli tuoda esille luokittelujen merkityksiä. Kirjasin tarkasti ylös, miten jokainen tunne on vaikuttanut opettajan toimintaan. Lisäksi selvitin myös sitä, oliko käynyt niin, ettei tunteella ollut vaikutusta opettajan toimintaan. Lopuksi tyypittelin teemat ja muodostin yleistetyt otsikot aiheista. Lehtomaa (2009) mukaan yleistävän tiedon tuottamisessa oleellista on huomata, että jokainen yksilön vastauksesta otettu esimerkki on erityinen ja kuvaa yleistä tietoa. Yleinen tieto ei myöskään saa olla ristiriidassa minkään yksilökohtaisen tiedon kanssa. (Lehtomaa 2009, 186.) Lopulta tyypittelyn jälkeen muodostui viisi teemaa, jotka tiivistivät opettajien kokemukset lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Näistä luokista sain muodostettua erilaisia teemoja, kuten ”positiiviset ja negatiiviset tunteet”. Pikkuhiljaa etenin lukemaan näiden teemojen sisällä olevia tekstejä tarkemmin, jolloin pystyin muodostamaan niistä yleistyksiä eli tyypittelin aineiston. Tämän pohjalta pystyin myöhemmin suorittamaan pohdintaa tutkimustuloksiin liittyen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 147).

Seuraavassa taulukossa on esimerkki siitä, millaisella tavalla aineiston analyysi on toteutettu.

Taulukko 1. Teemoittelun toteuttaminen tässä tutkimuksessa.

Havainto aineistosta	Havaintoa tukeva sitaatti	Tutkimustuloksen pohjalta johdettu teema
Lastensuojeluilmoitus herättää opettajissa laajan kirjon tunteita.	<i>”Yksinäisyyttä tunsin siitä, että ope on ilmoituksen tekemisen kanssa hyvin yksin. Epätoivoa tunsin siitä, saako oppilas apua. Epävarmuutta tunsin siitä, onko tekemäni ilmoitus aiheellinen, onko syy riittävän suuri tehdä ilmoitus.” (V3)</i>	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää opettajissa niin negatiivisia kuin positiivisiakin tunteita.
Opettajien työssäjaksaminen voi heikentyä.	<i>Tästä (+ toki oli muitakin työhön liittyviä haasteita) seurasi kova stressi ja lopulta sairauslomakin. (V12)</i>	Negatiiviset tunteet heikentävät työssäjaksamista.
Tilanteen vaikeus saa keskittymään omaan toimintaan.	<i>Mietin ja muotoilin lasut aina todella tarkkaan, koska ne menevät perheen luettavaksi. (V15)</i>	Pelko, jännitys ja epävarmuus saavat opettajan keskittymään omaan toimintaansa.

Opettajat voivat vältellä tilannetta. Toisaalta he hakevat apua vaikeassa tilanteessa.	<i>Haluan keskustella asiasta kollegan/esimiehen kanssa, jakaa huoleni. (V16)</i>	Negatiiviset tunteet saavat opettajan välttelemään tilannetta ilman tukea kollegoilta.
Huoli lapsesta saa opettajat toimimaan hänen parhaaksi.	<i>Tilanteeseen liittyy tieteenkin aina myös huolta oppilaan hyvinvoinnista, tilanne on usein ollut kuormittava pitkään. (V5)</i>	Huoli lapsesta saa opettajan tekemään lastensuojeluilmoituksen.

Kun olin tarkasti kuvaillut aineiston, lähdin tekemään siitä pohdintaa. Lehtomaan (2009) mukaan pohdinnan tekemisessä tulee edetä seuraavien vaiheiden mukaisesti. Ensimmäisenä aineisto tulee ymmärtää hyvin. Sen jälkeen aineiston ja teoriapohjan välille aletaan rakentamaan merkityssuhteita sekä keskustelua. Lopulta ymmärtäminen voidaan suhteuttaa alkuperäiseen aineistoon sekä lopulta tutkittava ilmiö voidaan ylipäätään ymmärtää. (Lehtomaa 2009, 190.) Aloitin pohdinnan työstämisen lukemalla tutkimustuloksia tarkasti, jolloin pystyin muodostamaan niistä selkeän kokonaisuuden. Tämän jälkeen luin uudelleen aiempia tutkimustuloksia, joita olin teoriapohjaan kirjannut. Tein tarkkoja muistiinpanoja, joista kävi ilmi teoriapohjan sekä tämän tutkimuksen perusteella saatujen tulosten väliset merkityssuhteet. Näiden muistiinpanojen pohjalta muodostin tämän tutkimuksen lopullisen pohdintaosan.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyteen liittyy olennaisesti se, kuinka huolella tutkimussuunnitelma, tutkimusasetelma sekä raportointi on tehty. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu tiedeyhteisön toimintatapojen noudattaminen, joita ovat rehellisyys, huolellisuus sekä

tarkkuus tutkimuksen teossa. Lisäksi on oleellista noudattaa eettisesti hyväksyttyjä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Niitä noudattamalla saavutetaan tieteellisen tutkimuksen tekemiseen olennaisesti liittyvä avoimuus tuloksia julkaistaessa. On myös otettava huomioon kunnioittavalla tavalla muiden tutkijoiden saavutukset viittaamalla asianmukaisesti heidän tutkimuksiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149–150.) Aloitin tutkimuksen tekemisen huolellisesta tutkimussuunnitelmasta, jonka aikana olen jo miettinyt tarkkaan eettisyyteen sekä luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Olen pyrkinyt myös tarkkuuteen aiempaan tutkimukseen perehtymisessä, aineiston keräämisessä sekä sen analysoimisessa. On tärkeää, että en kirjoittajana muuta vastaajien kokemusta, vaan kerron sen juuri sillä tavalla, kuin he ovat sen tarkoittaneet. Perttula ja Latomaa (2009) korostivat juuri tämän asian tärkeyttä tutkimuksen luotettavuuden kannalta (Perttula & Latomaa 2009, 13).

Lehtomaa (2009) korostaa fenomenologisen tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeänä asiana omien ennakkoajatusten sulkeistuksen onnistumista. (Lehtomaa 2009, 175.) Aineiston analysoimisessa olennaista on myös se, että suhtaudutaan vastaajien kertomusten todenperäisyyteen varauksella (Alasuutari 2011, 95–96). Tässä tutkimuksessa esiintyneet kertomukset vaikuttivat tarkkaan perustelluilta ja totuudenmukaisilta. En voi kuitenkaan tietää, ovatko ne kirjoitettu täysin totuudenmukaisesti, mutta ne tukivat hyvin toisiaan. Tämä mielestäni tukee sitä, että kertomukset ovat luotettavia tämän tutkimuksen teon kannalta. Alasuutari (2011) lisää, että lomaketutkimus on luonteeltaan sellainen, että siinä esitetään kysymykset neutraalisti. Myöskään yksittäisten kysymysten tarkoitusta ei kysytä, jolloin saatuja vastauksia voidaan pitää luotettavina, sillä kyse on ensikäden tiedosta. (Alasuutari 2011, 110.) Valitsemani aineiston keräämisen metodi siis lisää luottamusta tutkimuksessa.

Tässä tutkimuksessa toteutetaan ihmisiin liittyvää tutkimusta, johon liittyy tiettyjä eettisiä kysymyksiä, joita tutkijan on tärkeää pohtia. Tämä haaste pätee myös silloin, kun tutkittavia ei tavata kasvoitusten. Eettisten kysymysten pohtiminen aloitetaan tutkimuksen tarkoituksen pohtimisesta. Tutkimuksen tulisi nimittäin parantaa tutkittavien inhimillistä tilannetta. Mahdollisia seuraamuksia tutkittaville tulee aina pohtia ja miettiä sen pohjalta tarkkaan, miten tutkimus toteutetaan. Haastateltavien tulee pystyä vastaamaan tutkimukseen luottamuksellisesti. Saatua aineisto tulee käsitellä tarkasti, sen sisältöä muuttamatta.

Myös analyysi on toteutettava luotettavasti ja on kerrottava sen etenemisestä. Lopulta julkaistavasta tutkimuksesta ei saa koitua haittaa siihen osallistuneille henkilöille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.)

Tässä tutkimuksessa ei tutkita lapsien kokemuksia, vaan keskitytään opettajien kokemuksiin. Heiltä keräsin tutkimuslupan samalla, kun kysyin haluavatko he osallistua tutkimukseen. Kun jaoin tutkimukseen liittyvän sähköisen kyselyn, toin heti sen alussa ilmi sen, että vastaajat ovat vapaita päättämään omasta osallistumisestaan. Lisäksi ilmoitin mahdollisuudesta ilmoittaa minulle, mikäli heidän vastaustaan ei saa käyttää vastaamisen jälkeen tutkimuksessa. Heille on myös kerrottu tarkasti, miten vastauksia tullaan käsittelemään. Lisäksi kerroin siitä, että heitä ei voida tutkimuksen perusteella tunnistaa, sillä saan kaikki tiedot, joista vastaajan voisi tunnistaa. Tätä tukee myös se, että kerroin tutkimuksessa käytettävän aineiston hävittämisestä tutkimuksen julkaisun jälkeen.

On otettava huomioon, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen on prosessi, johon liittyy ehdoton salassapitovelvollisuus. Haastateltavan on tiedettävä, että jos hän vahingossa sanoisi tai kirjoittaisi jotain, mistä joku voitaisiin tunnistaa, minä en sitä tutkijana paljasta. Vastaajien halu osallistua tutkimukseen toimii siis samalla tutkimuslupana. Kaikki aineisto tuhotaan tutkimuksen valmiiksi saamisen jälkeen. Olen pyrkinyt luomaan tutkimuskysymykset niin, että ne eivät johdattele vastaajaa, vaan he vastaisivat täysin oman kokemuksen perusteella tutkimuskysymykseen. Näin myös tulokset ovat luotettavampia. Valmiista ja julkaistusta tutkimuksesta ei voi tunnistaa yksittäistä opettajaa, joka lisää luottamusta tutkijan ja tutkittavien välillä.

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineisto on riittävää, kun uudet vastaukset eivät enää tuo aineistolle lisäarvoa. Tämän tutkimuksen aineisto on suhteellisen pieni, mutta se on kuitenkin tämän kokoiselle tutkimukselle hyvä määrä. Vastaukset olivat keskenään hyvin samankaltaisia ja ne tukivat toisiaan, joten koen, että Tuomen ja Sarajärven (2018) esille tuoma vaatimus täyttyy tämän aineiston kohdalla. Kun tutkimusta lähdetään toteuttamaan, siihen liittyvät vaiheet tulee kirjata tarkasti, sillä se lisää tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 99, 151). Olen pyrkinyt avaamaan omia tutkimuksen teon vaiheita mahdollisimman havainnollisesti käyttäen myös esimerkkejä. Näin tutkimusta lukevan on mahdollisimman helppo ymmärtää, millä tavalla se on toteutettu. Lisäksi perustelen omia valintojani aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla.

7. Tutkimustulokset

7.1 Lastensuojeluilmoituksen tekemisen herättämät tunteet ja syyt niiden syntymisen taustalla

Aineiston perusteella lastensuojeluilmoituksen tekemisen herättää paljon erilaisia tunteita. Eniten aineiston perusteella tunnetaan jännitystä, huolta, pelkoa ja epävarmuutta. Jännityksen tunteen syntyyn on monia erilaisia syitä. Suurin niistä on pelko huoltajien reaktioista. Kuusi vastaajista toteaa, että huoltajien reaktiot ovat syynä jännityksen tunteisiin lastensuojeluilmoituksen tekemisen yhteydessä. Osa tuo esille sen, että erityisesti huoltajien kohtaaminen kasvotusten ilmoituksen tekoa ennen tai sen jälkeen jännittää, sillä he saattoivat olla asian vuoksi kiihtyneessä tilassa. Ylipäänsä huoltajien tai oppilaan haastava käytös lisää jännityksen tunnetta. Lisäksi pohditaan paljon sitä, miten yhteistyön käy jatkossa, sillä opettaja saatetaan kokea uhkaavana tai negatiivisessa valossa ilmoituksen tekemisen jälkeen. Tähän liittyen opettajia jännittää ilmoituksen tekeminen omalla nimellä. Osalla on kokemuksia siitä, että heitä ja heidän perhettään on uhkailtu sanallisesti tai kirjallisesti ilmoituksen tekemisen jälkeen. Nimettömyys toisi heidän sanojensa mukaan turvan tunnetta ilmoituksen tekemiseen. Myös oma kokemattomuus aiheesta koettiin asiana, joka lisää jännityksen tunnetta. Vastaajien mukaan kokemus lastensuojeluilmoitusten tekemisestä helpottaa jännityksen tunnetta myöhemmin. Vain kaksi jännityksestä puhuneista vastaajista kokee, ettei se vaikuttanut omaan toimintaan lainkaan.

Jännitys liittyy aiempiin kokemuksiin, kun omia lapsiani on sanallisesti uhattu sen jälkeen, kun olen tavannut huoltajia lastensuojeluilmoituksen jälkeen. (V9)

Huoli toistuu jännityksen lisäksi usein opettajien kertomuksissa. Huolen syntymisen taustalla mainitaan tapahtumia, jotka saavat opettajat miettimään, onko lapsen hyvinvointi vaarantunut. Taustalla saattaa myös olla tapahtumia, jotka herättävät huolta lapsesta. Niitä

ovat esimerkiksi lapsen kouluakäymättömyys, toiminnan omaehtoisuus tai uhkaavat väkivaltilanteet. Tilanteet ovat saattaneet olla käynnissä pitkän aikaa, mikä lisää huolta entisestään. Lisäksi opettajat miettivät sitä, saako lapsi tarvitsemansa avun koulun ulkopuolella. Kokemuksista nousee vahvasti esille se, että opettajat kokevat vaikeana sen, ettei heille välttämättä kerrota, miten lapsen tilanne etenee lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Tämä lisää huolta lapsesta, mikäli lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen asiat, joista opettaja on huolestunut, eivät muutu. Huoli vaikuttaa aina opettajien toimintaan. He päätyvät sitä kautta tekemään lastensuojeluilmoituksen.

Seitsemässä vastauksessa mainitaan pelko. Eniten pelon tunteiden syntyyn vaikuttaa se, ettei voi tietää etukäteen, miten huoltajat tulevat reagoimaan lastensuojeluilmoitukseen. Myös huoltajien kohtaaminen lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen koetaan pelottavaksi, sillä ei voi tietää, millaiseksi yhteistyö heidän kanssaan muuttuu. Pelon tunteita koetaan myös siksi, että oma työnteko voi vaikeutua huomattavasti sen takia. Nämä pelon tunteet ovat saaneet opettajat pohtimaan sitä, tuoko lastensuojeluilmoituksen tekeminen lopulta mitään hyvää lapsen tilanteen ratkaisemiseksi ja tekeekö opettaja oikein näin tehdessään. Kolme vastaajista kokee, ettei pelko vaikuttanut heidän toimintaansa, vaan he toimivat siitä huolimatta samalla tavalla.

Ahdistuksen ja pelon aiheutti se, miten jatkossa kodin ja koulun välinen yhteistyö tulee menemään, eli tuleeko työnteostani vielä hankalampaa kuin mitä se on ollut. (V7)

Epävarmuus toistuu edellisten tunteiden lailla usein opettajien kertomuksissa. Lastensuojeluilmoitus koetaan hyvin virallisena, vakavana ja peruuttamattomana asiana, mikä lisää opettajien kokemaa epävarmuutta. Eniten opettajat perustelevat epävarmuuden tunnetta sillä, että he eivät ole täysin varmoja siitä, ovatko perusteet ilmoituksen tekemiseksi varmasti täyttyneet. Lastensuojeluilmoituksen aiheellisuus ja riittävät syyt ovat siis kysymyksiä, joita opettajat miettivät tehdessään lastensuojeluilmoitusta. Myös lastensuojeluilmoituksen kirjaaminen käytännössä aiheuttaa epävarmuuden tunteita. Opettajat kokevat, että he eivät ole varmoja siitä, mitä heidän tulisi kirjata, minne ja millä tavalla. Lisäksi opettajat miettivät, millä tavalla heidän ajatuksiinsa ja huomioihinsa suhtaudutaan sosiaalitoimen puolelta. Puolet vastaajista kokevat, että epävarmuus vaikuttaa lopulta heidän

toimintaansa. Opettajat mainitsevat usein myös sen, että työkokemus vähentää epävarmuuden tunnetta, jolloin se ei myöskään enää vaikuta heidän toimintaansa.

Pääsääntöisesti, kun aineistossa mainitaan huoli, sen yhteydessä mainitaan myös toivo. Opettajat saavat lastensuojeluilmoituksen tekemisestä myös tunteen toivosta. Se syntyy siitä, että opettaja toivoo lapsen saavan lastensuojeluilmoituksen tekemisen myötä tarvitsemaansa apua, jolloin asiat alkavat sujumaan paremmin. Opettajat toivovat myös, että he pääsevät toteuttamaan laajempaa yhteistyötä lapsen parhaaksi. Toivo kuitenkin mainitaan opettajien kertomuksissa yleensä lyhyesti lopussa ja pääpaino on negatiivisissa tunteissa, joita lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää.

Opettajien vastauksissa on muutamia mainintoja helpotuksen tunteista. Ne syntyvät siitä, että vastuu lapsen tilanteesta siirtyy toiminnan kautta muille tahoille. Lisäksi opettajia helpottaa tieto siitä, että on tehnyt voitavansa vaikeassa tilanteessa. Myös tieto siitä, että perhe saa tarvitsemaansa apua, herättää opettajissa helpotusta. Toisaalta vastaavasti opettajat mainitsevat muutaman kerran myös turhautumisen. Se liittyy tilanteisiin, joissa opettaja on tehnyt useaan kertaan lastensuojeluilmoituksen saman lapsen tilanteeseen liittyen, ja ne eivät olleet lopulta johtaneet mihinkään. Myös teknologian toimimattomuus lastensuojeluilmoitusta tehdessä saa aikaan turhautumista. Nämä tilanteet saavat opettajat miettimään, oliko oma työ lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi täysin turhaa, jos apua ei kuitenkaan saa.

Turhautuminen, kun tekee kahdeksannen lasun yhden lukuvuoden aikana saman syyn vuoksi (kouluakäymättömyys) eikä tilanne muutu mitenkään.
(V16)

Kirjoituksissa mainitaan myös epämurkavuus, sillä tilanne vaatii opettajalta paljon ponnistelua epämurkavuusalueella ja se voi lopulta aiheuttaa huonot välit oppilaan perheeseen. Tämä sama pelko välien kiristymisestä aiheuttaa myös ahdistuksen tunteita. Opettajat tuovat esille myös sen, että he saattavat tilanteen myötä olla ärtyneitä. Sen syntyy koetaan liittyvän sellaiset tilanteet, jos tilanne ei muutu millään tavalla ilmoituksen tekemisestä huolimatta. Kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus on kuitenkin korkea. Myös teknologian toimimattomuus koetaan asiana, joka herättää ärtymystä.

Opettajat kokevat olevansa myös hyvin yksinäisiä lastensuojeluilmoituksen tekemisen kanssa. Vastaajat tuovat esille sitä, että tilanne olisi helpompi, jos lastensuojeluilmoituksen saisi tehdä yhdessä muiden kollegoiden kanssa. Tämä yksinäisyyden tunne herättää opettajissa myös stressin tunnetta, sillä epävarmuuden tunteisiin ei välttämättä saa muiden tukea. Stressiä aiheuttaa myös pohdinta siitä, miten huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tulee toimimaan myöhemmin lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Opettajat stressaavat etukäteen myös sitä, miten vaikeutuneen yhteistyön kanssa pystyy toimimaan ja kuinka paljon se vaikuttaa omaan jaksamiseen.

Empatia taas nostetaan esille, koska lapsen tilanne herättää opettajissa sääliä ja se tuntuu inhottavalta. Opettajat kokevat kertomustensa perusteella myös voimakasta pahaa mieltä lapsen ja perheen puolesta, sillä tilanteen vaikutukset näkee päivittäin. Opettajat mainitsevat kertomuksissaan yksittäisiä kertoja epätoivon, katkeruuden, pettymyksen, hermosuoneisuuden, surun, säälin ja oikein tekemisen tunteita. Ne liittyivät pohdintaan siitä, tulleeeko lapsi ja hänen perheensä saamaan apua vaikeassa tilanteessa. Opettajat myös miettivät miten heidän tulisi toimia, kun moniammatillinen yhteistyö koetaan toimimattomana. Yhteistyön pitäminen toimivana vaikeasta tilanteesta huolimatta mietitytti myös opettajia, sillä he haluavat pitää sen hyvänä, vaikka he tekevät lastensuojeluilmoituksen. Välillä opettajat kokevat pettymyksen tunteita vanhempia kohtaan, sillä he kokevat, etteivät vanhemmat tee kaikkea lasten hyvinvoinnin eteen. Tämä on kuitenkin aineiston perusteella vain yksittäisen opettajan kokemus lapsen vanhemmuudesta.

7.2 Negatiivisten tunteiden heikentävä vaikutus työssäjaksamiseen

Negatiivisista tunteista ärtyneisyydellä, yksinäisyydellä, ahdistuksella, pelolla, epävarmuudella sekä stressillä koetaan olevan vaikutusta heikompaan työssäjaksamiseen. Opettajat kokevat pystyvänsä toimimaan töissä ammatillisesti, mutta heidän oma jaksamisensa on sen vuoksi heikompa, sillä heidän täytyy ponnistella enemmän pysyäksään tässä roolissa. Negatiiviset tunteet koetaan entistä vaikeampina, mikäli taustalla on jo ennen lastensuojeluilmoituksen tekemistä huolta yhteistyön jatkumisesta sekä siitä seuraavista

mahdollisista vaikeista reaktioista. Näillä vaikeilla reaktioilla opettajat tarkoittavat vanhempien kanssa vaikeutunutta yhteistyötä. Tämän myötä opettajat kuvaavat kokevansa usein jopa ahdistusta sekä pelkoa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Tämä vaikuttaa entisestään laskevalla tavalla työssäjaksamiseen, ja opettajat kertovat jopa joutuneensa sen vuoksi sairauslomalle.

Ahdistuksen ja pelon aiheutti se, miten jatkossa kodin ja koulun välinen yhteistyö tulee menemään, eli tuleeko työnteostani vielä hankalampaa kuin mitä se on ollut. Ajatusten taustalla sen hetkinen työuupumus ja pian ilmoituksen jälkeen sairauslomalle joutuminen. (V7)

Tästä (+ toki oli muitakin työhön liittyviä haasteita) seurasi kova stressi ja lopulta sairauslomakin. Niin hankalaksi meni yhteistyö kodin kanssa. (V12)

Epävarmuuden koetaan heikentävän työssäjaksamista, koska sen myötä jää helposti pohtimaan lastensuojeluilmoituksen tekemisen tarvetta ja siitä koituvia seuraamuksia. Epävarmuuden tunne herättää opettajissa usein myös stressiä. Opettajat kokevat, että ilman minkäänlaista tukea epävarmuuden tunne olisi ollut voimakkaampi ja vaikuttanut siihen, että lastensuojeluilmoituksen tekemistä epäröi kauemman aikaa. Sitä kautta myös oma jaksaminen olisi heikentynyt voimakkaammin. Opettajat mainitsevat teksteissään usein myös tarkemmin juuri yksinäisyyden tunteen. Heidän mukaansa he ovat usein lastensuojeluilmoituksen tekemisen kanssa yksin, jolloin ei voi saada tukea muilta kollegoilta, vaikka he kokevat tarvitsevänsä sitä. Tällä koetaan olevan suuri vaikutus työssäjaksamiseen.

Ärtynoisyyttä opettajat kokevat herkästi silloin, kun he ovat pitkän pohdinnan jälkeen uskaltaneet tekemään lastensuojeluilmoituksen, mutta se ei kuitenkaan muuta lapsen tilannetta parempaan suuntaan. Opettajat kokevat, että heidän työnsä on silloin turhaa ja he saavat ilmoituksen tekemisen kautta avun sijaan vain kireämmät välit oppilaan huoltajien kanssa.

7.3 Pelko, jännitys ja epävarmuus saavat opettajan keskittymään toimintaansa

Negatiivisilla tunteilla on vaikutusta myös siihen, että opettajat keskittyvät paremmin omaan toimintaansa. Opettajat kokevat lastensuojeluilmoituksen tekemisen aikana usein jännitystä. He kuvaavat vastauksissaan, että jännitys tilanteen etenemisestä saa heidät erityisesti keskittymään siihen, miten he kirjoittavat sekä esittävät asian. Jännitys aiheuttaa opettajissa myös tarvetta varmistaa käytäntöjä lastensuojeluilmoituksen tekemisessä, jotta se tulisi tehtyä mahdollisimman oikeaoppisesti. Myös epävarmuus prosessin etenemisestä saa opettajat olemaan tarkempia sekä varmistamaan siihen liittyviä käytäntöjä. Myös lastensuojelun työntekijöiden mahdollisia reaktioita ja mielipiteitä lastensuojeluilmoituksen tarpeesta pohditaan etukäteen. Varmistelun lisäksi osa opettajista kokee, että he alkavat herkästi epäilemään omia havaintojaan juuri sen takia, että he pelkäävät, miten niihin suhtaudutaan. Tätä omien havaintojen epäilemistä korostaa se, että lastensuojeluilmoitus koetaan hyvin viralliseksi ja lopulliseksi tavaksi puuttua lapsen elämään. Opettajat pohtivat myös usein sitä, ovatko heidän havaintonsa tarpeeksi olennaisia, jotta niiden vuoksi tulisi tehdä lastensuojeluilmoitus.

Opettajat kokevat, että vanhempien reaktiot voisivat olla hyvinkin arvaamattomia, jonka vuoksi omassa ilmaisussa tulee olla mahdollisimman tarkka. He miettivät myös sitä, onko mahdollista, että vanhemmat kokevat opettajan sekä koulun heidän asemaansa uhkaavana, mikäli he tekevät lastensuojeluilmoituksen. Osa opettajista kertoo miettivänsä huoltajien suhtautumista sekä reaktioita niin paljon, että he kokevat jopa pelkoa tilanteeseen liittyen. Pelko saa opettajat miettimään pidempään lastensuojeluilmoituksen tekemistä, vaikka he lopulta kertovat päätyneensä siihen, sillä he haluavat lapsen tilanteeseen muutosta. Pelkoa koetaan enemmän työuran ensimmäisinä vuosina, sillä lastensuojeluilmoituksen tekemisen prosessi on vielä silloin vieras. Nuorilla opettajilla ei myöskään ole vielä silloin riittävästi käytännön kokemusta sen tekemisestä, mikä voisi myöhemmin helpottaa näitä tunteita. Pidempään työelämässä olleet opettajat kuvaavat pelon ja jännityksen tunteiden vähenevän, kun lastensuojeluilmoituksia on tehnyt enemmän työuran varrella.

Opettajat kertovat usein olevansa myös huolissaan siitä, millaiseksi tilanne muodostuu, kun vanhemmille tulee kertoa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä kasvokkain. Pelko tilanteesta saa opettajat miettimään tarkkaan etukäteen sanamuotoja sekä perusteluja, joilla he omaa päätöstään perustelevat. He kokevat, että pelon tunteet vaikuttavat merkittävästi opettajien kynnykseen tehdä lastensuojeluilmoituksia. Opettajat kokevat oman velvollisuutensa tehdä lastensuojeluilmoituksia kuitenkin niin suureksi, että lopulta he sen tekevät, vaikka taustalla voi olla vaikeitakin pelon tunteita.

Joskus jopa pelko huoltajien kohtaamisesta voi nostaa opettajien kynnystä tehdä tarpeellisia ilmoituksia. (V6)

7.4 Negatiiviset tunteet saavat opettajan herkästi välttelemään tilannetta sekä hakea tukea

Negatiiviset tunteet saavat opettajat pohtimaan tarkkaan omaa toimintaansa sekä heidän syitänsä tehdä lastensuojeluilmoitus. Tästä syystä heille syntyy myös tarve hakea kollegoilta tukea asian käsittelyyn. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen tuleminen ajankohdattaiseksi sekä siihen liittyvät tunteet voivat johtaa myös siihen, että asiaa vältellään. Asian tiimoilta koetaan lisäksi paljon yksinäisyyttä. Opettajien kokemuksissa toistuu useamman kerran toive siitä, että lastensuojeluilmoitusta ei tarvitsisi tehdä yksin, vaan se voitaisiin tehdä yhdessä toisen lasta opettavan opettajan kanssa.

Opettajat mainitsevat kokemuksissaan pelon yhteydessä halun hakea tukea omilta kollegoiltaan, sillä tilanne koettiin haastavana. Osa vastanneista opettajista kertoo, että heidän olisi helpompi tehdä lastensuojeluilmoitus mahdollisimman nopeasti huolen herättyä, jos he saivat sen tekemiseen tukea muilta samalla koululla työskenteleviltä opettajilta. Ilman sitä he kokevat, että he saattavat venyttää lastensuojeluilmoituksen tekemistä turhan pitkään vain sen takia, että se tuntuu jännittävältä tai pelottavalta. Opettajat kokevat, että ensimmäisten työvuosien jälkeen asia on paljon tutumpi ja siihen liittyen ei tarvitse enää niin paljoa tukea kollegoilta. Lastensuojeluilmoitusten tekeminen on silloin opettajien

mukaan paljon neutraalimpaa ja huolen hoitamisen osaa jättää tekemisen jälkeen lastensuojelun viranomaisten tehtäväksi.

Pohdin mikä on reaktio ilmoituksen kohteessa ja onko ilmoituksen tekeminen oikea ratkaisu. Esihenkilön ja muun henkilökunnan tuki tilanteessa hälvensi epävarmuutta ja tiesin tekeväni oikein. (V14)

Osa opettajista mainitsee tekstissään toiveen siitä, ettei heidän tarvitsisi tehdä lastensuojeluilmoitusta yksin omalla nimellä. Yhdellä opettajalla on kokemus tilanteesta, jossa hän oli yhteisopettajuuden myötä tehnyt ilmoituksen yhdessä toisen lasta opettavan opettajan kanssa. Yhdessä ilmoituksen jättäminen oli hänen mukaansa paljon helpompaa ja hälvensi siihen liittyneitä pelon ja epävarmuuden tunteita. Kokonaisuudessaan pelko, jännitys ja epävarmuus saavat opettajat miettimään tarkemmin omaa toimintaansa ja sen vaikutuksia tulevaan yhteistyöhön lapsen sekä tämän perheen kanssa. Opettajien kokemuksissa toistuu toive siitä, että lastensuojeluilmoitus auttaisi lasta, mutta ei vaikuttaisi negatiivisesti heidän työhönsä.

Ilmoitus olisi helpompi tehdä, jos sen voisi tehdä nimettömänä tai esim. merkinnällä 'viranomainen'. Tällöin opellakin säilyisi ehkä paremmin työrauha ja kynnys ilmoituksen tekemiseen olisi pienempi. (V13)

Yhdessä kokemuksessa kerrotaan pelon yhteistyön hankaloitumisesta olleen niin suuri, että luokanopettaja ei ollut itse tehnyt lastensuojeluilmoitusta. Sen sijaan sen oli tehnyt koulun rehtori. Eräs opettaja kertoo, että heidän työyhteisössään haastavaa tilannetta on koetettu ratkaista niin, että on käyty yhdessä tarkasti läpi, milloin lastensuojeluilmoitus tulee tehdä. Lisäksi he ovat käyneet tarkasti läpi, miten ilmoitus tulee käytännössä tehdä. Näin epävarmuus asian ympärillä on vähentynyt ja opettajat ovat kokeneet lastensuojeluilmoituksien tekemisen helpompana. Lisäksi heillä oli korostettu sitä, että opettajilla on aina mahdollisuus konsultoida lastensuojelun työntekijöitä asiasta, ennen kuin he tekevät virallisen lastensuojeluilmoituksen.

7.5 Huoli saa opettajat tekemään lastensuojeluilmoituksen

Huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä on syy, jonka vuoksi opettaja päätyy lopulta tekemään lastensuojeluilmoituksen. Kuten aiemmista tuloksista on käynyt ilmi, opettajat kokevat paljon erilaisia tunteita lastensuojeluilmoituksen tekemisen aikana sekä sen jälkeen. Vaikeistakin tunteista huolimatta opettajat kokevat lapsen edun menevän edelle, vaikka tilanne voisi vaikuttaa hyvinkin negatiivisesti opettajan työhön. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen taustalla mainitaan hyvin usein myös toivo siitä, että lapsen tilanne lähtisi parempaan suuntaan ja hän saisi juuri sitä tukea, mitä hän tarvitsee.

Siinä vaiheessa, kun ilmoitusta kirjoitti oli vain huoli lapsen tilanteesta. Eihän se mukavalta tunnu kirjoittaa niitä mutta tunsikin sen, että se on vain tehtävä, jotta lapsi saisi tarvitsemansa avun. Toisaalta oli toivo siitä, että kaikki lähtisi sujumaan paremmin ja tarvittava apu saataisiin. (VI)

Lopulta tuloksista käy kuitenkin ilmi, että vaikka koettiin vaikeita tunteita, opettajat pysyvät ammatillisina ja hoitavat velvollisuutensa hyvin. Heillä on selvästi pyrkimysenä jatkaa arkea lapsen kanssa mahdollisimman normaalisti tilanteesta huolimatta. He korostavat vastauksissaan sitä, että arki ei saanut muuttua muuten kuin sen mikä oli lapsen edun tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Opettajien kokemuksista nousee esille kuitenkin se, ettei huoli lapsesta välttämättä häviä lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Heidän mukaansa on ollut tilanteita, joissa lapsen tilanne ei ole muuttunut koulussa millään tavalla. Esimerkiksi kouluakäymättömyys ei ole ongelmana ratkennut. Opettajat kokevat, että he saavat liian vähän, jos ollenkaan, tietoa siitä, millaista tukea lapsi sekä hänen perheensä saavat. Tästä huolimatta opettajat kertovat tehneensä lastensuojeluilmoituksia jopa useita vielä ensimmäisen jälkeen, sillä huoli lapsen hyvinvoinnista ei hävinnyt.

8. Pohdinta

8.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Opettajat kokevat hyvin vaikeitakin tunteita lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyen. Eniten opettajat kokevat jännitystä, pelkoa ja epävarmuutta. Eniten negatiivisia tunteita herättää huoli siitä, miten huoltajat tulevat reagoimaan tilanteeseen. Opettajat toivovat, että yhteistyö vanhempien kanssa ei kariudu sen takia, että heidän on virkavelvollisuuden vuoksi tehtävä lastensuojeluilmoitus. Heillä on kuitenkin taustalla aito huoli lapsen kasvusta ja kehityksestä, kun he päätyvät pohtimaan lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Huolen tunne saa opettajat lopulta tekemään lastensuojeluilmoituksen, vaikka tilanne tuntuu heistä vaikealta. Opettajat pystyvät kertomustensa perusteella ohittamaan nämä vaikeat tunteet ja toimimaan lapsen parhaaksi.

Jännitys saa opettajat pohtimaan, millaiseksi yhteistyö menee sen jälkeen, kun hän tekee lastensuojeluilmoituksen. Samanlainen vaikutus on pelolla. Opettajat pelkäävät ja jännittävät myös sitä, millainen kohtaaminen vanhempien kanssa tulee kasvotusten sekä millaisia konkreettisia tapoja reagoida heillä on siinä tilanteessa. Jännitys ja pelko ovat ajoittain niin suuria, että opettajat miettivät, miksi heidän tulee tehdä ilmoitus omalla nimellään, vaikka sen myötä he voivat itse tulla uhatuiksi. He myös miettivät sitä, kuinka oma työnteke tulee mahdollisesti vaikeutumaan lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Osa opettajista on pohtinut tilanteessa myös sitä, tuoko lastensuojeluilmoitus lopulta mitään hyvää. Opettajat siis tasapainottelevat sen välillä, että oppilas saisi tukea lastensuojelun avulla, mutta se voi johtaa heidän työnsä vaikeutumiseen. Epävarmuuden tunne saa opettajat miettimään myös sosiaalitoimen ammattilaisten reaktioita ilmoituksen tekemiseen. Osa opettajista on miettinyt myös heidän suhtautumistaan huoltajien suhtautumisen lisäksi.

Negatiiviset tunteet vaikuttavat opettajien työssäjaksamiseen, sillä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvät tilanteet koetaan herkästi jaksamista heikentävinä. Opettajat

nimittäin kokevat, että heidän tulee ponnistella välillä paljonkin pysyäksään ammattiroolissaan ja sitä kautta ammattimaisina. He myös jäävät herkästi pohtimaan asiaa uudestaan ja uudestaan eri näkökulmista, sillä he haluavat olla työssään keskittyneitä ja varmoja ajamastaan asiasta. Tämä työhön keskittyminen negatiivisten tunteiden ohjaamana näkyy konkreettisesti asioiden varmisteluna, tarkkuutena, lastensuojeluilmoituksen tarpeellisuuden pohdintana, asian mahdollisena pitkittämisenä sekä tarkkojen perustelujen miettimisenä lapsen huoltajille. Negatiiviset tunteet saavat opettajat välillä myös välttelemään asiaa. He kokevat myös paljon yksinäisyyttä, sillä opettaja on lastensuojeluilmoituksen tekemisen kanssa usein yksin. Muutamassa tapauksessa lastensuojeluilmoituksen tekeminen on jopa siirretty esimerkiksi rehtorin hoidettavaksi, siitä syystä, että uskotaan sen pitävän välit opettajan sekä huoltajien välillä parempina.

Myös kokemattomuus lisää opettajien epävarmuutta sekä stressiä tilanteessa. Opettajat kertovat, etteivät he ensimmäisillä kerroilla olleet varmoja siitä, milloin ilmoitus on syytä tehdä sekä miten se käytännössä tehdään. Etenkin työuran alussa olevat opettajat, mutta myös pidempään uralla olleet opettajat kertovat usein yksinäisyyden kokemuksesta lastensuojeluilmoitusta tehdessään. Heidän mukaansa lastensuojeluilmoituksen tekeminen olisi helpompaa, jos saisi tukea muilta kollegoilta tai sen voisi tehdä heidän kanssaan yhdessä. Osa opettajista nostaa esiin myös toiveen siitä, ettei lastensuojeluilmoitusta tarvitsisi tehdä omalla nimellä. Pahimmillaan opettajat kokevat tilanteeseen liittyen jopa pelkoa. Etenkin se, mutta myös muut negatiiviset tunteet aiheuttavat herkästi asian välttelmistä sekä heikentävät huomattavasti opettajien työssäjaksamista. Toisaalta nämä tunteet saavat opettajat miettimään tarkemmin omaa toimintaansa sekä syitä, miksi he aikovat lastensuojeluilmoituksen tehdä. Lisäksi opettajat hakevat herkemmin tukea vaikeassa tilanteessa.

Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyy kuitenkin myös positiivisia tunteita. Huolen kanssa opettajat usein mainitsevat myös toivon. Toivoa he kokevat usein siitä, että lapsi saisi tätä kautta tarvitsemaansa tukea ja hänen elämänsä helpottuisi niin kotona kuin koulussakin. He kokevat myös helpotusta, kun vastuu vaikeasta tilanteesta siirtyy eteenpäin. Tämän toivon tunteen koetaan kuitenkin herkästi häviävän, mikäli useista lastensuojeluilmoituksista huolimatta lapsi ei saa sellaista apua, joka olisi auttaisi lasta. Tämä korostaa positiivisten tunteiden herkästi häviävän opettajalta, mikäli tilanne ei etene toiveiden

mukaan lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Silloin huoli saa jälleen enemmän tilaa, sillä opettajat alkavat herkästi miettimään, onko lapsi saanut sosiaalihuollon kautta minkäänlaista apua tilanteeseen. Opettajat kokevat lapsia ja heidän perheitään kohtaan tilanteessa myös empatiaa sekä sääliä, sillä he tuntevat lapsen edun ja hyvinvoinnin toteutumisen hyvin tärkeäksi asiaksi itselleen.

8.2 Tutkimustulosten menetelmällinen ja eettinen pohdinta

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen pääpiste oli muiden ihmisten kokemusten tutkimisessa. Koen, että minun on tärkeää ottaa huomioon myös oma suhtautumiseni tutkimuskysymykseen, jotta sen ulkopuolelle jättäminen tutkimuksen teon kaikissa vaiheissa olisi mahdollisimman helppoa. Oma käsitykseni perustuu vahvasti omiin kokemuksiini työelämästä, kun vastaan on tullut tilanteita, joissa lapsen hyvinvoinnista herää huoli. Itselleni tilanteet eivät ole olleet helppoja, sillä olen kokenut ihmisten perhe-elämään puuttumisen vaikeana asiana. Tilanteet ovat olleet sellaisia, että ne ovat mietityttäneet paljon vielä työpäivän jälkeenkin ja saaneet miettimään hyvin tarkkaan mahdollisia seuraamuksia, mitä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä voi koitua. Vaikka itselläni on kokemus samasta tilanteesta kuin tutkittavilla, tiedostin, että se ei saa vaikuttaa tutkimuksen kulkuun millään tavalla.

Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Hyödynnän tutkimuksessa fenomenologian periaatteita, sillä tutkimus perustuu ihmisten kokemusten tutkimiseen. Perttula (2009) korostaa tekstissään sitä, että fenomenologian perusteiden mukaan tutkijan tulee olla tietoinen omista kokemuksistaan, mutta pystyä silti tutkimaan aihetta objektiivisesti (Perttula 2009, 136). Tämän asian vuoksi käytin aktiivisesti aikaa omien ennakoajatus-teni pohtimiseen ja pyrin sulkeistamaan ne pois fenomenologian periaatteen mukaisesti. Tässä tutkimuksessa keskityn tutkimaan opettajien kokemuksia. Mielestäni valitut tutkimusmenetelmät ovat toimivia ja sopivat myös siksi, että pystyn jättämään hyvin omat ennako-oletukset tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä pohdin enemmän tutkimuksen luotettavuutta.

Päädyin sähköiseen lomakehaastatteluun siitä syystä, että aihe voi olla vastaajille hyvin henkilökohtainen ja siitä voi olla vaikeaa puhua minulle omalla nimellä. Kerroin tarkasti vastaajille, ettei heitä voi tunnistaa valmiista tutkimuksesta. Lomakehaastattelu oli lopulta suosittu vastaamistapa ja aineisto karttui hyvin nopeasti heti sen julkaisemisen jälkeen. Kynnys vastata haastattelukutsuun oli siis selkeästi matala aiheen arkaluonteisuudesta huolimatta. Lomakkeessa minulla oli vain kolme kysymystä ja mietin etukäteen paljon sitä, tulenko saamaan niiden kautta riittäviä vastauksia. Vastaajat kuitenkin kirjoittivat vastaukset selkeästi tarkkaan harkiten ja perustellen, jolloin sain kattavan aineiston, joka vastasi hyvin tutkimuskysymykseen. Osalla vastaajista vastausten pituus on lyhyempi, mutta ne sisältävät kuitenkin olennaisen asian, joten niitä pystyy hyvin hyödyntämään tutkimuksessa. Haastattelun valitseminen tutkimusmenetelmäksi olisi kuitenkin voinut olla hyödyllistä, mikäli haastateltavia olisi saanut, sillä silloin olisin pystynyt esittämään joitain tarkentavia kysymyksiä sekä kannustamaan haastateltavia vielä syvällisempään pohdintaan aiheesta. Mielestäni lopullinen aineisto vastaa hyvin tavoitteeseen eli opettajien kokemusmaailman konkreettiseksi tuomiseen.

Aineiston analysoiminen oli mielestäni haastavin osuus, sillä aineisto sisältää eri tasoisia vastauksia. Osa vastauksista on hyvin tarkkaan kuvailtuja, mutta osa taas on lyhyemmin kirjoitettuja. Opettajat nimeävät paljon tunteita vastauksissaan, mutta osa opettajista ei ole kirjoittanut kovin tarkasti niiden vaikutuksesta heidän toimintaansa. Osa taas kirjoittaa hyvin tarkkaan jokaisen tunteen taustalla olevista merkityksistä. Päädyin hyödyntämään analyysin tekemisessä sisällönanalyysiä sekä Amadeo Giorgin fenomenologisen psykologian tutkimusmenetelmää. Mielestäni molemmat menetelmät tukevat hyvin toisiaan ja sain niiden avulla muodostettua selkeän rungon, jonka vaiheita seuraamalla analysoin aineistoa vaihe kerrallaan. Näiden vaiheiden avulla sain muodostettua selkeät teemat, jotka kuvasivat hyvin aineistoa.

Vaikka tällaisessa tutkimuksessa ei ole tarpeen esittää tilastollisia määriä aineistosta, koen, että luotettavuuden kannalta oli olennaista laskea ja esittää tunteiden esiintymisen määrää aineistossa. Samat tunteet eivät kuitenkaan toistu jokaisessa kertomuksessa. Mielestäni aineiston laajuuden vuoksi sisällönanalyysin tavoite päätyä lopulta teemojen muodostamiseen toimi hyvin ja sain aikaan selkeät vastaukset tutkimuskysymykseen. Kokonaisuudessaan koen, että sain kuvattua selkeästi tutkimuksen tekemisen vaiheita. Uskon,

että tutkimuksen lukijan on helppo ymmärtää, mitä olen aineiston analysoimisessa tehnyt ja millä tavalla tutkimustulokset on muodostettu.

Tutkimuksiin, joissa tutkitaan ihmisten kokemuksia, liittyy tiettyjä haasteita. Ensimmäinen niistä on Hirsjärven ja Hurmeen (2008) mukaan se, että tutkimuksen tulisi aina parantaa tutkittavan tilannetta. Se ei saa siis olla haitaksi heille millään tavalla eli siitä ei saa tulla kielteisiä seuraamuksia. Vastaajilla tulee olla myös mahdollisuus vastata tutkimukseen mahdollisimman luotettavalla tavalla sekä luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20.) Mielestäni tämä tutkimus ei heikennä kenenkään haastateltavan tilannetta, vaan päinvastoin heidän äänensä pääsee paremmin kuuluviin. Se taas voi parantaa heidän tilannettaan opettajina, jotka tekevät lastensuojeluilmoituksia. Tämän tutkimuksen kohdalla mahdolliset ikävät seuraamukset koskivat opettajien vahvaa salassapitovelvollisuutta. Etenkin lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvät tilanteet ovat sellaisia, että niiden kanssa tulee olla ehdottoman tarkka salassapitovelvollisuuden näkökulmasta. Luottamuksellisuutta korostin tutkittaville niin kutsukirjeessä kuin itse sähköisellä lomakkeella vielä erikseen. Täysin nimettömänä vastaaminen mielestäni parantaa vastaajien salassapitovelvollisuuden toteutumista sekä luottamusta tutkijan ja tutkittavien välillä entisestään.

Muut haasteet, mitä ihmisten kokemusten tutkimiseen liittyy, ovat heidän vastaustensa luotettavuuden arviointi. Alasuutarin (2011) mukaan vastaajien kertomusten todenperäisyyttä ei voida tietää, joten niihin tulisi lähtökohtaisesti suhtautua varauksella (Alasuutari 2011, 95–96). Fenomenologian periaatteen mukaisesti kokemukset ovat kuitenkin vastaajille itselleen todellisia ja sitä kautta tutkija voi niitä tulkita. Pidin tämän ristiriidan mielessä tutkimuksen teon aikana ja totesin, etten vastausten perusteella voi niitä todeta kelvottomiksi hyödyntää. Vastaajat ovat perustelleet näkemyksiään ja lopulta analyysin perusteella huomasin, että vastaukset tukevat hyvin toisiaan. Suurin haaste tutkimuksen tulosten todenperäisyyteen vaikuttavana asiana oli minun oma työskentelyni, sillä minun piti muistaa olla koko ajan objektiivinen ja sulkeistaa omat kokemukset sekä oletukset tutkimuksen ulkopuolelle. Pyrin kuitenkin jatkuvasti muistamaan, että tutkimuskysymykseen vastaaminen on kaikkein olennaisinta. Sen avulla sain hyvin jätettyä omat ajatukseni tutkimuksen teon ulkopuolelle.

Sen lisäksi, että olen pyrkinyt sulkeistamiseen sekä läpinäkyvyyteen tutkimuksen teossa, olen pyrkinyt kokoamaan teoriapohjaa tutkimuksen tueksi. Siinä lähtökohtanani on ollut useampien lähteiden hyödyntäminen sekä mahdollisimman tuoreiden teosten käyttäminen lähteenä. Mielestäni onnistuin tässä hyvin, sillä lopulta päädyin käyttämään hyvin tuoreitakin teoksia, kuten uudistettua lastensuojelulakia ja vastavalmistunutta Savisalon (2024) kirjoittamaa väitöskirjaa. Tutkimuksessa on kuitenkin tarpeen hyödyntää myös vanhempia tutkimuksia, sillä aina uudempaa kirjallisuutta ei löydy. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on olennaista etsiä ja hyödyntää myös kansainvälisiä lähteitä tutkimuksen teossa, vaikka tämä tutkimus perustuu vahvasti Suomen lastensuojelulain vaatimuksille. Lisäksi olen pyrkinyt noudattamaan mahdollisimman tarkasti tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita, esimerkiksi muiden tekemien tutkimusten tarkkaa viittaumista. Aikaisemmin mainitsemani asiat luotettavuuteen liittyen toteuttavat myös eettisten periaatteiden toteutumista.

8.3 Pohdintaa tuloksista

Tämän pro gradu -tutkielman perusteella saadaan arvokasta tietoa siitä, millaista jatkokoulutusta etenkin vastavalmistuneet opettajat voisivat kaivata, jotta lastensuojeluilmoitusten tekeminen olisi helpompaa. Tuloksien perusteella, lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvät tilanteet ovat sitä helpompia, mitä useammin niitä on tehnyt. Kokemus aiheesta siis tekee siitä helpomman myös tunnetasolla. Tätä tutkimustulosta perustelee myös Dunderfelt (2016), joka toteaa nuorten sekä kokemattomampien opettajien voivan helpommin kokea vaikeat vuorovaikutustilanteet raskaammaksi. Kuitenkin elämäkokemus sekä pidempään työtä tekeminen helpottaa tätä tunnetta. (Dunderfelt 2016, 94–95.) Tutkimustulosten perusteella voidaan pohtia myös sitä, tulisiko tätä aihetta käsitellä enemmän jo yliopisto-opintojen aikana. Opettajien vastauksista käy ilmi, että heidän keskuudessaan valitsee edelleen paljon kysymyksiä siitä, milloin ja mistä syistä lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Osa vastaajista on tietenkin voinut valmistua jo silloin, kun lastensuojeluilmoitusten tekeminen ei ollut niin arkipäiväistä kuin se on nykyään. Siitä syystä myös opettajien jatkokoulutuksen tarve aiheeseen liittyen voisi olla tarpeellista. Se toteuttaisi myös

lastenoikeuksien sekä perusoikeuksien toteutumista, jotka ovat pohjalla nykyisessä lastensuojelulaissa.

Opettajien tulisi muistaa, että heidän ei tarvitse virkatehtävässään tietää, onko tilanteessa ryhdyttävä lastensuojelun toimenpiteisiin. Sen arvioiminen on lastensuojelussa toimivien ammattilaisten tehtävä. Opettajan tehtävä on ainoastaan kertoa omasta huolestaan eteenpäin. Tarvittaessa tilanteesta voi konsultoida lastensuojelua, ennen ilmoituksen tekemistä. Tärkeintä on toimia huolen herätessä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen. Silloin ei tule myöskään itse syyllistyneeksi virkavirheeseen. (Mahkonen 2003, 157). Aranevan (2022) mukaan uudessa lastensuojelulaissa on pyritty madaltamaan tätä ilmoitusvelvollisuuden kynnystä käyttämällä sanamuotoja ”mahdollisen lastensuojelun tarpeen selvittäminen”. Tavoitteena on korostaa, ettei viranomaisen tarvitse tietää onko lapsen tilanteessa tarvetta aloittaa asiakkuutta lastensuojelussa. (Araneva 2022, 145.) Tämän tutkimuksen perusteella opettajat selvästi edelleen pohtivat tätä asiaa, vaikka on koetettu korostaa, ettei heidän tarvitsisi huolehtia siitä, onko tilanteessa tarpeen ryhtyä lastensuojelun tukitoimiin. Tilanteeseen joutuminen on opettajille selvästi raskasta, mikäli ei ole varmaa, pysyykö yhteistyö perheen kanssa hyvänä myös lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Lain yksiselitteisyys ei siis tunnu vähentävän asiaan liittyvää tunteikkuutta.

Mahkonen (2003) on saanut selville aiemmassa tutkimuksessaan lastensuojelun ilmoitusvelvollisuuden toteutumisesta, että lastensuojeluilmoitus jätetään usein tekemättä, koska viranomaisilla on vaillinainen tietämys laista. Lisäksi lastensuojeluilmoituksen tekeminen omalla nimellä, yhteiskunnassa vallitsevat normit sekä lastensuojelun negatiivinen maine voivat johtaa lastensuojeluilmoituksen tekemättä jättämiseen. (Mahkonen 2003, 10–12, 55.) Tämän tutkimuksen aineiston perusteella opettajat selvästi tietävät, mitä laki heidän odottaa tekevän tilanteessa, jossa huoli lapsesta herää. Opettajat kuitenkin miettivät tulosten perusteella usein lastensuojeluilmoituksen tekemisen mukana mahdollisesti tulevia negatiivisia vaikutuksia, joka saattaa aiheuttaa tilanteen pitkittämistä. Voidaan kuitenkin olettaa, että viranomaisilla on lastensuojeluilmoitusten kasvaneen määrän perusteella parempi käsitys heitä velvoittamasta laista kuin aikaisemmin. Tämän myös Saastamoinen (2016) on todennut tutkimuksessaan (Saastamoinen 2016, 44, 129).

Myös Humppi ja Ellonen (2010) sekä Mlodinow (2023) korostivat tutkimuksissaan samanlaisia asioita kuin Mahkonen edellä (Humppi ja Ellonen 2010, 206; Mlodinow 2023,

61–62). Myös tässä tutkimuksessa nimettömyyden pohdinta, mahdollisuus yhteistyön vaikeutumiseen sekä vanhempien reaktiot nousevat esille. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvät pohdinnat ovat siis edelleen hyvin samanlaisia kuin 2000-luvun alussa. Selkeästi tähän ongelmaan tulisi löytää ratkaisuja, jotta opettajat voisivat kokea asian helpommaksi osaksi omaa työtään.

Eriksson ja Arnkil (2005) toteavat tutkimuksessaan, että huolen puheeksi ottaminen estyy ammattilaisen osalta usein siksi, että pelätään yhteistyön perheen kanssa kärsivän tai estyvän kokonaan. Ammattilaiset saattavat myös pohtia tilannetta enemmän, mikäli he ovat toimineet perheen kanssa vasta vähän aikaa. Myös konkreettisen näytön puuttuminen sekä yhteisen sopivan ajan löytäminen keskustelulle voi estää tilanteen edistämisen. (Eriksson & Arnkil 2005, 48–50.) Sen lisäksi, että keskustelu voi olla ammattilaiselle vaikeaa, se on tutkitusti sitä myös lapsen huoltajille. Lämsän ja Karhuniemen (2013) tutkimuksen perusteella vanhemmat pelkäävät tulevaisuuden arvostelluksi omassa kasvatustehtävässään (Lämsä & Karhuniemi 2013, 164). Eriksson ja Arnkil (2005) lisäävät tähän liittyen, että huoltajat kokevat herkästi keskustelun heidän vanhemmuutensa arvosteluksi. He myös kokevat opettajan valta-aseman keskustelussa uhaksi itselleen. Huoltajilla on myös välillä pelkoja lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, leimautumiseen, huostaanottoihin, tilanteen paljastumiseen, pakottamiseen ja painostamiseen liittyen. (Eriksson & Arnkil 2005, 48–50.) Vihan tunteet vallassa vanhempien on vaikeampi ottaa vastaan tarjottua apua (Puolimatka 2004, 89–91). Tässä tutkimuksessa esille nousseet tutkimustulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin nämä aiemmat tutkimukset, jotka nostin esille. Tutkimuksessa nousseet opettajien pohdinnat yhteistyön jatkumisesta ovat selvästi tärkeitä, joten tämä opettajien huoli tulisi ottaa tosissaan huomioon koulumaailmassa.

Huolen puheeksi ottaminen on kriittinen tilanne, joka määrittää hyvin pitkälle sen mihin suuntaan opettajan sekä huoltajien yhteistyö lähtee sujumaan. Huoltaja nimittäin tekee aina huomioita opettajan suhtautumisesta aiheeseen tämän olemuksesta ja toiminnasta käsin (Eriksson & Arnkil 2005, 24). Lämsän (2013) mukaan yhteistyö tulisi saada toimivaksi heti alusta alkaen, jotta myöhemmin ongelmiin puuttuminen olisi helpompaa (Lämsä 2013, 56). Tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että huolen puheeksi ottaminen ei ole ongelmatonta opettajille. Siksi pohdin, että onko opettajilla oman koulutuksensa pohjalta tarpeeksi osaamista toimia vaikeissa vuorovaikutustilanteissa. Palosen (2021) mukaan

tällaiset vaikeat vuorovaikutustilanteet ovat lähtöisin juuri kommunikoinnin haasteista (Palonen 2021, 29). Aihe on selvästi sellainen, jota tulisi tutkia enemmän ja sitä kautta miettiä opettajankoulutuksen sisältöä tältä osin. Riittävällä osaamisella voitaisiin taata myös se, että tilanteet eivät tuntuisi mahdottoman hankalilta opettajille. Näin myöskään opettajien työhyvinvointi ei heikentyisi niin herkästi näissä tilanteissa.

Lastensuojeluilmoitusten määrä kasvaa koko ajan ja niiden ympärillä käytävä yhteiskunnallinen keskustelu on aktiivisempaa kuin koskaan (Forsell 2024). Savisaloon (2024) väitöskirjan mukaan keskustelu on vilkastunut vuosien varrella sekä siihen on tullut mukaan kriittisempiä näkökulmia lastensuojelua kohtaan. Keskustelussa kuitenkin korostuu niin sosiaalityöntekijöiden kuin heidän asiakkaidensa oma ääni, mikä on uutta aiempaan verrattuna. (Savisalo 2024, 152.) Lastensuojelun historia on lopulta melko lyhyt. Vaikka lasten asemaan alettiin pikkuhiljaa kiinnittää 1800-luvulla huomiota, säädettiin ensimmäinen lastensuojelulaki vasta vuonna 1936 (Pätäri ym. 2018, 25–29). Perheet olivat ennen tätä saaneet hyvin vapaasti vaikuttaa siihen, miten heidän lapsiaan kohdeltiin. Lapset olivat esimerkiksi aktiivisesti mukana työnteossa. Ensimmäinen lastensuojelulaki lähti vahvasti liikkeelle siitä, että perheiden elämään puututaan vain huostaanottoja hyödyntämällä (Hakalehto 2016, 28.) Vasta vuoden 2015 lastensuojelulaki alkoi korostamaan ennakkoivien tukitoimien merkitystä (Heinonen 2016, 247).

Ei ole siis ihme, että ihmisten ensimmäinen käsitys lastensuojelusta liittyy edelleen vahvasti huostaanottoihin tai lastensuojelun mukanaan tuomiin huonoihin puoliin. Ritala-Koskisen (2005) mukaan keskustelu lastensuojelusta on jo 2000-luvun alussa ollut usein hyvin negatiivista ja keskittynyt lastensuojelun kritisointiin. Harvoin keskusteluun pääsi mukaan lastensuojelun tekemä positiivinen hyvinvointia edistävä työ. (Ritala-Koskinen 2005, 103–104.) Nykyään mediassa keskustelu lastensuojeluun liittyvien asioiden ympärillä voi olla hyvinkin tunteita herättävää ja lastensuojelun mainetta alaspäin polkevaa (Savisalo 2024, 100–103). Siksi myös ihmisten suhtautuminen lastensuojeluilmoituksiin on usein negatiivinen. Aranevan (2022) mukaan nykyinen lastensuojelulaki perustuu ennakkoivien tukitoimenpiteiden hyödyntämiseen. Siinä todetaan myös huostaanoton olevan viimesijainen toimenpide. (Araneva 2022, 52–53.) Sormusen (2016) mukaan perhe-elämään puuttumisen tulisi olla viimesijainen keino, jolla lapsen hyvinvointiin puututaan (Sormunen 2016, 309).

Pölkki (2016) taas toteaa vuoden 2016 tutkimuksessa, että Suomessa vallitsevat edelleen vahvasti lainsäädännöstä ja kulttuurista nousevat normit, joiden mukaan perheiden elämään ei tulisi liian hätiköidysti puuttua. Uskotaan, että tällainen toiminta voisi päinvastoin vain pahentaa perheen oloa ja häiritä heitä. (Pölkki 2016, 261.) Aranevan (2022) esille tuoma muutos lainsäädännössä on siis ensimmäisiä askelia siinä, että ihmisten näkemys lastensuojelusta muuttuisi positiivisemmaksi. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella muutos ei ainakaan vielä näy opettajien työssä selkeästi, vaan he edelleen miettivät asiaa. Uskon, että tämä käsityksen muutos vaatii lisää aiheen tutkimista ja aiheesta keskustelemista pidemmällä aikavälillä.

Yhteiskunnallisen keskustelun sekä aiheen laajemman tutkimisen lisäksi Pölkki (2016) nostaa esille yhden mahdollisen ratkaisun tilanteen muuttamiseksi. Hänen mukaansa on huono asia, että Suomessa käytetään termiä ”*varhainen puuttuminen*”. Se lisää kuvaa siitä, että puututaan perheen tilanteeseen, mutta ei edistetä yhteistyötä. Siksi olisi tärkeää juurruttaa keskusteluun uusia parempia yhteistyötä painottavia termejä. Esimerkiksi ”*varhainen tuki*” olisi yhteistyön kannalta parempi käsite. (Pölkki 2016, 264.) Olen tämän tutkimuksen tulosten perusteella aiheesta täysin samaa mieltä. Olisi tärkeää muuttaa yhteiskunnassamme käytettäviä sanoja enemmän yhteistyötä painottavaan suuntaan. Varhaisen tuen -käsite on juurtunut ihmisten käyttöön jo melko hyvin, mutta on tärkeää tarkastella käytettäviä käsitteitä uudelleen yhteistyön näkökulmasta. Se lisäisi perheiden uskoa tilanteen muuttumisesta parempaan, mutta samalla se lisäisi opettajien työhyvinvointia, jos yhteistyö vanhempien kanssa muuttuisi helpompaan suuntaan.

Uuden lastensuojelulain periaatteiden juurtuminen suomalaisten käsitykseen lastensuojelusta tulee varmasti viemään aikaa, sillä esimerkiksi huostaanoton merkitys on ollut aiemmin paljon suurempi lastensuojelua toteuttavana toimenpiteenä. Tämä perustelee myös opettajien huolta siitä, miten lastensuojeluilmoitusten tekeminen tulee näkymään huoltajien toiminnassa sekä myöhemmässä yhteistyössä. Opettajat eivät voi koskaan täysin tietää, millainen suhtautuminen huoltajilla on lastensuojelua ja lastensuojeluilmoitusta kohtaan. He voivat ainoastaan arvella yhteistyön kehittymistä sen pohjalta, millaista se on ollut aiemmin perheen kanssa. Mahkonen (2003) kirjoittaa kirjassaan siitä, että lapsen edun toteutuminen ei aina tarkoita sitä, että samalla myös aikuisen etu toteutuisi

tilanteessa (Mahkonen 2003, 47). Siksi opettajat tarvitsisivat tilanteessa riittävästi tukea, jotta he voisivat toteuttaa lapsen etua ilman jännitystä, pelkoa tai muita negatiivisia tunteita.

YK:n lapsia koskevan yleissopimuksen sekä sosiaalihuollon asiakaslain lähtökohtana on aina ottaa huomioon lapsen edun toteutuminen. Muiden asianosaisten edun toteutuminen on siis toissijaista. (Araneva 2022, 285.) Opettajilla on virkansa puolesta velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli he huomaavat lapsen hyvinvoinnin olevan vaarantunut (Saastamoinen 2016, 124). Aranevan (2022) mukaan virkatehtävän hoitamisessa tulee aina toimia laillisesti, luotettavasti sekä objektiivisesti (Araneva 2022, 39, 175). Laki ei siis jätä mahdollisuutta tunteiden päästämiselle valtaan tässä tilanteessa. Tästä tutkimuksesta käy ilmi, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei ole työtehtävänä helppo, sillä siihen liittyy paljon vaikeita tunteita. Opettajat tietävät kyllä, että heillä on velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, mutta käytännössä tilanne saa opettajat miettimään paljon sitä, miten heidän tulisi toimia ja tuoko lastensuojeluilmoituksen tekeminen kuitenkaan tilanteeseen mitään apua tuovia asioita. Opettajat kokevat kuitenkin lopulta, että vaikka he kokisivat isojakin tunteita, he tekevät lastensuojeluilmoituksen, sillä se on laissa määrättyä sekä huoli lapsesta on niin suuri. He eivät halua kokea huonoa omatuntoa tilanteen jälkeen, jos jättäisivät lastensuojeluilmoituksen tekemättä.

Koska lastensuojeluun suhtautuminen on yhteiskunnassamme niin vaikea asia, voi se herättää huoltajissa yllättäviäkin reaktioita, joita opettajat selvästi tämän tutkimuksen perusteella jännittävät sekä pelkäävät etukäteen. Kuten teoriaosuudesta käy ilmi, vaikeat tilanteet voivat aiheuttaa ihmisessä yllättäviäkin reaktiota, joilla on vaikutusta siihen, miten yhteistyö huoltajien kanssa alkaa sujumaan (Dunderfelt 2016, 74–76.) Mielestäni on ehdottoman tärkeää, että yhteistyö lähtisi hyvään suuntaan heti alusta alkaen, sillä se on lapsen edun toteutumisen kannalta olennaista. Opettajilla tulisi olla tarpeeksi hyvät tiedot sekä taidot toimia haastavissa vuorovaikutustilanteissa. Tällaisiin haasteisiin ei välttämättä pystytä opettajien koulutuksessa keskittymään tarpeeksi ja siksi opettajien jatkokouluttaminen aiheen tiimoilta olisi tärkeää. Opettajankoulutuksessa kuin kouluissa, tulisi mieltä enemmän sitä, miten saataisiin kehitettyä kasvatuskumppanuutta perheiden kanssa heti yhteistyön alusta alkaen. Jonkinlaisten yhteisten toimintatapojen luominen aiheeseen liittyen voisi olla tarpeellista, sillä aihe on hyvin tärkeä sitten, kun huolta

ilmenee. Lämsän (2013) mukaan aiemmin toimivan yhteistyön pohjalta on helpommin ottaa lapsen liittyviä huolia puheeksi, mikäli niitä ilmenee (Lämsä 2013, 56). Tämä tukisi myös yhteisten ohjeiden ja toimintatapojen luomisen merkityksellisyyttä.

Opettajat kokevat vaikeissa tilanteissa haastavaksi sen, että heidän tulee tehdä lastensuojeluilmoitus heidän omalla nimellään. Rätty (2023) on tulkinnut lastensuojelulaista asian kuitenkin niin, ettei opettaja voi tehdä ilmoitusta nimettömänä, sillä hän toimii virkatehtävissä. Viranomaistehtävissä toimivan tulee tehdä ilmoitus omalla nimellä, jotta asianosaisten oikeusturva turvataan. On hyvään hallintoon kuuluva asia, että asiat tehdään läpinäkyvästi. (Rätty 2023, 251.) Opettajat ovat tutkimustulosten perusteella kuitenkin välillä niin huolissaan omasta ja jopa oman perheen turvallisuudesta, että he kokevat nimettömyyden olevan parempi asia heidän omalta kannaltaan. Vaikeissa tilanteissa kouluissa on jopa toimittu niin, että lastensuojeluilmoituksen on tehnyt lopulta koulun rehtori. Tämä kertoo mielestäni siitä, että tutkimuksessa esille tulleet vahvat tunteet, kuten jännitys ja pelko, ovat päässeet niin suuriksi, että opettaja ei pysty toimimaan enää niiden vuoksi oman virkavelvollisuuden mukaisesti. Opettajien olisi kuitenkin tärkeää muistaa, että nimettömänä ilmoituksen tekeminen voi myös ilmentää huoltajille heidän välillään olevaa epäluottamusta (Mahkonen 2003, 19–20). Opettajat ovat tutkimuksen perusteella vaikeassa tilanteessa miettiessään omia valintoja oman hyvinvointinsa sekä huoltajien luottamuksen välillä. Myös tähän haasteeseen tulisi kehittää ratkaisuja, jotta opettajat pystyvät pysymään ammatillisena omassa työssään. Opettajat tuovat vastauksissaan esille esimerkiksi esihenkilön mahdollisuuden tehdä lastensuojeluilmoitus vaikeassa tilanteessa.

Opettajat kokivat haastavaksi myös lastensuojeluilmoituksen puheeksi ottamisen vanhempien kanssa. On osa hyvää hallintokäytäntöä, että asiasta kerrotaan etukäteen lapsen huoltajille (Rätty 2023, 246). Tämän tutkimuksen tutkimustulosten perusteella opettajat kaipaaisivat tukea asian puheeksi ottamiseen. Taipaleen (2006) mukaan lastensuojeluasia tulisi ottaa puheeksi niin, että pysyttäisiin rakentavassa keskustelussa sekä edistetään toimivaa yhteistyötä (Taipale 2006, 169). Tämä keskusteluyhteyden vaaliminen ei saa kuitenkaan koskaan mennä lapsen edun edelle, esimerkiksi niin, että päädyttäisiin sen takia olemaan tekemättä lastensuojeluilmoitusta (Hentilä ym. 2017, 130). Tähän liittyy olennaisesti tämän tutkimuksen tulosten perusteella se, että opettajilla tulisi olla riittävä

osaaminen myös tässä asiassa. Heidän tulisi saada myös riittävästi tukea, vaikka salassapitosäännöt ovatkin tiukat. Tässä asiassa etenkin esihenkilön rooli korostuu.

Kouluihin tarvitaan selkeät ohjeet siitä, milloin lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Tätä korostavat myös Hietala ym. (2010) tutkimuksessaan, sillä he toteavat selkeät ohjeet välttämättömiksi niin huolen puheeksi ottamisessa kuin toiminnassa sen aikana ja jälkeen (Hietala ym. 2010, 27). Tutkimuksia lukemalla huomasin, että on osattu tehdä kattaviakin listoja konkreettisista tilanteista, joissa lastensuojeluilmoituksen tekeminen on tarpeellista. Ohjeissa tulee tulla selkeästi esille myös se, miten se tehdään, jotta se ei jää teke-mättä sen vuoksi, että tilanne on epäselvä opettajille. Tilanne voi viedä voimavaroja muutenkin jo hyvin paljon, joten niiden säästämiseksi opettajan ei tule tarvita etsiä tietoa enää siinä tilanteessa. Opettajien olisi hyödyllistä saada jo etukäteen ohjeita siitä, miten heidän tulee toimia, mikäli yhteistyö vaikeutuu. Opettajien tulee myös kokea, että he eivät jää tilanteessa yksin, vaikka salassapitovelvollisuus rajoittaa aiheesta puhumista. Sen vuoksi esihenkilön kanssa tulisi pystyä keskustelemaan luotettavasti. Tämä korostaa myös hyvän johtamisen merkitystä vaikeissa tilanteissa.

Aiemmin tässä tutkimuksessa mainittiin mahdollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus yhdessä huoltajien kanssa. Tällöin yhteistyö saattaisi pysyä parempana. Tutkimukseen vastanneista yksikään opettaja ei kuitenkaan kertonut toimineensa näin. Siksi olisikin tärkeää tutkia, puhutaanko opettajille tästä mahdollisuudesta tarpeeksi vai pitäisikö siitä kertoa heille enemmän. Se voisi myös parantaa perheiden suhtautumista lastensuojeluilmoitukseen. Eriksson ja Arnkil (2005) tuovat esille, että aina huoltajien kanssa keskustellessa tärkein tavoite on päätyä yhteisymmärrykseen asiasta. Lopulta keskustelua on helpompi viedä siihen suuntaan, että yhdessä päätetään, tarvitseeko tilanteessa hakea apua esimerkiksi sosiaalihuollosta. Tällöin lastensuojeluilmoituksen tekeminen ei aiheuta vanhemmissa suuria negatiivisia tunnereaktioita, vaan he ymmärtävät sen merkityksen. (Eriksson & Arnkil 2005, 40.) Tällä tavalla voitaisiin vähentää myös kuormitusta, jota opettajat tällä hetkellä kokevat lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

Tämän tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että opettajat kokevat lisääntyntä huolta tilanteissa, joissa he ovat tehneet lastensuojeluilmoituksen, mutta tilanne ei ole muuttunut parempaan suuntaan. Tämä huolen kokemus liittyi siihen, että opettajat eivät saa tietää, onko asia edennyt lastensuojelun puolelta mihinkään. Tämä perustuu Taipaleen (2006) mukaan

siihen, ettei lastensuojelussa työskentelevä viranomaislainen saa kertoa eteenpäin asian etenemisestä (Taipale 2006, 169). Araneva (2022) kuitenkin tuo esille, että opettajilla on mahdollisuus saada tietää oleellisia tietoja tilanteesta, mikäli sosiaalityöntekijä kokoaa lapsen tilanteen ratkaisemiseksi moniammatillisen työryhmän, johon opettaja kuuluu (Araneva 2022, 180, 383, 389). Lastensuojelulaki myös velvoittaa lapsen asioita hoitavan sosiaalityöntekijän neuvottelemaan niin lapsen, tämän huoltajien kuin muiden kasvatuksesta vastaavien viranomaisten kanssa lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista (Saastamoinen 2016, 76–77). Lisääntynyt huoli johtaa herkästi myös kokemukseen omista heikoista vaikutusmahdollisuuksista sekä lisää uupumisen mahdollisuutta. Tällöin opettajalle syntyy suuri tarve voimavarojen kasvattamiselle sekä kontrollin lisäämiselle tilanteessa. (Eriksson & Arnkil 2005, 25.) Tämä näkyy tässä tutkimuksessa esimerkiksi opettajien haluna jakaa tilanne jonkun toisen luotettavan henkilön kanssa.

Opettajilla on siis huoli lasten tilanteen etenemisestä sekä halu saada muutosta aikaan. Siksi olisikin varmasti lasten edun kannalta oleellista kehittää moniammatillista työskentelyä entistä matalammaksi kynnykseltään. Aaltosen (2011) mukaan toimivalla moniammatillisella yhteistyöllä voitaisiin ehkäistä lasten syrjäytymistä (Aaltonen 2011, 85). Tämä perustuu palveluiden muodostumiseen toimivaksi ja yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jonka kautta on helpompi saada tarvittavaa apua (Saastamoinen 2016, 60). Nämä ovat yhdessä tärkeitä syitä sille, miksi toimintaa tulisi kehittää. Humppi ja Ellonen (2010) toteavat, että tutkimustulosten mukaan sosiaalityöntekijöiden ja opettajien välinen yhteistyö on jo koettu sujuvaksi (Humppi & Ellonen 2010, 219). Toiminnan kehittäminen ei siis välttämättä vaatisi edes kovin suuria muutoksia. Se voisi myös madaltaa opettajien kynnystä ylipäättään ottaa yhteyttä sosiaaliviranomaisiin huolen herättyä. Lapset ovat koulussa hyvin suuren osan ajastaan, joten opettajalla on suuri mahdollisuus vaikuttaa lasten hyvinvointiin. Tiedon jakaminen osapuolten kesken voisi myös helpottaa ja perheelle sekä lapselle saataisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukea. Saastamoinen (2016) nimittäin toteaa, että vuonna 2013 oli todettu lastensuojeluilmoituksen toimivan vain vastuun siirtämisen välineenä sen sijaan, että pyritäisiin yhteistyöhön viranomaisten kesken (Saastamoinen 2016, 49). Tilanteeseen tarvittaisiin selvästi selkeämmät toimintatavat, joiden perusteella moniammatillista yhteistyötä toteutetaan.

Tutkimuksen perusteella olisi tärkeää miettiä myös vaikeiden tilanteiden aiheuttamien tunteiden vaikutusta opettajien työssäjaksamiseen. Tätä tukee myös Kokkosen (2010) tutkimus, jossa todetaan opettajan ammatin olevan siitä erityistä tunnettyötä, että siinä esiintyvät vahvat tunteet altistavat ahdistukselle, vihalle, turhautumiselle, stressille, masennukselle, työuupumukselle ja työtyytymättömyydelle. Näillä asioilla taas on vaikutusta opettajan kokemaan työidentiteettiin sekä itsetuntoon. (Kokkonen 2010, 119–122.) Opettajan työ vaatii opettajilta välillä paljon, sillä omien tunteiden näyttäminen ei aina ole mahdollista ammatillisuudessa pysymisen vuoksi. Se voi kuitenkin olla selvästi ongelmallista hyvinvoinnin kannalta. Zhang ja Zhu (2008) ovat tutkimuksessaan todenneet, että opettajat ovat onnellisempia, mitä enemmän he voivat näyttää omia tunteitaan työssään (Zhang & Zhu 2008, 105–122). Se ei kuitenkaan työn vaatimusten vuoksi ole aina mahdollista, joten tulisi miettiä jo ennakkoivasti asioita, jotka tukevat opettajia heidän työssään. Kyse on kuitenkin vakavasta asiasta, joka on selkeästi tutkitusti todennettu asia. Dunderfelt (2016) korostaa kollegoiden tuen merkitystä hyvinvoinnin kannalta (Dunderfelt 2016, 96). Tämä on selvästi myös opettajien toive, sillä he tuovat sitä merkittävästi esille tutkimuksen vastauksissa. Lämsä ja Karhuniemi (2013) ovat tutkimuksessaan todenneet, että yksin jäävä opettaja altistuu helpommin työkyvyttömyydelle (Lämsä & Karhuniemi 2013, 178). Kyse on siis hyvin merkittävästä ongelmasta, mikä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä seuraaviin tunteisiin liittyy.

Opettajilla tulee olla myös mahdollisuus kehittää omaa itsetuntemusta, sillä se auttaa huomioimaan paremmin myös muita ihmisiä (Dunderfelt 2006, 54). Opettajien jatkokouluttaminen sekä heille vaikeiden asioiden purkamisen sekä itsensä kehittämisen mahdollistaminen olisi siis tärkeää. Näin voitaisiin mahdollisesti myös välttää näitä opettajan työn mukanaan tuomia haasteita. Lopulta onnistuneet keinot lapsen auttamiseksi lisäävät opettajan hyvinvointia sekä uskoa oman työn vaikuttavuudesta.

8.4 Jatkotutkimus

Tämän tutkimuksen perusteella työhyvinvointi laski herkästi lastensuojeluilmoituksen tekemistä ennen sekä sen jälkeen. Työhyvinvoinnin kehittämisen edellytys on tarkempi koettujen tunteiden sekä sitä heikentävien syiden selvittäminen, niin opettajien kuin sosiaalityöntekijöiden osalta. Vuorovaikutus lapsen huoltajien kanssa voi muuttua hankalaksi jo silloin, kun opettaja ilmoittaa tekevänsä lastensuojeluilmoituksen. Siksi olisi tärkeää tutkia myös sitä, miten se vaikuttaa sosiaalityöntekijään, joka käsittelee lastensuojeluilmoituksen. Lisäksi tulisi tutkia, miten opettajat kokevat pystyvänsä toimimaan vaikeissa vuorovaikutustilanteissa.

Tässä tutkimuksessa tuli useaan otteeseen ilmi, että lyhyemmän aikaa työuralla olleet opettajat kokivat lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvät vuorovaikutustilanteet raskaampina ja vaikeampina. Siksi etenkin vastavalmistuneiden opettajien kokemuksia tulisi selvittää, jotta voidaan paremmin vastata heidän kohtaamiinsa haasteisiin. Vastavalmistuneiden opettajien osalta tulisi myös selvittää, millaiset valmiudet heillä on tehdä lastensuojeluilmoituksia, heidän saamansa koulutuksen perusteella. Lisäksi tulisi tutkia vastavalmistuneiden opettajien osaamista vaativissa vuorovaikutustilanteissa. Tutkimusten avulla välttyään mahdollisesti siltä, että nuoret opettajat vaihtaisivat alaa valmistumisen jälkeen jaksamiseen liittyvien haasteiden vuoksi. Tutkimuksen avulla voitaisiin myös kehittää keinoja, joilla voidaan vastata kaikkien opettajien ja sosiaalityöntekijöiden työsäjäksämisen haasteisiin.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella, opettajien keskuudessa vallitsee erilaisia näkemyksiä siitä, milloin on tarpeellista tehdä lastensuojeluilmoitus. Jotta lasten oikeudet voisivat toteutua, tulisi opettajilla olla selkeys siitä, milloin lastensuojeluilmoitus on syytä tehdä. Siksi olisi tärkeää selvittää, mistä syistä opettajat tällä hetkellä tekevät lastensuojeluilmoituksia ja ovatko ne linjassa sen kanssa, mistä asioista se tulisi lain mukaan tehdä. Sitä kautta voitaisiin kehittää tarkempia linjauksia, ohjeita sekä jatkokouluttaa opettajia aiheeseen liittyen.

Opettajien ja sosiaalityöntekijöiden välistä yhteistyötä tulisi kehittää. Opettajat selvästi haluavat tehdä sosiaalityöntekijöiden kanssa enemmän yhteistyötä, sillä se voisi helpottaa myös heidän työtään. Tämä vaatii moniammatillisen yhteistyön kehittämistä. Siihen liittyen on olennaista tutkia, millaiseksi opettajat ja sosiaalityöntekijät kokevat yhteistyön toimivuuden tällä hetkellä. Tutkimustulosten perusteella saataisiin tärkeää tietoa siitä,

millaisiin asioihin tarvittaisiin muutosta. Lisäksi saataisiin tietoa siitä, mitkä asiat voivat olla esteitä toimivan yhteistyön toteuttamiselle. Olisi tärkeää tutkia, miten moniammatillisen yhteistyön lisääminen ja kehittäminen vaikuttaa niin opettajien kuin sosiaalityöntekijöiden ammatin toteuttamiseen sekä sitä kautta työhyvinvointiin. Yhteistyön tiivistämisellä voitaisiin lisätä tiedon kulkua lapsesta niin opettajalta sosiaalityöntekijälle kuin toisinkin päin. Tässä tutkimuksessa on otettu huomioon opettajien näkemys lastensuojelutoimistusten tekemisestä, mutta sosiaalityöntekijöiden ääni ei kuulu tässä tutkimuksessa. Myös heidän näkemyksensä aiheesta olisi tärkeää ottaa huomioon, sillä he voivat kokea erilaiset asiat haastaviksi. Kaiken kaikkiaan tutkimusten kautta olisi tärkeää saada eri toimijoiden ääni kuuluviin.

Lähteet

Aaltonen, K. 2011. Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanoma.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Araneva, M. 2022. Lapsen suojelu. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Alma Talent Oy.

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent Oy.

Dunderfelt, T. 2016. Läsäoleva kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Dunderfelt, T. 2024. Vaikeiden tyyppien kohtaaminen. Helsinki: Docendo.

Dunderfelt, T. 2006. Voimavarana itsetuntemus. Helsinki: Kirjapaja.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Eriksson, M., Bruno, L. & Näsman, E. 2013. Domestic Violence, Family Law and School. Children's Right to Participation, Protection and Provision. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Erkkilä, R. 2009. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkintaymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 195–223.

Forsell, M. & Kuoppala, T. 2022. Lastensuojelu 2022. Saatavilla [www-muodossa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence). (Luettu 3.11.2023.)

Greenspan, M. 2003. Healing through the dark emotions. Boston: Shambala.

Hakalehto, S. 2016. Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari, 22–57.

Heinonen, H. 2016. Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 243–260.

Hentilä, S., Liikanen, S. & Pelkonen, T. 2017. Moniammatillinen yhteistyö lapsen kaltoinkohtelun tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita, 123–141.

Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Humppi, S. & Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapaus-ten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Isoherranen, K. 2008. Moniammatillinen toiminta ryhmäilmiönä. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 84–144.

Isoherranen K. 2008. Toiminnan arviointi ja kehittäminen. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 161–172.

Isoherranen, K. 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 26–48.

Jakonen, S. 2006. Kouluterveydenhuollon merkitys. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 156–164.

Karhuniemi, T. 2013. Kodin ja koulun välinen viestintä. Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–94.

Karhuniemi, T. 2013. Viestintä huoltajille kriisi- ja erityistilanteissa. Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 145–162.

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 15–46.

Kokkonen, M. 2010. Ihastuttavat, vihasuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Latomaa, T. 2009. Ymmärtävä psykologia: Psykologia rekonstruktiivisena tieteenä. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print, 17–88.

Lehtomaa, M. 2009. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print, 163–194.

Lämsä, A. & Karhuniemi, T. 2013. Haastavan vanhemman kohtaaminen. Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 163–180.

Lämsä, A. 2013. Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 49–70.

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Mlodinow, L. 2023. Kuinka tunteet muokkaavat ajatteluamme. Jyväskylä: Tuuma-kustannus.

Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A., Tusa, N. & Salokangas, K. 2019. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 47–88.

Nyrhinen, A. 2016. Sosiaalityön ammatillinen johtaminen. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari, 58–97.

Paavilainen, E. & Keiski, P. 2021. Lapsen kaltoinkohtelu perheessä. Teoksessa Harju, E., Palonen, M. & Sarell, N. Yhdessä perheen kanssa. Perheiden ja terveydenhuollon kohtaamisia. Helsinki: Gaudeamus, 181–197.

Palonen, M. 2021. Perheistä ja kohtaamisista. Teoksessa Harju, E., Palonen, M. & Sarell, N. Yhdessä perheen kanssa. Perheiden ja terveydenhuollon kohtaamisia. Helsinki: Gaudeamus, 19–35.

Pehkonen, A., Martikainen, K., Kinni, R. & Mönkkönen, K. 2019. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (toim.) Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 89–111.

Perttula, J. 2009. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tie-teenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitystulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print, 115–162.

Perttula, J. & Latomaa, T. 2009. Saatteeksi. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitystulkinta-ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print, 9–16.

Perkka-Jortikka, K. 2007. Hankalan ihmisen kohtaaminen. Helsinki: Edita.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Pätäri, T., Ylikännö, M., Virtanen, P., Rousu, S. & Kurttila, T. 2018. Tahto tehdä toisin. Uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanoma.

Pölkki, P. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu ja varainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 261–277.

Rekola, L. 2008. Asiantuntijoiden yhteistyön johtaminen. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 145–160.

Rimpelä, M. 2013. Kasvatuskaaoksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–48.

Ritala-Koskinen, A. 2005. Onnistumisia lastensuojelussa. Teoksessa Satka, M., Pohjola, A. & Rajavaara, M. (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Räty, T. 2023. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojelu. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Savisalo, O. 2024. Keskustellaan lastensuojelusta: tutkimus Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2020 käydystä lastensuojelun julkisesta keskustelusta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sormunen, M. 2016. Lapsen etu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lastensuojeluratkaisuissa. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa. Helsinki: Kauppakamari, 308–341.

Taipale, M. 2006. Lastensuojelun antama tuki. Teoksessa Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 165–172.

Tuomi, J. ja Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023. Tilastoraportti 24/2023. Lastensuojelu 2022. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence. (Luettu 2.12.2023.)

Zhang, Q. & Zhu, W. 2008. Exploring emotion in teaching: Emotional labor, burnout and satisfaction in Chinese higher education. *Communication education*, 57(1), 105–122.